

**ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ: ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ
ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗ
ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ. ΤΟ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ.**

Μετέγουσα Σπουδάστρια

Σαμουρίδου Στέλλα

Υπεύθυνος Καθηγητής

Δρ. Δρίτσας Ιωάννης

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική εργασία από
το τμήμα Κοινωνικής εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και
Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού ιδρύματος (ΑΤΕΙ) Πάτρας.

ΠΑΤΡΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2003

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Για την ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας απαιτήθηκε πολύς χρόνος, επίμονη μελέτη και αφοσίωση. Στην επιτυχή ολοκλήρωση της μελέτης αυτής συνέβαλλε καθοριστικά ο εποπτεύων καθηγητής μου, Δρ. Ιωάννης Δρίτσας, ο οποίος με κατηύθυνε στην συγκεκριμένη επιλογή του θέματος, στηρίζοντάς με παράλληλα σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας. Τον ευχαριστώ πολύ για τον κόπο του αλλά και για χρόνο που διέθεσε.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Το περιεχόμενο της παρακάτω μελέτης αναφέρεται σε ένα πολύ ευαίσθητο και ταυτόχρονα επίκαιρο κοινωνικό θέμα, το οποίο ονομάζεται: **θύματα του εγκλήματος**.

Τα θύματα του εγκλήματος αποτελούν ένα μεγάλο και σημαντικό κομμάτι του σύγχρονου, παγκόσμιου πληθυσμού. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα οι αυξανόμενοι δείκτες της παγκόσμιας εγκληματικότητας αποδεικνύουν ότι όλο και περισσότερα άτομα συγκαταλέγονται και απαρτίζουν αυτό το κομμάτι, κάνοντας μας σαφές ότι δεν πρόκειται για μία μικρή και ασήμαντη μειοψηφία ανθρώπων. Το γεγονός αυτό, όσο δυσάρεστο και αν είναι, κατάφερε τελικά να αφυπνίσει την πολιτική και επιστημονική κοινότητα, κινητοποιώντας την και ευαισθητοποιώντας την γύρω από το θέμα των θυμάτων. Έτσι με τα χρόνια οι ανάγκες και τα προβλήματα των θυμάτων αναγνωρίστηκαν, όπως ακριβώς επρόκειτο να γίνει και με τα δικαιώματά τους. Σήμερα τα θύματα, κυρίως στις αναπτυγμένες δυτικές χώρες, κατέχουν μία αξιόλογη θέση και ένα σημαντικό ρόλο μέσα στο κοινωνικό-πολιτικό σύστημα, αποτελώντας προτεραιότητα και στόχο στην κοινωνική πολιτική των κρατών.

Η εργασία αυτή μελετά και αναλύει με λεπτομέρεια το θέμα των θυμάτων του εγκλήματος, προσπαθώντας να φωτίσει τις άγνωστες και αθέατες πλευρές του. Η λέξη έγκλημα στη συγκεκριμένη μελέτη δεν περιλαμβάνει όλα τα είδη του εγκλήματος, όπως είναι η τρομοκρατία, ο πόλεμος ή οι μαζικές καταστροφές, αλλά αντίθετα αναφέρεται σε μεμονωμένα, καθημερινά εγκλήματα, όπως είναι τα σεξουαλικά εγκλήματα, οι σωματικές επιθέσεις, τα εγκλήματα κατά της περιουσίας και άλλα. Η μελέτη αποτελείται από πέντε συνολικά κεφάλαια τα οποία όλα μαζί και το καθένα ξεχωριστά προσπαθούν να καλύψουν ολόπλευρα το θέμα.

Το πρώτο κεφάλαιο είναι ένα καθαρά εισαγωγικό κεφάλαιο. Στην αρχή του κεφαλαίου παρατίθεται η εισαγωγή της εργασίας και ακολουθεί ο σκοπός της μελέτης. Ακόμα αναφέρεται συνοπτικά η έννοια της **θυματολογίας**, του σημαντικού αυτού επιστημονικού κλάδου, που μελετά το θύμα και ό,τι σχετίζεται με αυτό. Τέλος αναλύονται οι βασικές έννοιες της θυματολογίας, δηλαδή το **θύμα** και η **θυματοποίηση**.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ξεκινά η ουσιαστική λεπτομερειακή ανάλυση του όρου της **θυματοποίησης**. Αρχικά αναφέρονται κάποιες συγκεκριμένες θεωρίες που εξηγούν και αναλύουν το φαινόμενο της θυματοποίησης και στη συνέχεια μελετώνται οι

συγκεκριμένοι κοινωνικοί, προσωπικοί, δημογραφικοί παράγοντες που την προκαλούν. Επίσης στο τέλος του κεφαλαίου γίνεται λόγος για τις δυναμικές της θυματοποίησης (παρέμβαση του θύματος στην πρόκληση της θυματοποίησής του και αντίδραση απέναντι στον δράστη) πριν και κατά τη διάρκεια της εγκληματικής πράξης.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται αποκλειστικά με τις **επιπτώσεις** που προκαλεί η θυματοποίηση στο θύμα. Αναφέρονται οι σωματικές επιπτώσεις, οι ψυχολογικές, οι κοινωνικές και οι οικονομικές. Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στον ορισμό του **ψυχολογικού τραύματος** και συγκεκριμένα στην “αντίδραση κρίσης” και στην “διαταραχή μετά από ψυχοτραυματικό στρες”. Οι επιπτώσεις αυτές επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τις οικογένειες των θυμάτων ή άλλα κοντινά τους πρόσωπα. Το κεφάλαιο αυτό είναι σημαντικό καθώς δίνει στον αναγνώστη μία πολύ ρεαλιστική εικόνα για τα προβλήματα και τις ανάγκες που αντιμετωπίζουν τα θύματα μετά τη θυματοποίηση.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για **θυματογωγικό ή θυματολογικό κίνημα** και την εξέλιξή του μέσα στις τελευταίες δεκαετίες. Το κεφάλαιο αποτελείται ουσιαστικά από δύο ενότητες. Η πρώτη αφορά τη γένεση και την ανάπτυξη του κοινωνικοπολιτικού αυτού κινήματος υπέρ των θυμάτων, ενώ η δεύτερη ενότητα περιγράφει τις τάσεις της σύγχρονης παγκόσμιας **θυματογωγικής πολιτικής**. Αναφέρονται αναλυτικά όλες οι συστηματικές προσπάθειες και κινήσεις που έχουν γίνει ως σήμερα με σκοπό την προστασία του θύματος και την αποκατάσταση του από τις δυσάρεστες επιπτώσεις της θυματοποίησης. Συνολικά αναφέρονται τέσσερις τέτοιες κινήσεις: α) η οργάνωση ενός σύγχρονου **δικτύου παροχής υπηρεσιών στα θύματα** β) η εφαρμογή εξώδικων ή εναλλακτικών ποινικών διαδικασιών όπως είναι η διαδικασία της **διαμεσολάβησης** γ) η προσπάθεια για νομική-δικαστική προστασία του θύματος μέσω ενός ισχυρού **νομοθετικού πλαισίου** και δ) η **παροχή αποζημίωσης** στα θύματα από το ίδιο το κράτος. Η οργάνωση του σύγχρονου δικτύου παροχής υπηρεσιών στα θύματα αποτελεί έναν πολύ σημαντικό σταθμό και μία καινοτόμο κίνηση της θυματογωγικής πολιτικής. Γι’ αυτόν τον λόγο και η συγκεκριμένη μελέτη δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάλυση και την περιγραφή του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.....	7
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	9
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ.....	10
1.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ.....	11
1.2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ “ΘΥΜΑ”.....	11
1.2.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	14
1.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	14
ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	17
2. ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ.....	17
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	17
2.1 ΘΕΩΡΙΕΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	18
2.1.1 ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΟΤΙΚΟΥ ΥΦΟΥΣ.....	18
2.1.2 ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ.....	20
2.1.3 ΑΛΛΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ.....	21
2.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΟΥΝ ΚΑΙ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	22
2.2.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ.....	22
2.2.2 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ.....	25
2.3 ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	27
2.3.1 Η ΣΧΕΣΗ ΘΥΜΑ – ΔΡΑΣΤΗΣ.....	27
2.3.2 ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΘΥΜΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΡΑΣΤΗ ΣΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΑΛΛΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ.....	28
2.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	32
3. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ.....	32
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	32
3.1 ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ-ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.....	33
3.2 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.....	35
3.2.1 Η ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΑΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ.....	35
3.2.2 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΤΡΑΥΜΑ.....	36
3.2.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΡΑΥΜΑΤΟΣ.....	38
3.3 ΑΛΛΕΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΡΑΥΜΑΤΟΣ.....	46
3.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.....	48
3.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	52
4. ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΑΣ.....	52
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	52

4.1 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ	53
4.1.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΑΝ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ	54
4.2 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	59
4.2.1 ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΚΤΥΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	59
4.2.2 Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗ	72
4.2.3 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ.....	75
4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	82
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το έγκλημα και η εγκληματικότητα αποτελούν γνωστά και συχνά φαινόμενα των σύγχρονων ανθρώπινων κοινωνιών. Σύμφωνα με τον Δ.Δ. Σπινέλλη (1990, σ. 46) «έγκλημα είναι ό,τι προβλέπεται και απειλείται με ποινή στο νόμο», ενώ «εγκληματικότητα είναι όλα τα εγκλήματα που συμβαίνουν σε μία δεδομένη χρονική περίοδο ή χώρα» (Υπερλεξικό, εκδ. Παγουλάτου). Η ιστορία και των δύο είναι χρονικά συνυφασμένη με την ιστορία της ανθρώπινης ύπαρξης. Το έγκλημα δεν είναι μία καινούρια έννοια, αντίθετα αποτελεί ένα πανάρχαιο κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο γεννιέται και αναπτύσσεται μέσα σε όλες σχεδόν τις μορφές ανθρώπινης οργάνωσης. Θα έλεγε κανείς ότι το έγκλημα αποτελεί ένα χαρακτηριστικό και αδιάσπαστο κομμάτι της κοινωνίας των ανθρώπων.

Σήμερα η εγκληματικότητα αυξάνει τα ποσοστά της και φαίνεται πλέον να παίρνει παγκόσμιες διαστάσεις. Το φαινόμενο αυτό είναι εμφανές σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου και κυρίως στις αναπτυγμένες χώρες της Δύσης. Ακόμα όμως και στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ανησυχητική αύξηση των δεικτών της εγχώριας εγκληματικότητας. Το γεγονός αυτό δε μπορεί να παραμείνει αδιάφορο για κανέναν. Ωστόσο η μελέτη αυτή δεν ασχολείται με τη γενική ανάλυση του φαινομένου του εγκλήματος, αλλά ερευνά μία πολύ συγκεκριμένη και βασική παράμετρό του: τα θύματα που προκαλούνται από αυτό. Τα αυξημένα ποσοστά της παγκόσμιας βίας και εγκληματικότητας αποκαλύπτουν και αποδεικνύουν από μόνα τους ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων, οι οποίοι πλήττονται καθημερινά από το έγκλημα και τους οποίους η κοινωνία πρέπει να λάβει υπόψη.

Οι συνέπειες για τα θύματα του εγκλήματος μπορεί να είναι από ελαφριές μέχρι καταστροφικές. Μπορεί να είναι σωματικές ή ψυχικές, αλλά ό,τι και να είναι συνήθως συνοδεύονται και από οικονομικές απώλειες, έμμεσες ή άμεσες. Ακόμα, το έγκλημα έχει κοινωνικό αντίκτυπο για τα άτομα και τις οικογένειές τους προκαλώντας πολύ συχνά τον κοινωνικό στιγματισμό και την κοινωνική απομόνωση. Τέλος, εκτός από τις άμεσες και δυσάρεστες συνέπειες του εγκλήματος (πρωτογενής θυματοποίηση), τα

θύματα έχουν να αντιμετωπίσουν το σκληρό και πολλές φορές άδικο με αυτά σύστημα δικαιοσύνης. Τα θύματα πρέπει να αναμετρηθούν με το σύστημα δικαιοσύνης και να εμπλακούν στις σύνθετες και ψυχοφθόρες διαδικασίες του. Το γεγονός αυτό τα τραυματίζει για πολλοστή φορά και τα καθιστά ανήμπορα και αδύναμα (δευτερογενής θυματοποίηση).

Το μέγεθος των συνεπειών αυτών αλλά και η ελλιπής αντιμετώπισή τους από τους επίσημους κρατικούς φορείς έχει οδηγήσει τις τελευταίες δεκαετίες στη γένεση μιας νέας κοινωνικο-πολιτικής κίνησης, (θυματογωγική κίνηση) η οποία στοχεύει στην αναβάθμιση της θέσης των θυμάτων μέσα στην κοινωνία, φροντίζοντας και μεριμνώντας για την εξασφάλιση της σωματικής και ψυχικής τους υγείας. Ακόμα στόχος της κίνησης αυτής είναι η εμπλοκή και η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή του θύματος στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και στις διαδικασίες του. Τα αποτελέσματα του σύγχρονου αυτού πολιτικού-κοινωνικού και επιστημονικού κινήματος έχουν επιφέρει μεγάλες αλλαγές στο παγκόσμιο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και έχουν προσφέρει νέες κατευθύνσεις στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής.

Η εργασία αυτή ασχολείται με το φαινόμενο της θυματοποίησης των ατόμων από κάποια εγκληματική πράξη και με το σύνολο των επιπτώσεων που αυτή προκαλεί στα θύματα. Μελετά την ανάπτυξη και την πορεία του θυματογωγικού κινήματος και εξετάζει τη θέση του θύματος μέσα στη σύγχρονη κοινωνία. Ακόμα αναφέρει όλες τις σύγχρονες θυματογωγικές τάσεις και μεθόδους που ακολουθούνται σήμερα σε παγκόσμια κλίμακα για την προστασία του θύματος, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην περιγραφή του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας των σύγχρονων κοινωνικών υπηρεσιών για τα θύματα. Ερευνά επίσης αναλυτικά όλες τις προσπάθειες που έχουν γίνει από το παρελθόν μέχρι σήμερα για την καλύτερευση της θέσης τους ανά τον κόσμο. Στις προσπάθειες αυτές συνέβαλαν η ταχύτερη πρόοδος της επιστημονικής έρευνας πάνω στον τομέα της θυματολογίας αλλά και πολλές παγκόσμιες πολιτικές καινοτομίες, όπως είναι για παράδειγμα η “Διακήρυξη των Βασικών Αρχών Δικαιοσύνης για τα Θύματα του Εγκλήματος και Κατάχρησης Εξουσίας” από τον Ο.Η.Ε. το 1985.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η επιλογή του θέματος της εργασίας είναι ένας πολύ βασικός παράγοντας που καθορίζει το βαθμό ολοκλήρωσης και επιτυχίας μιας πτυχιακής εργασίας. Η συγκεκριμένη μελέτη ασχολείται με το θέμα των θυμάτων του εγκλήματος.

Βασικό κριτήριο για την επιλογή του θέματος στάθηκε η ίδια η σημαντικότητα του. Τα θύματα της εγκληματικότητας είναι ένα πολύ λεπτό και συγκεκριμένο κοινωνικό ζήτημα, το οποίο η εργασία προσπαθεί να επεξεργαστεί και να αναδείξει. Δυστυχώς, παρόλο τη σοβαρότητα του θέματος, οι άνθρωποι γνωρίζουν ελάχιστα πράγματα για τα προβλήματα και τις ανάγκες των θυμάτων, και ακόμα πιο λίγα για τα δικαιώματά τους και το ρόλο που αυτά διαμορφώνουν στην σημερινή κοινωνία. Το περίεργο είναι ότι ακόμα και η επιστημονική κοινότητα αγνοούσε επί αιώνες το θέμα αυτό και μόλις τον τελευταίο μισό αιώνα έστρεψε τελικά το βλέμμα της και ερεύνησε τον σημαντικό αυτόν τομέα. Συνεπώς πρόκειται για ένα σύγχρονο και πρωτότυπο θέμα, το οποίο παραμένει ανεξερεύνητο σε πολλά σημεία του, προκαλώντας έτσι το ενδιαφέρον και την περιέργεια του μελετητή. Κύριος στόχος λοιπόν της εργασίας είναι η ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφία με απώτερο στόχο τη μελέτη και την ανάδειξη του σημαντικού εκείνου θέματος, που ονομάζεται “θύματα του εγκλήματος,” και η παρουσίασή του ως ένα σύγχρονο, κοινωνικό, πολιτικό και επιστημονικό παγκόσμιο ζήτημα.

Εκτός όμως από τον παραπάνω γενικό στόχο της εργασίας, υπάρχουν και κάποια άλλα πιο συγκεκριμένα θέματα τα οποία προσπαθεί να αναλύσει και να διαλευκάνει. Οι επιμέρους στόχοι της εργασίας είναι:

1. Η πολύπλευρη μελέτη της διαδικασίας της θυματοποίησης και των συγκεκριμένων παραγόντων που την προκαλούν ή την επηρεάζουν.
2. Η μελέτη των δυσάρεστων συνεπειών που επιφέρει η θυματοποίηση στα θύματα.
3. Η μελέτη του σύγχρονου παγκόσμιου θυματογωγικού κινήματος και όλων των μέτρων που αυτό έχει προωθήσει μέχρι σήμερα για την προστασία του θύματος και την αποκατάστασή του από τις συνέπειες της θυματοποίησης.

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Θυματολογία ονομάζεται ο ειδικός επιστημονικός κλάδος της εγκληματολογίας ο οποίος ερευνά το φαινόμενο του εγκλήματος αναλύοντάς το μέσα από την σκοπιά του θύματος.

Η θυματολογία είναι ένας νέος σχετικά τομέας γνώσεων του οποίου η ιστορία ξεκινά στην Ευρώπη περίπου μισό αιώνα πριν, δηλαδή μετά τον β' παγκόσμιο πόλεμο και πριν τη δεκαετία του '50. Γεννιέται και αναπτύσσεται μέσα στο επιστημονικό πεδίο της εγκληματολογίας, από το οποίο δεν θα αργήσει να ξεχωρίσει και να αποκοπεί, αποτελώντας σήμερα έναν αυτόνομο και ανεξάρτητο επιστημονικό κλάδο. Περίφημοι και διακεκριμένοι εγκληματολόγοι, όπως ο Ισραηλινός Benjamin Mendelsohn και ο Γερμανός Von Hentig, αποτελούν τους πρωτοπόρους μελετητές της θυματολογίας, οι οποίοι πρώτοι την ξεχώρισαν και την κατέταξαν ως ένα αυτόνομο, ξεχωριστό κλάδο, μέσα στην εγκληματολογία.

Η θυματολογία μετρά μόνο πενήντα χρόνια ιστορίας, αλλά η συνεισφορά της στον τομέα της εγκληματολογίας είναι πολύ σημαντική. Η έρευνα της θυματολογίας έχει προσφέρει πολλές νέες γνώσεις και έχει φωτίσει το φαινόμενο του εγκλήματος. Είναι μια ξεκάθαρο και γενικά αποδεκτό πως η μελέτη του φαινομένου του εγκλήματος δεν μπορεί να ολοκληρωθεί και να τελειοποιηθεί, αν δε συμπεριλαμβάνει στην έρευνά της τον παράγοντα "θύμα".

Ο Guglielmo Gulota, (1987) ορίζει τη θυματολογία ως: *«Τον κλάδο της εγκληματολογίας που μελετά τα θύματα του εγκλήματος, την προσωπικότητά τους, τα βιολογικά, ψυχολογικά, ηθικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους, τη σχέση τους με τον δράστη και το ρόλο που παίζουν στη γένεση του εγκλήματος»*. Σύμφωνα με τον ορισμό του Αλεξιάδη Σ. (1989, σ. 358) *«Θυματολογία είναι ο ειδικός εκείνος κλάδος της εγκληματολογίας ο οποίος μελετά το θύμα ως κοινωνικό παράγοντα του εγκλήματος καθώς επίσης και τον ρόλο του στην πρόληψη και τη καταστολή της εγκληματικότητας»*. Οι ορισμοί αυτοί είναι αρκετά γενικοί και αόριστοι, ωστόσο αποτελούν τη βάση και μια κύρια κατεύθυνση για την κατανόηση του όρου. Αντικείμενο της θυματολογίας είναι το θύμα και η συμπεριφορά του, η σχέση του με τον δράστη και οι αιτίες ή οι παράγοντες της θυματοποίησης.

Πιο συγκεκριμένα η θυματολογία:

§ Ερευνά και εξετάζει τα χαρακτηριστικά των θυμάτων.

- § Αναλύει τον τρόπο με τον οποίο αυτά επιδρούν και αντιδρούν στη θυματοποίησή τους.
- § Μελετά τη σχέση μεταξύ του θύματος και του δράστη.
- § Μελετά τις αρνητικές συνέπειες που επιφέρει το έγκλημα στο θύμα (π.χ σωματικές, ψυχολογικές).
- § Μελετά τον τρόπο με τον οποίο τα θύματα αντιμετωπίζουν και διαχειρίζονται τις αρνητικές επιπτώσεις της θυματοποίησης.
- § Παρέχει σημαντικές και χρήσιμες πληροφορίες διευκολύνοντας την αστυνομική και εγκληματολογική έρευνα.
- § Μελετά τα διάφορα είδη και τις μορφές εγκλήματος και θυματοποίησης.
- § Στρέφεται στις ανάγκες των θυμάτων και υποστηρίζει τα δικαιώματά τους.
- § Εξετάζει τη σχέση των θυμάτων με το σύστημα δικαιοσύνης και τα Μ.Μ.Ε.
- § Παρέχει υπηρεσίες υποστήριξης στα θύματα.

Η “Παγκόσμια Εταιρία Θυματολογίας” (World Society of Victimology) είναι αυτή η οποία πρώτη όρισε τη θυματολογία. Ο οργανισμός αυτός ιδρύθηκε επίσημα το 1979 στο Munster της Γερμανίας από κορυφαίους εγκληματολόγους όπως ο Schneider και ο Dragkin. Αποτελεί μέχρι σήμερα τον σημαντικότερο οργανισμό στον τομέα της θυματολογίας διεξάγοντας τριετή παγκόσμια συνέδρια και εκδίδοντας γνωστές εφημερίδες.

Η θυματολογία ορίζεται επίσημα από την “Παγκόσμια Εταιρία Θυματολογίας” ως: *«Η επιστημονική μελέτη της έκτασης, της φύσης, των αιτιών της εγκληματικής θυματοποίησης και των συνεπειών της για τα άτομα που εμπλέκονται σε αυτήν. Μελετά ακόμα και τις αντιδράσεις της κοινωνία απέναντι στη θυματοποίηση και πιο συγκεκριμένα τις αντιδράσεις της αστυνομίας, του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης καθώς επίσης των εθελοντών αλλά και των επαγγελματιών, οι οποίοι προσφέρουν βοήθεια»* (Jan JM van Dijk, 1997).

1.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

1.2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ “ΘΥΜΑ”

Κυρίαρχο και βασικό κομμάτι του επιστημονικού πεδίου της θυματολογίας αποτελεί ο ορισμός της έννοιας “θύμα” και “θυματοποίηση”.

Ο όρος “**θύμα**” είναι ήδη γνωστός από τα αρχαία χρόνια. Βέβαια οι αρχαίοι πολιτισμοί χρησιμοποιούσαν τον όρο θέλοντας να σημάνουν κάτι εντελώς διαφορετικό από αυτό που επισημαίνουμε εμείς σήμερα. Έτσι ο όρος χρησιμοποιούνταν για να περιγράψει την θυσία ενός ανθρώπου ή ζώου προς τιμή των θεών.

Σήμερα ο όρος **θύμα** έχει αλλάξει, έχει διευρυνθεί και έχει πάρει διαφορετική έννοια. Η σημασία του έχει συνδεθεί στενά με την επιστήμη της εγκληματολογίας και παρόλο που χρησιμοποιήθηκε για να προσδιορίσει ή να ορίσει την έννοια της θυματολογίας, η εγκληματολογική - επιστημονική του έννοια παραμένει ακόμα ασαφής και αόριστη. Ο Fattah (1994b, p.83) αναφέρει σχετικά με την σημασία του όρου **θύμα**: *«Τι ακριβώς είναι το θύμα; είναι μία ετικέτα, ένα στερεότυπο, μία κατάσταση; Χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει έναν ρόλο, μία θέση; είναι μία προσωπική εκτίμηση, ένα κοινωνικό κατασκεύασμα, η έκφραση συμπάθειας για το άτομο, ένα νομικό δικαίωμα, ένας δικαστικός όρος; »* (Skogan, et al., 1997, p. 257).

Ο όρος **θύμα** είναι δύσκολο να οριστεί με ακρίβεια λόγω των πολλών και διαφορετικών παραγόντων που τον προσδιορίζουν. Παράγοντες όπως οι διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες ή η ξεχωριστή προσωπική εμπειρία του κάθε ατόμου είναι δύσκολο να οριστούν και να κατηγοριοποιηθούν. Ωστόσο υπάρχουν κάποια γενικά χαρακτηριστικά και κάποιες σταθερές παράμετροι στη σημασία του όρου οι οποίες μας επιτρέπουν να τον ορίσουμε με αρκετή ακρίβεια.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) επίσημα ορίζει τα **θύματα** ως:

*«Άτομα τα οποία είτε ατομικά είτε ομαδικά έχουν υποστεί βλάβη, η οποία συμπεριλαμβάνει σωματικό ή πνευματικό τραυματισμό, συναισθηματική οδύνη, οικονομική απώλεια ή καταπάτηση των βασικών τους δικαιωμάτων, λόγω πράξεων και παραλείψεων που παραβιάζουν τους ποινικούς νόμους τους ισχύοντες για τα μέλη-κράτη, συμπεριλαμβανομένων και των νόμων που καταδικάζουν την κατάχρηση εξουσίας. Ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί **θύμα**, σύμφωνα με την διακήρυξη αυτή, ανεξάρτητα από το αν ο δράστης έχει αναγνωριστεί, συλληφθεί, διωχθεί ή καταδικαστεί και ανεξάρτητα από την οικογενειακή σχέση μεταξύ του δράστη και του θύματος».*

Θεωρητικά τα **θύματα** χωρίζονται σε άμεσα και έμμεσα. Όσο αφορά την πρώτη κατηγορία τα πράγματα είναι σαφή. Τα άτομα που πέφτουν **θύματα** του εγκλήματος και υφίστανται ευθέως τις συνέπειες της θυματοποίησης ονομάζονται άμεσα **θύματα**. Όμως **θύματα** μπορούν να θεωρηθούν και αυτοί οι οποίοι υφίστανται τις συνέπειες της εγκληματικής πράξης, μέσα όμως από την άμεση εμπειρία ενός άλλου ατόμου. Τέτοια **θύματα** μπορεί να είναι οι συγγενείς του θύματος ή κοντινά του πρόσωπα όπως για

παράδειγμα τα παιδιά μιας κακοποιημένης μητέρας ή ο σύζυγος μιας βιασμένης γυναίκας. Ακόμα όμως μπορεί να είναι και κάποιος περαστικός ο οποίος έτυχε να γίνει αυτόπτης μάρτυρας του εγκλήματος.

Έτσι σύμφωνα με τον ορισμό που εξέδωσε ο ΟΗΕ

«Ο όρος θύμα περικλείει ακόμα την άμεση οικογένεια του θύματος ή άτομα που εξαρτώνται από το άμεσο θύμα και άτομα που βλάφτηκαν καθώς μεσολάβησαν για να βοηθήσουν τα θύματα που βασανίζονταν ή για να εμποδίσουν την θυματοποίησή τους».

Τέλος ο Benjamin Mendelsohn ταξινομεί τα θύματα σε πέντε βασικές κατηγορίες. Η κατηγοριοποίηση των θυμάτων γίνεται ανάλογα με το βαθμό που αυτά συμμετέχουν στην εγκληματική πράξη (Doerner and Lab, 1995, p.6).

Σύμφωνα με τον Mendelsohn οι κατηγορίες αυτές είναι:

1. Θύματα από εγκληματική πράξη

Η κατηγορία αυτή είναι η πιο δημοφιλής και πιο διαδεδομένη στην επιστήμη της εγκληματολογίας (και θυματολογίας), συμπεριλαμβάνοντας έναν πολύ μεγάλο αριθμό ανθρώπων.

2. Θύματα του ίδιου του εαυτού τους

Η αυτοθυματοποίηση περιλαμβάνει την αυτοκτονία καθώς επίσης και άλλες επώδυνες πράξεις που προκαλεί το θύμα στον εαυτό του.

3. Θύματα του κοινωνικού περιβάλλοντος

Παραδείγματα αυτής της κατηγορίας των θυμάτων αποτελούν τα θύματα φυλετικής διάκρισης, κοινωνικού ρατσισμού, ακόμα και γενοκτονίας.

4. Θύματα της τεχνολογίας

Τέτοιου είδους θύματα μπορούν να προκαλέσουν για παράδειγμα τα πυρηνικά ατυχήματα, τα ατυχήματα με μέσα μαζικής μεταφοράς ακόμα και η βιομηχανική ρύπανση.

5. Θύματα του φυσικού περιβάλλοντος

Τα θύματα αυτής της κατηγορίας δημιουργούνται ως αποτέλεσμα φυσικών καταστροφών όπως για παράδειγμα είναι οι σεισμοί, οι πλημμύρες και οι πυρκαγιές.

Η εργασία αυτή ασχολείται αποκλειστικά με την πρώτη κατηγορία θυμάτων, δηλαδή τα θύματα εγκληματικών πράξεων. Όλα τα κεφάλαια της μελέτης αφορούν και αναφέρονται σε αυτή την ιδιαίτερη κατηγορία θυμάτων, προσπαθώντας να την αναδείξουν και να την εξετάσουν.

1.2.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η έννοια της **θυματοποίησης** αποτελεί το βασικό άξονα και τον πυρήνα της εργασίας αυτής.

Ορίζοντας πολύ απλά την έννοια θα λέγαμε πως θυματοποίηση σημαίνει το να πέφτει κάποιο άτομο θύμα ορισμένων πράξεων ή καταστάσεων, οι οποίες καταπατούν τα βασικά του δικαιώματα και προκαλούν σε αυτό αρνητικές συνέπειες.

Η λέξη θυματοποίηση είναι αρκετά ασαφής και μπορεί ενδεχομένως να σημαίνει παραπάνω από ένα πράγμα. Η συγκεκριμένη εργασία δεν ασχολείται με τις πολλαπλές ερμηνείες που μπορεί να πάρει η λέξη αυτή, αλλά αναφέρεται αποκλειστικά στη θυματοποίηση η οποία προκαλείται από κάποια εγκληματική ή παραβατική πράξη.

Εγκληματική ή παραβατική πράξη είναι κάθε πράξη που καταπατά ή αγνοεί το νόμο. Μία τέτοια πράξη μπορεί να είναι το κλέψιμο ενός πορτοφολιού ή ακόμα ο πόλεμος και η γενοκτονία. Στην εργασία δε μας αφορούν όλα τα είδη του εγκλήματος αλλά μόνο αυτά του κοινού ποινικού κώδικα. Τα εγκλήματα αυτά χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τα προσωπικά εγκλήματα όπως είναι: ο βιασμός, η σεξουαλική επίθεση, ο ξυλοδαρμός, η δολοφονία και άλλα. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει οικονομικά εγκλήματα όπως είναι: η διάρρηξη, το κλέψιμο του αυτοκινήτου, η ληστεία ή η οικονομική εξαπάτηση.

Υπάρχουν τρία βασικά είδη θυματοποίησης. Στην εργασία αυτή αναλύεται εκτενώς μόνο το πρώτο είδος. Τα τρία είδη είναι:

1. Η πρωτογενής ή βασική θυματοποίηση, η οποία διαπράττεται εναντίον του άμεσου θύματος
2. Η δευτερογενής θυματοποίηση, η οποία βιώνεται από το θύμα κατά τη διάρκεια των νομικών και δικαστικών διαδικασιών
3. Η τριτογενής θυματοποίηση, η οποία βιώνεται από τον εγκληματία κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας και της έκτισης της ποινής του στη φυλακή.

1.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μία πρώτη αναφορά ή καλύτερα μία σύντομη εισαγωγή στο θέμα της εργασίας και αναφέρθηκαν αναλυτικά οι λόγοι για τους οποίους έγινε

αυτή η μελέτη. Ακόμα δόθηκε ένας γενικός, πλην όμως περιεκτικός ορισμός της θυματολογίας και των δύο βασικών της εννοιών: του θύματος και της θυματοποίησης. Όσο αφορά τη θυματολογία το σίγουρο είναι ότι αποτελεί έναν πολύ σημαντικό κλάδο της εγκληματολογίας, ο οποίος έχει προσφέρει πολλά, και συνεχίζει να προσφέρει ακόμα περισσότερα, στη μελέτη του εγκλήματος και των συνεπειών του. Οι έννοιες του θύματος και της θυματοποίησης είναι αρκετά πολύπλοκες και ασαφείς και γι' αυτόν τον λόγο αναλύονται και περιγράφονται λεπτομερειακά και στα επόμενα κεφάλαια. Έτσι περισσότερες λεπτομέρειες και πληροφορίες για το θέμα θα δοθούν στις επόμενες ενότητες. Σκοπός του κεφαλαίου αυτού ήταν να κατατοπίσει τον αναγνώστη γύρω από το θέμα της εργασίας και να του δώσει μία μικρή ιδέα για το τι ακολουθεί παρακάτω.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Όλες οι δυσκολίες και τα προβλήματα που προέκυψαν κατά τη συγγραφή της μελέτης, προέρχονται από την ιδιαιτερότητα της φύσης του ίδιου του θέματος. Το θέμα που αποφασίστηκε να διερευνηθεί και να παρουσιαστεί στην εργασία αυτή, παρουσιάζει για τον μελετητή μεγάλες και σημαντικές αδυναμίες.

Πρώτα από όλα, η πληροφόρηση που υπάρχει για το συγκεκριμένο θέμα στην Ελλάδα είναι ελάχιστη, όπως ελάχιστοι είναι και αυτοί που το γνωρίζουν και ασχολούνται με αυτό. Το γεγονός αυτό έχει ως συνέπεια την προσφορά μιας ανεπαρκούς και περιορισμένης βιβλιογραφίας γύρω από τη συγκεκριμένη θεματολογία. Γι' αυτόν τον λόγο η εργασία στηρίζεται κυρίως σε ξενόγλωσση βιβλιογραφία, αφού το θέμα γνωρίζει μεγαλύτερη επιτυχία στο εξωτερικό. Η ξενόγλωσση βιβλιογραφία αποτελείται από δύο ειδικά, επιστημονικά βιβλία Αγγλικής έκδοσης και όλο το υπόλοιπο μέρος καλύπτεται από τις ιστοσελίδες του Internet. Συνεπώς για την συγγραφή της μελέτης χρειάστηκε μετάφραση του βιβλιογραφικού υλικού από τα Αγγλικά στην Ελληνική γλώσσα. Το συμπέρασμα που βγαίνει σε αυτό το σημείο είναι ότι, μπορεί μεν η συγκεκριμένη μελέτη να μην είναι πολύ πλούσια σε βιβλιογραφικό υλικό, αλλά το γεγονός αυτό αποτελεί και την απόδειξη για τη δυσκολία και την πρωτοτυπία της.

Τέλος, η μελέτη αυτή θα ήταν πιο ολοκληρωμένη, αν συνοδευόταν από μία έρευνα σχετικά με την δράση και την παρουσία του θυματογωγικού κινήματος στην Ελλάδα.

Ωστόσο το ενδεχόμενο εκπόνησης μίας τέτοιας έρευνας γρήγορα απορρίφθηκε για τους παρακάτω λόγους:

1. Πρώτον, επειδή η παροχή πληροφοριών για το συγκεκριμένο θέμα παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες. Το θέμα των θυμάτων του εγκλήματος είναι ένα θέμα άγνωστο και ταυτόχρονα ανεξερεύνητο από την Ελληνική επιστημονική κοινότητα. Ακόμα, παραμένει ένα θέμα πολύ ευαίσθητο για την Ελληνική κοινωνία. Συνεπώς εκτός από το ότι υπάρχουν λιγοστές διαθέσιμες πηγές, λίγοι είναι και αυτοί που πρόθυμα θα έδιναν πληροφορίες (δικαστές, εισαγγελείς, αστυνομικοί κτλ).
2. Δεύτερον, επειδή η μεθοδολογία της συγκεκριμένης έρευνας παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες και απαιτεί την επιστημονική εμπειρία του μελετητή. Η έρευνα αυτή δε θα μπορούσε ποτέ να ολοκληρωθεί με τη χρήση ενός απλού ερωτηματολογίου ή με μία απλή σειρά συνεντεύξεων. Αντίθετα για την διενέργεια της απαιτείται ένας πετυχημένος συνδυασμός μεθόδων και μία μεγάλη ερευνητική εμπειρία.
3. Τρίτον, επειδή το θέμα της έρευνας είναι αρκετά πολύπλοκο, και γι' αυτόν το λόγο απαιτείται για την ολοκλήρωσή του ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, χωρίς συγκεκριμένους περιορισμούς.

Ωστόσο, παρόλο που η μελέτη δεν συμπεριλαμβάνει έρευνα, περιλαμβάνει εντούτοις ένα σπάνιο και δυσεύρετο βιβλιογραφικό υλικό, για την ανεύρεση του οποίου χρειάστηκε μεγάλη ερευνητική προσπάθεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό ξεκινά η ουσιαστική ανάλυση του φαινομένου της θυματοποίησης και των παραμέτρων της. Εντούτοις παραμένει ακόμα δύσκολη η προσπάθεια μίας αντικειμενικής και απόλυτα ακριβούς προσέγγισης του θέματος. Και αυτό γιατί υπάρχουν πολλές διαφωνίες γύρω από το ποιος μπορεί να θεωρηθεί θύμα. Υπάρχουν βέβαια νόμοι και διατάξεις οι οποίοι ορίζουν την έννοια “θύμα” με αρκετή σαφήνεια. Η θυματοποίηση ωστόσο είναι μια τόσο υποκειμενική και συναισθηματικά φορτισμένη κατάσταση, ώστε να μη μπορεί να οριστεί πάντοτε με ακρίβεια. Δηλαδή υπάρχουν άνθρωποι που, ενώ νομικά δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των θυμάτων, εντούτοις νοιώθουν να έχουν θυματοποιηθεί και αισθάνονται σαν θύματα. Αφετέρου υπάρχουν άτομα που, ενώ σύμφωνα με τα νομικά κριτήρια έχουν χαρακτηριστεί ως θύματα, εντούτοις τα ίδια δεν αισθάνονται έτσι. Η θυματοποίηση από βιασμό λόγου χάρη είναι ένα καλό παράδειγμα που εξηγεί την αντίφαση αυτή, α) λόγω του μεγάλου χάσματος που υπάρχει ανάμεσα στο νομικό ορισμό και την υποκειμενική εμπειρία του ατόμου που τον βιώνει και β) επειδή η σεξουαλική πράξη βιώνεται διαφορετικά από άτομο σε άτομο.

Η Katie Roiphe (1993) ισχυρίζεται πως: *«Ο βάνουσος βιασμός κάποιου ατόμου μπορεί να σημαίνει απλώς ένα κακό βράδυ για έναν άλλο»*(Lurigio, et al., 1997, p.258). Συνεπώς τα όρια και οι διαχωριστικές γραμμές για το πότε κάποιος πρέπει να θεωρείται ή ακόμα περισσότερο να νιώθει θύμα είναι δυσδιάκριτα. Ο Fattah (1993 b) αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Η θυματοποίηση είναι μια προσωπική, υποκειμενική και εξαρτώμενη από πολιτιστικά στοιχεία εμπειρία»*.

Στο κεφάλαιο αυτό ωστόσο, θα γίνει μια προσπάθεια αναλυτικής αναφοράς όλων των παραγόντων και των παραμέτρων που σχετίζονται με το θέμα την θυματοποίησης, με σκοπό την πολύπλευρη και ολοκληρωτική κατανόηση του όρου.

2.1 ΘΕΩΡΙΕΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η συστηματική μελέτη του φαινομένου της θυματοποίησης, που ξεκίνησε από τη δεκαετία του '60 και μετά, έχει οδηγήσει πολλούς σπουδαίους επιστήμονες στην διατύπωση ορισμένων θεωρητικών μοντέλων, τα οποία προσπάθησαν να διερευνήσουν το φαινόμενο της θυματοποίησης και να φωτίσουν τις αιτίες του.

Τα μοντέλα αυτά ξεχωρίζουν και κατηγοριοποιούν κάποιους σταθερούς, συγκεκριμένους και προβλεπόμενους **παράγοντες κινδύνου**, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την εγκληματική θυματοποίηση, και απαντούν έμμεσα σε ερωτήματα όπως: το γιατί η θυματοποίηση συμβαίνει σε κάποια άτομα περισσότερο και σε κάποια άλλα λιγότερο, γιατί αφορά συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού και γιατί συναντάται σε συγκεκριμένες περιοχές. Ακόμα οι θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις της θυματοποίησης αποκάλυψαν και ανέδειξαν τη στενή σχέση μεταξύ του δράστη και του θύματος και επέδειξαν τις διαδικασίες με τις οποίες ο εγκληματίας επιλέγει τα θύμα του. *«Οι θεωρίες θυματοποίησης αποτελούν τις θεωρητικές προτάσεις σχετικά με την εξήγηση του φαινομένου του εγκλήματος και της θυματοποίησης»*(Κουράκης, 2002, σ.173), προσφέροντας πολλά στο επιστημονικό, θεωρητικό υπόβαθρο της θυματολογίας. Παρακάτω αναφέρονται κάποια από τα σημαντικότερα θεωρητικά μοντέλα της θυματοποίησης.

2.1.1 ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΟΤΙΚΟΥ ΥΦΟΥΣ

Η θεωρία του “βιοτικού ύφους” γνωστή ως “lifestyle-exposure theory” αναπτύχθηκε στο βιβλίο “θύματα προσωπικών εγκλημάτων”, το οποίο δημοσιεύτηκε το 1978 από τους M. Hindelang, M. Gottfredson και J. Garofalo. Η θεωρία αυτή κατά τον Hindelang et al., (1978:272) προτάθηκε ως ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση μιας επαρκούς εξήγησης της θυματοποίησης από το έγκλημα .

Οι διαμορφωτές της θεωρίας προσπάθησαν να αναπτύξουν τη θεωρία δίνοντας έμφαση στον ορισμό της έννοιας του βιοτικού ύφους. Ο Κουράκης (2000, σ. 167) στο βιβλίο του “αντεγκληματική πολιτική ΙΙΙ” παραθέτει τη μελέτη του Havinghurst (1961:333) σύμφωνα με την οποία, η έννοια του βιοτικού ύφους περιγράφει τον χαρακτηριστικό τρόπο με τον οποίο καθένας κατανέμει το χρόνο, τα ενδιαφέροντα και τις ιδιαίτερες κλίσεις του ανάμεσα στους διάφορους συνήθεις κοινωνικούς ρόλους, όπως του εργαζόμενου, του γονιού, του συζύγου κ.λ.π. Οι μελετητές της θεωρίας αυτής

ωστόσο, υποστήριξαν πως οι δραστηριότητες αυτές (π.χ το να εργάζεσαι, το να πηγαίνεις σχολείο) προσδίδουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του τρόπου με τον οποίο κάθε άτομο διάγει το βίο του(1978:244-245). Η διαμόρφωση του χαρακτήρα είναι αποτέλεσμα των προσαρμογών, τις οποίες κάποιος πρέπει να κάνει προκειμένου να λειτουργήσει ομαλά στην κοινωνική ζωή. Το είδος των προσαρμογών καθορίζεται από το εκάστοτε ρόλο του ατόμου αλλά και από τους περιορισμούς και τις προσδοκίες των υπολοίπων και της κοινωνίας. Το άτομο συνεπώς μέσα από αυτούς τους περιορισμούς και τις προσαρμογές αναπτύσσει την προσωπικότητά του και εμφανίζει ορισμένες “συμπεριφορικές κανονικότητες”. Οι συμπεριφορικές κανονικότητες αποτελούν μία σειρά επαναληπτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες διαμορφώνουν και το βιοτικό ύφος του ατόμου.

Η έννοια του βιοτικού ύφους προσδιορίζει ταυτόχρονα την χρονική και τοπική κατανομή των διαφορετικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσει ένα πρόσωπο, με συγκεκριμένα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά (Κουράκης, 2002, σ. 169). Έτσι η ανάλυση του βιοτικού ύφους του κάθε ατόμου μπορεί να δώσει εξηγήσεις για την πιθανότητα που αντιμετωπίζει το άτομο αυτό να υποστεί θυματοποίηση από έγκλημα, αφού όπως έχει διαπιστωθεί, η θυματοποίηση δεν απειλεί στον ίδιο βαθμό όλα τα άτομα.

<< Με βάση την έννοια του βιοτικού ύφους, η θεωρία αυτή καταλήγει σε μία σειρά προτάσεων, οι οποίες συσχετίζουν το βιοτικό ύφος με την πιθανότητα θυματοποίησης. Έτσι λοιπόν:

- § Η πιθανότητα θυματοποίησης συναρτάται ευθέως με το χρόνο τον οποίο περνά ένα πρόσωπο σε δημόσιους (ανοιχτούς) χώρους, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της νύχτας
- § Η πιθανότητα να βρεθεί κάποιος σε δημόσιους χώρους, ιδιαίτερα κατά τις νυχτερινές ώρες διαφέρει ανάλογα με το βιοτικό του ύφος
- § Ο μεγαλύτερος όγκος των κοινωνικών επαφών και της συναναστροφής ενός προσώπου γίνεται με πρόσωπα που χαρακτηρίζονται από παρόμοιο βιοτικό ύφος
- § Η πιθανότητα θυματοποίησης ενός προσώπου εξαρτάται από το κατά πόσο τα δημογραφικά του χαρακτηριστικά συμπίπτουν με εκείνα των δραστών
- § Ο χρόνος, κατά τον οποίο ένα πρόσωπο βρίσκεται εκτός του οικογενειακού του περιβάλλοντος, διαφέρει ανάλογα με το βιοτικό του ύφος.

- § Η πιθανότητα θυματοποίησης κάποιου, και ιδιαίτερα να πέσει θύμα κλοπής, αυξάνεται ανάλογα με το χρόνο τον οποίον ξοδεύει κανείς εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος.
- § Οι διαφορές του βιοτικού ύφους καθορίζουν την ικανότητα ενός προσώπου να παραμένει μακριά από πρόσωπα τα οποία εμφανίζουν χαρακτηριστικά δραστών.
- § Οι διαφορές του βιοτικού ύφους συσχετίζονται με το πόσο ένα άτομο είναι δυνατόν να θεωρηθεί ως βολικός, ελκυστικός κι ευάλωτος στόχος θυματοποίησης>> (Κουράκης, 2002, σ.169).

2.1.2 ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Ο Larry Cohen και ο Marcus Felson διατύπωσαν το 1979 τη “Θεωρία των επαναλαμβανόμενων δραστηριοτήτων”, η οποία μέχρι σήμερα παραμένει επίκαιρη και υποστηρίζεται από όλους τους επιστήμονες του κλάδου της θυματολογίας και εγκληματολογίας.

Η ιδέα πάνω στην οποία στηρίζεται αυτή η θεώρηση είναι ότι η οργάνωση της ανθρώπινης δραστηριότητας βασίζεται πάνω σε κάποιες επαναληπτικές δραστηριότητες (συμπεριφορικές κανονικότητες). Τα άτομα επιλέγουν αυτές τις δραστηριότητες με σκοπό την κάλυψη των αναγκών τους και της επιθυμίας τους. Τόσο λοιπόν οι δράστες όσο και τα θύματα ρυθμίζουν τις δραστηριότητές τους, έτσι ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες τους. Οι μεν δράστες επιλέγουν τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους δράσης, ενώ τα θύματα τους πιο κατάλληλους τρόπους προστασίας και άμυνας. Τελικά, όπως υποστηρίζουν οι Cohen & Felson (1979:593, το αξίωμα της σύγκλισης) η μορφή που λαμβάνουν οι επαναληπτικές δραστηριότητες προκαθορίζει την πιθανότητα να συγκλίνει στο χώρο και το χρόνο ένας αποφασισμένος δράστης και ένα κατάλληλος στόχος κατά την απουσία ενός ικανού προστάτη (Κουράκης, 2000, σ. 171).

Οι ερευνητές της θεωρίας αυτής ξεχωρίζουν τέσσερα βασικά στοιχεία, πάνω στα οποία διατύπωσαν τις σκέψεις τους.

- § Την έκθεση του θύματος. Όσο μεγαλύτερη είναι η έκθεση, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες θυματοποίησης
- § Την εγγύτητα των πιθανών στόχων (θυμάτων) προς τους τον πληθυσμό των δραστών. Όσο μεγαλύτερη είναι η εγγύτητα, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες θυματοποίησης.

§ Η προστασία των θυμάτων. Όσο προστατευμένος είναι ένας στόχος, τόσο μειώνονται οι πιθανότητες θυματοποίησης.

§ Η ελκυστικότητα του στόχου. Όσο μεγαλύτερη είναι η ελκυστικότητα, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες θυματοποίησης.

Όπως γίνεται σαφές υπάρχει μία μεγάλη ομοιότητα μεταξύ των δύο θεωριών. Άλλωστε και οι δύο θεωρίες αναφέρονται και αναλύουν το ίδιο θέμα. Ωστόσο η θεωρία των επαναλαμβανόμενων δραστηριοτήτων θεωρήθηκε ότι εμπεριείχε έναν ακριβέστερο προσδιορισμό και του στοιχείου του “βιοτικού ύφους”. Σύμφωνα με τον Cohen et al., (1981:507) αυτό που εκφράζουν ως βιοτικό ύφος οι Hindelang, Gottfredson και Garofalo, παρατήρησαν ότι αντιστοιχεί περίπου σε ότι εκφράζουν από κοινού τα στοιχεία της “έκθεσης” και της “προστασίας” στη θεωρία των “επαναληπτικών δραστηριοτήτων” (Κουράκης,2000,σ.173). Η θεωρία των επαναληπτικών δραστηριοτήτων δίνει ιδιαίτερη σημασία στα χαρακτηριστικά των θυμάτων και γι’ αυτόν τον λόγο έχει καταγραφεί ως μία θεωρία για τη θυματοποίηση.

2.1.3 ΑΛΛΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Οι δύο αυτές προσπάθειες προσέγγισης και εξήγησης του θέματος της θυματοποίησης δεν είναι οι μοναδικές. Αναφέρονται ακόμα η θεωρία του το “Ευκαιριακού μοντέλου”(Cohen, 1991) και του “Δανικού μοντέλου” (Vandisk & Steinmetz). Και τα δύο αυτά μοντέλα στηρίζονται στις δύο προηγούμενες θεωρίες και προσθέτουν απλά κάποια διαφορετικά στοιχεία. Το ευκαιριακό μοντέλο στηρίζεται στα μοντέλα του τρόπου ζωής και των καθημερινών δραστηριοτήτων, οι οποίες φέρνουν τα θύματα ή τις περιουσίες τους σε άμεση επαφή με τους δράστες, τονίζοντας όμως ταυτόχρονα τον παράγοντα της απουσίας ικανής φρούρησης. Το Δανικό μοντέλο τονίζει τρία στοιχεία: αμεσότητα – προκλητικότητα – έκθεση, ως τους πιο βασικούς παράγοντες στη θυματοποίηση.

Στην προσπάθεια συνένωσης των διαφόρων αυτών θεωρητικών μοντέλων σε ένα κατανοητικό σχήμα ο Fattah, (1991) τοποθέτησε τους σχετικούς παράγοντες σε 10 διαφορετικές κατηγορίες. Αυτές είναι:

§ Ευκαιρίες που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά, τις δραστηριότητες και τη συμπεριφορά των ανθρώπων – στόχων

§ Παράγοντες κινδύνου, όπως για παράδειγμα η απουσία φρούρησης

- § Παρακινημένοι δράστες που διαλέγουν τα θύματά τους με συγκεκριμένα κριτήρια.
- § Έκθεση σε καταστάσεις υψηλού κινδύνου.
- § Συναναστροφή με ενδεχόμενους εγκληματίες και παραβάτες.
- § Επικίνδυνες ώρες και μέρη όπως για παράδειγμα τα νυχτερινά κέντρα.
- § Επικίνδυνες συμπεριφορές όπως η πρόκληση ή η άγνοια. Ένα καλό παράδειγμα για το τελευταίο είναι το ωτοστόπ.
- § Υψηλού κινδύνου δραστηριότητες, όπως η πορνεία.
- § Συμπεριφορά άμυνας-αποφυγής. Ο φόβος μειώνει σημαντικά τις πιθανότητες θυματοποίησης.
- § Δομική-πολιτιστική κλίση. Το πολιτιστικό στίγμα αυξάνει τις πιθανότητες θυματοποίησης.

2.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΟΥΝ ΚΑΙ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Εδώ και πενήντα χρόνια περίπου, επιστήμονες της εγκληματολογίας έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα πως υπάρχει μια πολύ στενή σχέση ανάμεσα στα θύματα και στους δράστες. Είναι πια αποδεδειγμένο πως τα χαρακτηριστικά των θυμάτων καθώς επίσης και ο τρόπος ζωής τους είναι σε ένα σημαντικό βαθμό υπεύθυνα για το γεγονός της θυματοποίησής τους. Η μελέτη των χαρακτηριστικών των θυμάτων μας έχει οδηγήσει να εστιάσουμε την προσοχή μας και να ανακαλύψουμε κάποιους παράγοντες επικινδυνότητας στις ζωές τους, που αυξάνουν έμμεσα την πιθανότητα ενδεχόμενης επίθεσης.

2.2.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ

ΗΛΙΚΙΑ

Οι νεότεροι άνθρωποι έχουν παραπάνω πιθανότητες να γίνουν θύματα απ' ότι οι ενήλικες και υπερήλικες. Άτομα 65 ετών και άνω έχουν πολύ λιγότερες πιθανότητες να

γίνονται θύματα απ'ότι νεότεροι άνθρωποι και κυρίως οι έφηβοι (Davis , et al., 1997, p. 14). Οι έφηβοι έχουν πολύ υψηλότερα ποσοστά κακοποίησης απ'ότι οι νεαροί ενήλικες ή μεγαλύτεροι σε ηλικία Αμερικάνοι (BJS, ή Υπηρεσία Στατιστικών του Υπουργείου Δικαιοσύνης των Η.Π.Α ή ΥΣΥΔ , 1992; Hanson et al., 1993).

Στοιχεία από το NCVC ή “Εθνική Έρευνα Εγκληματικής Θυματοποίησης (ΕΕΕΘ) δείχνουν ότι οι ηλικίες από 12 – 19 ετών είναι δύο ή τρεις φορές πιθανότερο να πέσουν προσωπικά θύματα εγκλήματος, απ'ότι αυτοί που είναι πάνω από 20 ετών (Whitaker & Bastian., 1991).

Στοιχεία από το National Women’s Study ή “Εθνική Μελέτη Γυναικών” δείχνουν πως 62% όλων των βίαιων βιασμών συνέβησαν όταν το θύμα ήταν μικρότερο από 18 χρονών (Kilpatrick et al., 1992).

Μια έρευνα του ΥΣΥΔ έδειξε πως το 2001:

§ Άτομα ηλικίας 12 – 24 υπέφεραν βίαιη θυματοποίηση σε ποσοστά υψηλότερα από άτομα οποιαδήποτε άλλης ηλικίας.

§ Ξεκινώντας από τις ηλικίες 20 – 24 το ποσοστό των ατόμων που έγιναν θύματα μειωνότανε σημαντικά καθώς οι ηλικίες ανέβαιναν.

Η “Υπηρεσία Αναφοράς Εγκλημάτων” του FBI (FBI ucra)δείχνει ότι το 2000 το 90% από τα θύματα φόνου ήταν 18 ετών ή λίγο μεγαλύτερα. Απ'όλα τα θύματα φόνων γενικά το 45% ήταν ηλικίας 20 – 34 ετών.

ΦΥΛΟ

Με εξαίρεση την σεξουαλική επίθεση και την οικογενειακή βία, οι άντρες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο επίθεσης απ'ότι οι γυναίκες (Gelles & Straus, 1988).Ο κίνδυνος για φόνο είναι στους άντρες 3 ή 4 φορές μεγαλύτερος απ'ότι στις γυναίκες (ΥΣΥΔ, 1992).

Τέλος στοιχεία από την ΕΕΕΘ αποδεικνύουν ότι το ποσοστό των προσωπικών εγκλημάτων είναι 20% υψηλότερο για τους άντρες από ότι για τις γυναίκες (Lurigio, et al., 1997, p. 14).

ΦΥΛΗ

Οι φυλετικές και εθνικές μειονότητες έχουν υψηλότερα ποσοστά επίθεσης από τους υπόλοιπους Αμερικάνους (FBI Ucra, 1992; Hanson et al., 1993). Το 1990 οι Αφρο - Αμερικάνοι είχαν 6 φορές περισσότερο πιθανότητες απ'ότι οι λευκοί Αμερικάνοι να

γίνονται θύματα φόνων (FBI Uera, 1992). Ακόμη τα ποσοστά βίαιων επιθέσεων είναι δύο φορές μεγαλύτερα για τους Αφρικο-Αμερικάνους και Ισπανόφωνους Αμερικάνους απ' ό τι στους λευκούς Αμερικάνους (Reiss & Roth, 1993).

Σύμφωνα με την “ Υπηρεσία αναφοράς Εγκλημάτων” του FBI, (FBI uera) το 2000 περίπου το 49% των θυμάτων φόνων ήταν λευκοί, το 49% ήταν μαύροι και μόνο το 2% ήταν Ασιάτες, ιθαγενείς των νησιών του Ειρηνικού και αυτόχθονες Αμερικανοί.

Η ΕΕΕΘ αναφέρει ότι οι μαύροι άντρες έχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά εγκληματικής θυματοποίησης ενώ οι λευκές γυναίκες τα χαμηλότερα. Ακόμα, το ποσοστό διαρρήξεων είναι 68 για 1000 νοικοκυριά μαύρων ενώ περιορίζεται στα 46 για 1000 νοικοκυριά λευκών (Davis , et al., 1997, p. 15)

ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Το έγκλημα χτυπά δυσανάλογα στους ανθρώπους από χαμηλότερες κοινωνικο – οικονομικές τάξεις (ΥΣΥΔ,1991). Το οικογενειακό εισόδημα σχετίζεται με τα ποσοστά βίας και θυματοποίησης, με τις χαμηλόμισθες οικογένειες να βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο από αυτές με υψηλά εισοδήματα (Reiss & Roth, 1993). Για παράδειγμα, το 1998 ο κίνδυνος για θυματοποίηση ήταν 2,5 φορές μεγαλύτερος για οικογένειες με πολύ χαμηλά εισοδήματα (κάτω από 7.500 δολάρια), σε σύγκριση με αυτές με πολύ υψηλά (50.000 και άνω) (Reiss & Roth., 1993).

Η “Εθνική Μελέτη Γυναικών” (KilPatrick et al.,) εξέδωσε στον τύπο άρθρο, το οποίο υποστηρίζει πως γυναίκες με εισόδημα μικρότερο των 10.000 δολαρίων έχει 1,8 φορές περισσότερες πιθανότητες να βιαστούν ή να υποστούν χειρότερη κακοποίηση σε μια περίοδο δύο ετών, από ότι οι γυναίκες με εισόδημα 10.000 δολαρίων και άνω.

Ωστόσο, οι παράγοντες του εισοδήματος και της οικονομικής κατάστασης του ατόμου και της οικογένειας δεν φαίνεται να είναι τόσο καθοριστικός όσο οι παράγοντες που αναφέραμε προηγουμένως.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Γενικά τα άτομα που είναι παντρεμένα ή σε κατάσταση χηρείας έχουν λιγότερες πιθανότητες να πέσουν θύματα απ' ό τι οι ανύπαντροι, οι διαζευγμένοι και οι χωρισμένοι (Davis , et al., 1997, p. 16). Αυτό βέβαια έχει άμεση σχέση και με την ηλικία, αφού οι ανύπαντροι είναι συνήθως άτομα μικρότερης ηλικίας και όπως αναφέραμε

προηγουμένως τα άτομα αυτά έχουν τις μεγαλύτερες πιθανότητες να γίνουν θύματα εγκληματικών πράξεων.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΕΘ, τα ανύπαντρα και χωρισμένα-διαζευγμένα άτομα αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο ποσοστό θυματοποίησης σε σχέση με άτομα που είναι παντρεμένα και με άτομα τα οποία βρίσκονται σε κατάσταση χηρείας (Davis , et al.,1997, p. 16).

ΑΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Εκτός από τους παράγοντες που αναφέρθηκαν παραπάνω, υπάρχουν ακόμα ορισμένα δημογραφικά στοιχεία, τα οποία φαίνεται πως επηρεάζουν άμεσα το φαινόμενο της εγκληματικής θυματοποίησης. Ένας τέτοιος παράγοντας είναι και το φαινόμενο της αστικοποίησης.

Είναι πια αποδεδειγμένο πως οι κάτοικοι των πόλεων, και μάλιστα των μεγάλων πόλεων, κινδυνεύουν περισσότερο να γίνουν θύματα κάποιου εγκλήματος. Για παράδειγμα, σύμφωνα με στοιχεία του ΥΣΥΔ, (1994) το ποσοστό ληστειών για τους άντρες σε αστικά κέντρα το 1992 ήταν 16,2 για 1000 άτομα, ενώ για τους άντρες της επαρχίας μόνο 3,6 (Lurigio, et al.,1997, p.16).

Τέλος αξίζει να αναφέρουμε σαν στοιχείο ή χαρακτηριστικό των θυμάτων τη μόρφωση και την εργασιακή θέση που κατέχουν. Η ΕΕΕΘ υποστηρίζει πως τα εργαζόμενα άτομα, οι νοικοκυρές και οι συνταξιούχοι έχουν μικρότερο ποσοστό θυματοποίησης απ' ότι οι άνεργοι (Davis, et al., 1997, p. 16).

2.2.2 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση μπορεί να οριστεί ως: η θυματοποίηση που συμβαίνει περισσότερες από μια φορές σε μια ορισμένη χρονική περίοδο σε βάρος ενός ατόμου ή της παρουσίας του.

Υπάρχουν πολλοί τύποι επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης:

- § Το ίδιο άτομο μπορεί να πέσει θύμα του ίδιου εγκλήματος για δεύτερη ή πολλοστή φορά.
- § Το ίδιο άτομο μπορεί να πέσει θύμα ποικίλων περιστατικών της ίδιας μορφής. Τα περιστατικά μπορεί να διαφέρουν στη φύση και στην ένταση. Η κακοποίηση μέσα στην οικογένεια είναι ένα τέτοιο παράδειγμα.
- § Το ίδιο άτομο μπορεί να πέσει θύμα διαφορετικών ειδών εγκλήματος.

Υπάρχουν πολλές εναλλαγές στις συνθήκες της επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης.

Μπορεί η επίθεση να σχετίζεται με ένα προηγούμενο περιστατικό αλλά μπορεί και να μη σχετίζεται. Οι δράστες μπορεί να είναι διαφορετικοί, αλλά μπορεί να είναι και οι ίδιοι. Οι δράστες και τα θύματα μπορεί να χωρίζονται μεταξύ τους αλλά μπορεί και όχι.

Τα αποτελέσματα των ερευνών καταθέτουν σημαντικότερα στοιχεία για την κατανόηση του φαινομένου τα οποία μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως το ιστορικό προηγούμενης θυματοποίησης αποτελεί σοβαρό παράγοντα επόμενης θυματοποίησης.

Σύμφωνα με τον Hindelang et al., (1978) άτομα που έχουν θυματοποιηθεί κάποια φορά στο παρελθόν αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο θυματοποίησης στο μέλλον (Lurigio, et al., 1997, p. 171). Μια εθνική έρευνα που πραγματοποιήθηκε το στη Μεγάλη Βρετανία το 1994 από την “Εθνική Επιτροπή για την Πρόληψη του Εγκλήματος”(National Board of Crime Prevention) αποδεικνύει πως τα σπίτια που έχουν διαρρηχθεί κάποια στιγμή στο παρελθόν, διαρρηγνύονται ξανά σε ένα ποσοστό τέσσερις φορές μεγαλύτερο από αυτό των σπιτιών που δεν έχουν διαρρηχθεί ποτέ (Skogan, et al., 1997, p. 172). Μια άλλη έρευνα σύμφωνα με τον Weissbeski Sims et al., (1989) αποδεικνύει πως κάποιο άτομο που έχει πυροβοληθεί στο παρελθόν έχει περισσότερες πιθανότητες να θυματοποιηθεί ξανά σε σχέση με κάποιον που δεν είχε πυροβοληθεί ποτέ. (Davis , et al., 1997, p. 186). Τέλος μια έρευνα του Gidycz et al., (1993) αποδεικνύει πως οι έφηβοι και φοιτήτριες που έχουν βιαστεί στο παρελθόν έχουν τρεις φορές περισσότερες πιθανότητες να θυματοποιηθούν ξανά, σε σχέση με άτομα που δεν έχουν προηγούμενο περιστατικό επίθεσης (Davis , et al., 1997, p. 186).

Παρακάτω θα αναφερθούν οι λόγοι για τους οποίους το ιστορικό μιας προηγούμενης θυματοποίησης μπορεί να αποτελέσει σημαντικότερο παράγοντα για μία επόμενη θυματοποίηση.

- § Κάποιο σπίτι που έχει φανεί ότι είναι “ελκυστικό” για τους διαρρήκτες, παραμένει ελκυστικό για τον ίδιο ή άλλους διαρρήκτες.
- § Κάποιο σπίτι που βρίσκεται σε μια απομακρυσμένη περιοχή, στην οποία πολλές φορές εμφανίζονται ή περνούν από κει εγκληματίες, είναι ευπρόσβλητο σε επιθέσεις.
- § Κάποια άτομα λόγω της επικίνδυνης ζωής που κάνουν, έχουν πολλές περισσότερες πιθανότητες να δεχτούν επίθεση.

§ Κάποια εγκλήματα τα οποία συμβαίνουν μέσα σε συγκεκριμένες σχέσεις θα εξακολουθήσουν να συμβαίνουν, εκτός αν κάποιος μέλος της σχέσης την τερματίσει.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, τα χαρακτηριστικά των θυμάτων, ο τρόπος ζωής τους καθώς επίσης και το ίδιο το γεγονός της θυματοποίησης είναι οι αιτίες που γεννούν τις προϋποθέσεις για μια δεύτερη θυματοποίηση. Ο κίνδυνος για την επόμενη θυματοποίηση είναι μεγαλύτερος μέσα στην σύντομη περίοδο μετά την προηγούμενη θυματοποίηση. Όμως η διάρκεια της περιόδου αυτής εξαρτάται από το είδος του εγκλήματος. Ο Davis, et al., (1997, p. 172) στο βιβλίο “Victims of crime” παραθέτει το παρακάτω παράδειγμα: Στις περιπτώσεις οικογενειακής βίας, ο κίνδυνος επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης είναι μεγαλύτερος μέσα στις πρώτες έντεκα μέρες από την αρχική θυματοποίηση (Lloyd, Farrel & Pease, 1994), ενώ στις περιπτώσεις διάρρηξης ο κίνδυνος είναι αυξημένος για ένα μήνα μετά την πρώτη διάρρηξη (Anderson et al., 1995). Παρ’ όλο που γνωρίζουμε το γενικό χρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να επαναληφθεί μία συγκεκριμένη εγκληματική πράξη, παραμένει ακόμα δύσκολο να δοθεί ένας ακριβής χρονικός ορισμός του πλαισίου αυτού. Το μόνο σίγουρο συμπέρασμα που βγαίνει από τα παραπάνω είναι πως αν το άτομο έχει ιστορικό προηγούμενης θυματοποίησης, τότε βρίσκεται μέσα στις ευπρόσβλητες ομάδες πληθυσμού και έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να ξαναγίνει θύμα του ίδιου ή διαφορετικού εγκλήματος.

2.3 ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

2.3.1 Η ΣΧΕΣΗ ΘΥΜΑ – ΔΡΑΣΤΗΣ

Έρευνες έχουν δείξει πως υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες σχέσης θύματος και δράστη:

- 1) Εγκλήματα που διαπράττονται από συγγενείς του θύματος. Η κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνει τα παιδιά, τους γονείς ακόμα και τον σύζυγο ή τον πρώην σύζυγο.
- 2) Εγκλήματα που διαπράττονται από γνωστούς. Η κατηγορία συμπεριλαμβάνει απλώς γνωστούς αλλά και στενούς φίλους.

3) Εγκλήματα που διαπράττονται από ξένους. Η κατηγορία αυτή αναφέρεται σε άτομα που γνωρίζονται μόνο φυσιογνωμικά.

Κατά το έτος 2001 το 44% των θυμάτων δολοφονίας γνώριζαν τον δράστη της επίθεσης ,ενώ το 13% των θυμάτων δολοφονήθηκε από δράστες άγνωστους προς αυτά. Για το υπόλοιπο ποσοστό θυμάτων, δηλαδή το 43%, δε γνωρίζουμε το είδος της σχέσης (ΕΕΕΘ, 2001). Σύμφωνα με την ΕΕΕΘ 1982 – 1984 (Timrots & Rand, 1987) τα στοιχεία για τα βίαια εγκλήματα (βιασμός, κακοποίηση, ληστεία) δείχνουν πως το 57% των εγκλημάτων αυτών διαπράχθηκαν από ξένους, το 31% από γνωστούς και φίλους και το 8% από συγγενείς (Lurigio, et al.,1997, p. 17).

Πληροφορίες που να αποδεικνύουν τη σχέση του θύματος με το δράστη δεν μπορούμε να έχουμε σε όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων, παρά μόνο σε αυτά κατά τα οποία το θύμα έρχεται σε επαφή με τον δράστη, οπτική ή σωματική. Τέτοια εγκλήματα είναι η ληστεία, η κακοποίηση ή ο βιασμός, σε αντίθεση με τη διάρρηξη και το κλέψιμο του αυτοκινήτου όπου το θύμα δεν έχει καμία επαφή με τον δράστη. Ακόμα όμως και εγκλήματα τα οποία επιτρέπουν την άμεση αυτή επαφή δεν μας δίνουν πάντα πληροφορίες για τη σχέση του δράστη με το θύμα. Αυτό συμβαίνει σε δύο περιπτώσεις: α) στις περιπτώσεις της δολοφονίας, όπου το θύμα αδυνατεί για φυσικούς, ευνόητους λόγους να μιλήσει. Σύμφωνα με στοιχεία του FBI (1994) η σχέση θύματος και θύτη παρέμεινε άγνωστη στο 39% του αριθμού των δολοφονιών που καταγγέλλθηκαν στην αστυνομία το έτος 1993 και β) σε περιπτώσεις θυματοποίησης από συζύγους, συγγενείς ή φίλους όπου το θύμα για προσωπικούς λόγους δεν αναφέρει το έγκλημα ούτε στην αστυνομία αλλά ούτε και στα ερωτηματολόγια των ερευνών (Davis , et al.,1997, p. 17).

2.3.2 ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΘΥΜΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΡΑΣΤΗ ΣΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ

2.3.2.1 Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ

Ο ρόλος του θύματος στη διάπραξη του εγκλήματος αποτελεί ένα από τα κεντρικά και σημαντικότερα στοιχεία της εγκληματολογικής μελέτης. Σύμφωνα με τον Αλεξιάδη (1989, σ. 364): *«το θύμα πολλές φορές, συνειδητά ή όχι υιοθετεί συμπεριφορές οι οποίες μπορούν να δώσουν την αφορμή ή να προκαλέσουν τελικά τη διάπραξη ενός εγκλήματος σε βάρος τους».*

Η προσέγγιση αυτή θεωρεί τα θύματα και τους δράστες σαν μια αμοιβαία αλληλεπίδραση κατά την οποία το θύμα προκαλεί την αντίδραση του δράστη μέσα από κάποιες πράξεις ή του ξυπνά τέτοια συναισθήματα, ώστε να τον οδηγήσει τελικά στην επίθεση. Η θεωρία αυτή δέχτηκε αρνητική κριτική από ορισμένους (π.χ από το φεμινιστικό κίνημα), επειδή, όπως υποστηρίχθηκε, έριχνε τις ευθύνες της θυματοποίησης στα θύματα. Οι δράστες πολλές φορές αποποιούνται τις δικές τους ευθύνες για την επίθεση και κατηγορούν το θύμα υποστηρίζοντας πως άξιζε αυτήν την επίθεση. Με αυτόν τον τρόπο τα θύματα αισθάνονται να έχουν θυματοποιηθεί πολλαπλά. Από τη μια δέχονται την βίαιη επίθεση των δραστών και από την άλλη κατηγορούνται πως ευθύνονται γι' αυτό που έπαθαν.

Ο Woltang (1958) όρισε τις επιθέσεις που προκαλούνται από τα θύματα ως «*εκείνες στις οποίες το θύμα είναι άμεσα και θετικά συμμετοχο στο έγκλημα*». Εξετάζοντας τα αρχεία της αστυνομίας βρήκε πως από τις 588 δολοφονίες στη Φιλαδέλφεια (από το 1948 μέχρι σήμερα) το 26% από τις γνωστές δολοφονίες ξεκίνησε από τις πράξεις του θύματος. Η άποψη αυτή του Woltang ότι δηλαδή κάποια εγκλήματα προκαλούνται από το θύμα, ώθησε πολλούς άλλους επιστήμονες να ασχοληθούν με το θέμα αυτό.

Ο Amir ήταν ένας από αυτούς. Ο Amir στο βιβλίο του: “Μορφές βίαιων βιασμών”(1971) ασχολήθηκε με τις επιθέσεις βιασμών και βρήκε πως από τις 646 βίαιες επιθέσεις που αναφέρθηκαν στις αρχές της Φιλαδέλφειας, το 19% προκλήθηκαν από το ίδιο το θύμα. Ο ορισμός του για τη συμμετοχή είναι αόριστος και ασαφής. Περικλείει όλες εκείνες τις περιπτώσεις «*στις οποίες το θύμα συμφώνησε, ή τουλάχιστον έτσι ερμηνεύτηκε από το δράστη, για ερωτική επαφή, αλλά μετά έκανε πίσω ή δεν αντιστάθηκε αρκετά, όταν του έγινε η πρόταση για ερωτική επαφή. Ο ορισμός αυτός ισχύει ακόμα σε περιπτώσεις στις οποίες το θύμα είναι εκτεθειμένο σε έντονες σεξουαλικές καταστάσεις*» (Amir 1971: 202).

Αντίστοιχα και άλλοι επιστήμονες, όπως ο Gottferdson και ο Fattah, υπερασπίστηκαν ή υιοθέτησαν την άποψη της παρέμβασης του θύματος στη θυματοποίησή του, όχι σαν αφορμή για να κατηγορήσουν το θύμα αλλά σαν ένα εργαλείο που εξηγεί τις δυναμικές της θυματοποίησης. Η θεωρία της πρόκλησης ή της συμμετοχής του θύματος στο έγκλημα αποκαλύπτει πως το έγκλημα είναι μια κοινή αλληλεπίδραση μεταξύ του δράστη και του θύματος στην οποία ο καθένας παίζει ένα ρόλο.

2.3.2.2 ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ

Αντιμετωπίζοντας το θύμα μονόπλευρα, θεωρώντας το δηλαδή είτε ως έναν παθητικό στόχο είτε ως συνεργάτη στο έγκλημα, παραβλέπουμε έναν άλλο πολύ σημαντικό ρόλο του θύματος, αυτόν του αντιστεκόμενου. Το θύμα μπορεί να αντισταθεί στον δράστη και στην επίθεση, στην προσπάθειά του να ξεφύγει, να σωθεί ή και να γλιτώσει την περιουσία του.

Τα θύματα μπορούν να αντισταθούν στον επιτιθέμενο χρησιμοποιώντας πολλούς και διαφορετικούς τρόπους αντίδρασης. Σύμφωνα με αξιόπιστα στοιχεία της ΕΕΕΘ , περίπου τρία στα τέσσερα θύματα βίαιου εγκλήματος παίρνουν μέτρα ατομικής προστασίας κατά τη διάρκεια του εγκλήματος με πιο κοινό τρόπο προστασίας τη μη βίαιη αντίσταση και την προσπάθεια αποφυγής του εγκλήματος (Davis , et al., et al., 1997, p.19).

Σύμφωνα με στοιχεία της ΥΣΥΔ,(1994), τα Θύματα του βιασμού και της σεξουαλικής επίθεσης είναι πιθανότερο να χρησιμοποιήσουν μέτρα αυτοπροστασίας από ότι τα θύματα της ληστείας. Ακόμη τα θύματα χρησιμοποιούν τα μέτρα αυτά όταν ο δράστης είναι γνωστός τους (Lurigio, et al.,1997, p. 19).

Σύμφωνα με την έρευνα των Block και Skogan, et al., (1986) που παρατίθεται στο βιβλίο του Davis , et al., et al., (1997, p. 19) η οποία βασίζεται σε στοιχεία της ΕΕΕΘ για την περίοδο 1973 – 1979, υπάρχουν δύο είδη αντίστασης:

α) Η μη βίαιη αντίσταση η οποία συμπεριλαμβάνει τη λεκτική αντίσταση κατά την οποία το θύμα συζητά με τον δράστη ή αναζητά βοήθεια και την φυγή από τον τόπο της επίθεσης.

β) Η βίαιη αντίσταση η οποία σημαίνει την πάλη μεταξύ του θύματος και του δράστη και συμπεριλαμβάνει και τη χρήση όπλου.

Το είδος της αντίστασης που θα προβάλλει το θύμα εξαρτάται κάθε φορά από τις συνθήκες της περίπτωσης. Ο τόπος της επίθεσης, το είδος του εγκλήματος αλλά και η συμπεριφορά του δράστη θα υποδείξουν στο θύμα πώς να αντισταθεί. Σίγουρα πάντων όλες οι περιπτώσεις δεν είναι ίδιες. Για παράδειγμα, η βίαιη αντίσταση στις ληστείες μπορεί να αποτρέψει σ' έναν σημαντικό βαθμό τον δράστη, αν και μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο επίθεσης κατά του θύματος. Η βίαιη αντίσταση στην περίπτωση ενός βιασμού αυξάνει κατά πολύ τον κίνδυνο επίθεσης κατά του θύματος χωρίς ταυτόχρονα να μπορεί να αποτρέψει σημαντικά το βιασμό. Αντίθετα η μη βίαιη αντίσταση στις ληστείες αποτρέπει σημαντικά τον δράστη και μειώνει τον κίνδυνο σωματικής επίθεσης

και τραυματισμού και τέλος η μη βίαιη αντίσταση στις περιπτώσεις βιασμού αποτρέπει σε μικρό βαθμό την ολοκλήρωση της επίθεσης, ενώ δεν προκαλεί κίνδυνο σωματικού τραυματισμού.

Και οι δύο θεωρίες που αναφέρθηκαν στην ενότητα αυτή, δηλαδή και η θεωρία της συμμετοχής ή της παρέμβασης του θύματος στο έγκλημα αλλά και η θεωρία της αντίστασης, αποδεικνύουν τις πολυδιάστατες και αλληλοεξαρτώμενες δυναμικές της εγκληματικής θυματοποίησης. Όλα αυτά που αναφέρθηκαν στην παραπάνω ενότητα αποτελούν αξιόπιστα αποτελέσματα ερευνών που έχουν διεξαχθεί στο παρελθόν, τα στοιχεία των οποίων δε μπορούμε να αγνοήσουμε. Στην ουσία βέβαια κανένας δε μπορεί να υπολογίσει με απόλυτη ακρίβεια και σιγουριά τον βαθμό στον οποίο ισχύουν όλες οι παραπάνω διαπιστώσεις. Οι δυναμικές που δημιουργούνται πριν αλλά και κατά την διάρκεια της επίθεσης είναι πολύπλοκες και κανείς δε μπορεί να πει τι πραγματικά συμβαίνει την ώρα της επίθεσης και αν η αντίσταση από την πλευρά του θύματος προκαλείται από τις πράξεις του δράστη ή το αντίστροφο. Η έννοια της “πρόκλησης” και της “αντίστασης” αλληλοσυμπληρώνονται και συγχέονται μεταξύ τους χωρίς πολλές φορές να μπορούμε να τις ξεχωρίσουμε και να τις κατανοήσουμε.

2.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το κεφάλαιο αυτό ασχολήθηκε με την ανάλυση της έννοιας της θυματοποίησης. Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο της εργασίας η ευρύτητα αυτής της έννοιας καθιστά δύσκολη τη διατύπωση ενός συγκεκριμένου και ακριβή ορισμού της. Ωστόσο σε αυτό το κεφάλαιο έγινε μία σημαντική προσπάθεια να δοθούν όλες οι προεκτάσεις και οι παράμετροι της θυματοποίησης, έτσι ώστε να κατανοηθεί πληρέστερα η σημασία της. Έτσι αναφέρθηκαν λεπτομερειακά οι θεωρίες της θυματοποίησης, οι οποίες αποτελούν έναν επιστημονικό τρόπο ανάλυσης και εξήγησης της έννοιας. Ακόμα ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στην ανάλυση των παραγόντων (δημογραφικοί, κοινωνικοί, προσωπικοί) που την προκαλούν και κυρίως στην ανάδειξη στοιχείων που συνδέουν τη γένεση της θυματοποίησης με συγκεκριμένες συνθήκες και είδη συμπεριφοράς. Το κεφάλαιο τελειώνει με την περιγραφή των δυναμικών της θυματοποίησης, δηλαδή της συμμετοχής του θύματος στην πρόκληση της θυματοποίησης του και της συμπεριφοράς της αντίδρασης απέναντι σε αυτήν. Και τα δύο αυτά είδη συμπεριφοράς μπορούν εύκολα να επηρεάσουν το γεγονός της θυματοποίησης, είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μεγάλη αύξηση του επιπέδου εγκληματικότητας στις σύγχρονες κοινωνίες αποτελεί ένα βαθύ πλήγμα για τον σύγχρονο κόσμο και τους κατοίκους του.

Σύμφωνα με έρευνα που διενήργησε η “Εθνική Έρευνα Εγκληματικής Θυματοποίησης” (ΕΕΕΘ) για το έτος 1997, οι πολίτες των ηνωμένων εθνών Αμερικής, ηλικίας δώδεκα χρονών και άνω, αντιμετώπισαν συνολικά σε όλη τη διάρκεια του έτους 35 εκατομμύρια εγκληματικές ενέργειες. Από αυτές οι 26 εκατομμύρια αφορούσαν κλοπές και διαρρήξεις σπιτιών, οι 8.6 εκατομμύρια βίαια εγκλήματα όπως ο βιασμός, η σεξουαλική κακοποίηση, οι ληστείες και οι 0,4 εκατομμύρια παραβάσεις κλοπής προσωπικών πραγμάτων όπως είναι η τσάντα και το πορτοφόλι.

Αναλύοντας τα δεδομένα της παραπάνω έρευνας, διαπιστώνουμε ότι ο αριθμός αυτός των εγκλημάτων δε δηλώνει απλώς ένα μεγάλο πλήθος υλικών ζημιών και απωλειών που προκλήθηκαν από αυτά, αλλά σημαίνει ταυτόχρονα και έναν τεράστιο αριθμό θυμάτων.

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύθηκε η έννοια της εγκληματικής θυματοποίησης και αναφέρθηκαν όλες οι παράμετροι και οι παράγοντες που την προκαλούν και την ορίζουν. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται λόγος για τις επιπτώσεις που προκαλεί η θυματοποίηση στους διάφορους τομείς της ζωής των θυμάτων. Οι επιπτώσεις αυτές ποικίλλουν ως προς το είδος και την ένταση. Τα θύματα υφίστανται σωματικές, ψυχολογικές, συναισθηματικές και οικονομικές συνέπειες. Οι σωματικές συνέπειες περιλαμβάνουν τραυματισμούς όπως χτυπήματα, κατάγματα και μελανιές. Τα σωματικά τραύματα θεραπεύονται τις περισσότερες φορές μέσα σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα και με τη βοήθεια των γιατρών. Αντίθετα τα ψυχολογικά τραύματα αργούν να επουλωθούν, ταλαιπωρώντας το άτομο και δυσκολεύοντας την ομαλή του λειτουργία. Τέλος σημαντικές είναι και οι οικονομικές συνέπειες που προκαλούνται από την

εγκληματική θυματοποίηση, όπως η απώλεια περιουσιακών στοιχείων του θύματος ή κάποιες πρόσθετες οικονομικές επιβαρύνσεις.

Οι παραπάνω επιπτώσεις μπορούν να διαρκέσουν μία ημέρα, μία εβδομάδα, ένα μήνα ή μια ολόκληρη ζωή. Η εγκληματική ενέργεια είναι μία πράξη που μπορεί να ολοκληρωθεί μέσα σε ελάχιστα δευτερόλεπτα, σε αντίθεση με τις συνέπειές της οι οποίες μπορούν να διαρκέσουν χρόνια και να είναι καταστροφικές για το άτομο.

3.1 ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ-ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Οι σωματικές επιπτώσεις της θυματοποίησης, όταν υπάρχουν, είναι οι πιο άμεσες και εμφανείς από όλες τις υπόλοιπες. Τα σημάδια του σωματικού τραυματισμού είναι συνήθως ορατά και γίνονται εύκολα αντιληπτά από το ίδιο το θύμα αλλά και από τους τρίτους. Ο σωματικός τραυματισμός μπορεί να επιφέρει σοβαρές και χρόνιες συνέπειες στην υγεία του ατόμου, προκαλώντας ταυτόχρονα και ισχυρό κλονισμό στην ψυχική του υγεία

Κατά τη διάρκεια του εγκλήματος ή την ώρα που γίνεται αντιληπτό το συμβάν του εγκλήματος, το θύμα ενδέχεται να παρουσιάσει ένα πλήθος σωματικών αντιδράσεων. Οι αντιδράσεις αυτές μπορεί να συμπεριλαμβάνουν: αύξηση της αδρεναλίνης στο σώμα, ταχυπαλμία, μούδιασμα, εφίδρωση, ξηρότητα στόματος, αίσθηση ακινησίας και κλάμα.

Κάποιες αντιδράσεις ξεκινούν ταυτόχρονα με την επίθεση, ενώ κάποιες άλλες αρχίζουν όταν ο κίνδυνος έχει πια περάσει. Οι σωματικές αντιδράσεις μπορούν να είναι τόσο ισχυρές, ώστε το θύμα να τις ξαναζεί σε επόμενες στιγμές. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το θύμα φέρνει στο μυαλό του μνήμες από τη στιγμή του εγκλήματος, με αποτέλεσμα να βιώνει για πολλοστή φορά τα δυσάρεστα σωματικά συμπτώματα.

Οι σωματικοί τραυματισμοί που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια ενός εγκλήματος μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως: α) μικροί ή ασήμαντοι και β) βαρείς. Οι μικροί ή ασήμαντοι τραυματισμοί συμπεριλαμβάνουν εκδορές, πρηξίματα και μελανιές και κατάγματα ενώ οι βαρείς τραυματισμοί σημαίνουν πληγές από μαχαιρώματα και πυροβολισμούς.

Οι σοβαροί τραυματισμοί μπορεί να μη γίνονται άμεσα αντιληπτοί σε όλες τις περιπτώσεις. Αυτό συμβαίνει όταν έχουν χτυπηθεί εσωτερικά όργανα του σώματος, με αποτέλεσμα να μην εμφανίζονται στο σώμα ορατά, εξωτερικά σημάδια που να δείχνουν βλάβη ή όταν τα σημάδια από τις πληγές καλύπτονται από ενδύματα. Η τελευταία αυτή περίπτωση συναντάται συνήθως σε εγκλήματα όπως είναι η κακοποίηση μέσα στην οικογένεια.

Η “Υπηρεσία Στατιστικών του Υπουργείου Δικαιοσύνης” (ΥΣΥΔ) σε συνεργασία με το “Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικής Παρακολούθησης”(National Electronic Injury Surveillance System ή NEISS) του τραυματισμού παρουσίασαν το έτος 1997 μία έρευνα η οποία κατέγραφε τον αριθμό των θυμάτων που κατέληξαν στα επείγοντα περιστατικά των νοσοκομείων των Η.Π.Α. καθώς επίσης και τα είδη των τραυμάτων τους. Η έρευνα βασίζεται σε στοιχεία που συλλέχθηκαν το 1994 και αφορά αποκλειστικά θύματα του εγκλήματος.

Σύμφωνα με την έρευνα:

- § Το 34% των θυμάτων παρουσίαζε μελανιές ή παρόμοια τραύματα
- § Το 31% σκισίματα στο δέρμα, πληγές από μαχαιρώματα ή εσωτερικά τραύματα
- § Το 17% κατάγματα, στραμπουλήγματα, εξάρθρωσεις, οδοντικά τραύματα ή άλλα μυϊκά-οστεϊκά τραύματα
- § Το 5% είχε υποστεί βιασμό ή άλλες σεξουαλικές επιθέσεις
- § Το 4% διάσειση και άλλους τραυματισμούς στο κεφάλι
- § Το 5% άλλους τραυματισμούς

Μετά το πέρας του εγκλήματος τα θύματα υφίστανται ένα πλήθος οργανικών συνεπειών οι οποίες συμπεριλαμβάνουν: αϋπνία, ανορεξία, υπνηλία, σωματική κόπωση, πονοκεφάλους, μυϊκούς πόνους, ναυτία, εμετούς και μειωμένη ερωτική διάθεση.

Τέτοιου είδους αντιδράσεις ενδέχεται να συνεχίσουν να υπάρχουν για αρκετό διάστημα μετά το πέρας του εγκλήματος. Έρευνες έχουν δείξει πως, όταν τα συμπτώματα συνεχίζουν να εμφανίζονται για μεγάλο διάστημα, μπορεί να καθυστερήσει σημαντικά η ψυχική ανάρρωση του ατόμου. Τα πράγματα γίνονται ακόμα πιο δύσκολα στις περιπτώσεις στις οποίες το τραύμα αφήνει στο άτομο κάποια αναπηρία. Τότε οι επιπτώσεις έχουν άμεσο και έντονο αντίκτυπο στη καθημερινή ζωή του θύματος, το οποίο αναγκάζεται πια να ζήσει την υπόλοιπη ζωή του εξαρτώμενο από οικονομικές αποζημιώσεις και από μόνιμη ψυχολογική υποστήριξη.

Ανεξάρτητα από το είδος, το μέγεθος ή την ένταση των σωματικών επιπτώσεων, το άτομο υφίσταται ένα έντονο οργανικό-σωματικό σοκ. Ο σωματικός τραυματισμός, μικρός ή μεγάλος, προκαλεί στο θύμα μια σειρά από αντιδράσεις, συμπτώματα, τα οποία το ταλαιπωρούν σωματικά αλλά και ψυχικά. Ακόμα και ένα ασήμαντο τραύμα που προκλήθηκε κατά τη διάρκεια της θυματοποίησης μπορεί να προκαλέσει πόνο στο θύμα και να επηρεάσει αρνητικά την υπόλοιπη ζωή του.

3.2 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

3.2.1 Η ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΑΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ

Κάθε άνθρωπος κουβαλάει μέσα του μία σύνθετη εικόνα του κόσμου στον οποίο ζει. Η εικόνα αυτή πλάθεται από τις εμπειρίες που ζει ο καθένας στον κόσμο αυτό αλλά και από τις εκτιμήσεις ή τις ερμηνείες του γι' αυτόν. Σύμφωνα με τον Parkes, (1971) «Αυτός είναι ο κόσμος στον οποίον πιστεύουμε ότι ζούμε και γι' αυτό τον λόγο έχει οριστεί ως “αντιληπτός κόσμος”» (Dora Black, et al., 1997, p. 12).

Ο Jannof Bullman (1985 b) υποστηρίζει πως όλοι οι άνθρωποι λειτουργούν στην καθημερινότητά τους βασισμένοι σε θεωρίες και αντιλήψεις, σύμφωνα με τις οποίες λαμβάνουν τις αποφάσεις τους, θέτουν στόχους και ορίζουν τη συμπεριφορά τους. Τα συστήματα αυτά των ιδεών και αξιών αναπτύσσονται και σταθεροποιούνται μέρα με την ημέρα εξασφαλίζοντας κάποιες βιώσιμες προσδοκίες για τα άτομα και το περιβάλλον τους. Η υποκειμενική αυτή εικόνα που πλάθει ο άνθρωπος για την πραγματικότητα αποτελεί τον αντιληπτό κόσμο του.

Παρακάτω παρατίθενται τρεις βασικές αντιλήψεις ή υποθέσεις οι οποίες συγκροτούν τον αντιληπτό κόσμο του κάθε ανθρώπου και αποτελούν τη βάση της σκέψης του και της συμπεριφοράς του στη γη.

Οι αντιλήψεις αυτές είναι:

- § Η πίστη του ανθρώπου στην εσωτερική του δύναμη
- § Η αποδοχή του κόσμου ως μία κατανοητή και ουσιαστική πραγματικότητα
- § Η θετική αντίληψη ή εικόνα του εαυτού μας

Όταν τα γεγονότα της ζωής ανατρέψουν ή αναιρέσουν κάποια από τις παραπάνω θεωρίες, τότε ο άνθρωπος χάνει τις ισορροπίες του και ο κόσμος που μέχρι τώρα είχε χτίσει στο μυαλό του γκρεμίζεται. Γεγονότα όπως ο ξαφνικός χαμός ενός αγαπημένου προσώπου ή μια αναπάντεχη αναπηρία, είναι γεγονότα τα οποία μπορούν να αναιρέσουν τις παραπάνω θεωρίες και να προκαλέσουν στο θύμα σύγχυση, άγχος και φόβο. *«Τα θύματα νιώθουν ότι στερούνται την προσωπική αίσθηση λειτουργίας κι ελέγχου και αισθάνονται αβοήθητα. Οι αντιλήψεις τους τώρα συνοδεύονται από αισθήματα τρόμου, ανασφάλειας και απορίας»*(Jannof Bullman 1985, b p.18).

Αυτή λοιπόν η ασυνείδητη ή συνειδητή αναίρεση των βασικών αξιών και πεποιθήσεων των ανθρώπων, που συμβαίνει μετά από ένα τραυματικό γεγονός, είναι και η κύρια αιτία των συνεπειών που ακολουθούν μετά το πέρας του γεγονότος αυτού.

Οι περισσότεροι επιστήμονες σήμερα υποστηρίζουν πως τα θύματα του εγκλήματος αντιμετωπίζουν εξαιτίας της θυματοποίησής τους ένα πλήθος έντονων και δυσμενών συνεπειών. Ο Lurigio, et al.,(1987) απέδειξε πως τα θύματα του εγκλήματος παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα ευπάθειας ή φόβου και πως αντιμετωπίζουν μία ποικιλία συμπτωμάτων, όπως άγχος, δυσάρεστες σκέψεις και μία αίσθηση πως έχουν μικρότερη αξία από αυτούς που δεν έχουν θυματοποιηθεί. Ο Jannof Bullman(1985) υποστηρίζει πως η εμπειρία της εγκληματικής θυματοποίησης μπορεί να ασκήσει δυνατή επιρροή πάνω στα άτομα αλλάζοντας τις θεμελιώδεις αρχές τους για τον κόσμο. Μάλιστα, όσο περισσότερο ανατρέπονται οι αντιλήψεις του ατόμου για τον κόσμο, τόσο μεγαλώνει και το μέγεθος της ψυχολογικής διαταραχής που ακολουθεί.

Όλες οι παραπάνω διαπιστώσεις αποτελούν απόδειξη του ψυχικού τραύματος που υφίσταται το θύμα μετά από την εγκληματική θυματοποίηση και αυτό ακριβώς αναλύεται στις παρακάτω ενότητες.

3.2.2 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΤΡΑΥΜΑ

Ψυχολογικό τραύμα είναι ένα γεγονός από τα συνήθη βιώματα του ανθρώπου, το οποίο είναι τόσο οδυνηρό, ώστε να καταβάλλει τις άμυνες του μυαλού και να προκαλεί μακροπρόθεσμη συναισθηματική βλάβη. Όμως η λέξη κλειδί για την κατανόηση της έννοιας του τραύματος είναι το υπερβολικό στρες, το οποίο ανατρέπει την ικανότητα του ανθρώπου να το αντιμετωπίσει.

Τραυματικά γεγονότα τα οποία το θύμα βιώνει άμεσα είναι: οι πολεμικές μάχες, οι επιθέσεις (σωματικές ή σεξουαλικές), τα βασανιστήρια, οι απαγωγές, η ομηρία, οι

τρομοκρατικές επιθέσεις, αλλά ακόμα και οι φυσικές ή τεχνητές καταστροφές, τα σοβαρά αυτοκινητιστικά ατυχήματα ή η διάγνωση μιας θανατηφόρου ασθένειας.

Τραυματική εμπειρία μπορεί ακόμα να βιώσει κάποιος ο οποίος δεν τραυματίζεται άμεσα αλλά α) υπήρξε μάρτυρας μιας οδυνηρής εμπειρίας ή β) έμαθε για τον τραυματισμό που υπέστη κάποιο άλλο άτομο. Ένα τέτοιο παράδειγμα ισχύει στην περίπτωση που ο γονιός μαθαίνει πως το παιδί του έπεσε θύμα βιασμού.

Ο Lenore Terr (1992, σ. 8) ορίζει το ψυχολογικό τραύμα ως εξής:

« Το ψυχολογικό τραύμα συμβαίνει όταν μία ξαφνική, απρόσμενη, συντριπτική, έντονη συναισθηματικά επίθεση ή μία σειρά από τέτοιες επιθέσεις, χτυπήσουν το άτομο εξωτερικά. Τα τραυματικά γεγονότα προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον του ατόμου, αλλά γρήγορα ενσωματώνονται στη ψυχή του. Κάποιο άτομο πιθανώς να μην τραυματιστεί ολοκληρωτικά εκτός αν αυτός ή αυτή νιώσει απόλυτα αβοήθητη κατά τη διάρκεια του γεγονότος ή των γεγονότων».

Αντίστοιχα χωρίζει τα τραυματικά γεγονότα σε δύο κατηγορίες:

α) τα μεμονωμένα τραυματικά γεγονότα, όπως είναι τα αυτοκινητιστικά ατυχήματα, ο βιασμός ή η πυρκαγιά και β) τα επαναλαμβανόμενα ή παρατεταμένα τραυματικά γεγονότα, όπως η χρόνια παιδική κακοποίηση.

Τα τραύματα που προέρχονται από τη δεύτερη κατηγορία είναι συνήθως ισχυρότερα και προκαλούν μακροχρόνια ψυχικά συμπτώματα. Ακόμα ένα τραύμα του δεύτερου τύπου μένει συνήθως μυστικό, και σε αυτήν την περίπτωση απουσιάζει η υποστήριξη από την οικογένεια και τους φίλους.

Ο Esther Gillan (1995) πρόεδρος και διευθύντρια του ιδρύματος “Sidran”¹ αναφέρει:

«Ένα τραυματικό γεγονός ή μία κατάσταση δημιουργεί ψυχολογικό τραύμα, όταν ανατρέπει την ικανότητα του ανθρώπου να το αντιμετωπίσει και τον οδηγεί στο φόβο για θάνατο, εκμηδένιση, ακρωτηριασμό ή ψύχωση. Το άτομο νιώθει συναισθηματικά και γνωστικά ανάκανο. Το τραυματικό γεγονός προκαλείται συνήθως από κατάχρηση εξουσίας, προδοσία εμπιστοσύνης, παγίδες, πόνο, σύγχυση και καταστροφή».

Οι συνέπειες του Η ψυχολογικού τραύματος δεν επηρεάζουν με τον ίδιο τρόπο και στον ίδιο βαθμό όλους τους ανθρώπους. ποιότητα και η ένταση των συμπτωμάτων εξαρτάται από τις εκάστοτε αιτίες που δημιουργούν το τραύμα καθώς επίσης και από άλλους προσωπικούς παράγοντες, όπως είναι η ιδιοσυγκρασία του ατόμου. Ωστόσο έχει διαπιστωθεί πως τα αρνητικά συμπτώματα του τραύματος αυξάνουν όταν αυτό:

---

¹ Το ίδρυμα sidran είναι ένας κρατικός, μη κερδοσκοπικός οργανισμός των Η.Π.Α, ο οποίος προσφέρει ιατρική βοήθεια και υποστήριξη σε άτομα που έχουν υποστεί ψυχικό τραύμα.

- § Προκαλείται από ανθρώπινες πράξεις
- § είναι συνεχές
- § απρόβλεπτο
- § πολύπλευρο
- § σαδιστικό
- § συμβαίνει κατά τη διάρκεια παιδικής ηλικίας
- § προκαλείται από κάποιο κοντινό πρόσωπο

3.2.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΡΑΥΜΑΤΟΣ

3.2.3.1 ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟ ΤΡΑΥΜΑ – ΚΡΙΣΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ

Το ψυχολογικό τραύμα που προκαλείται από την εγκληματική θυματοποίηση μπορεί να έχει είτε βραχυπρόθεσμες είτε μακροχρόνιες συνέπειες για το άτομο. Το βραχυπρόθεσμο τραύμα οφείλεται κυρίως σε ξαφνικά και απρόσμενα γεγονότα τα οποία συμβαίνουν στη ζωή ενός ανθρώπου. Τέτοια γεγονότα είναι για παράδειγμα κάποιο ατύχημα, κάποιο βίαιο έγκλημα, όπως ο βιασμός, ο φόνος ή η ληστεία.

Η άμεση και φυσιολογική αντίδραση απέναντι σε ένα τέτοιο έντονο και δυσάρεστο γεγονός ονομάζεται **αντίδραση κρίσης** (crisis reaction). Η αντίδραση κρίσης έχει μία σχετικά σταθερή δομή και ακολουθεί συγκεκριμένα μεταβατικά στάδια, ώσπου να ολοκληρωθεί. Τέλος χαρακτηρίζεται από μία σειρά σωματικών, συναισθηματικών, ψυχολογικών και κοινωνικών συμπτωμάτων που προκαλεί στο άτομο.

Σωματικά το θύμα εμφανίζει μία σειρά οργανικών συμπτωμάτων όπως: σοκ, μούδιασμα, ταχυπαλμία, αποπροσανατολισμός, ναυτία, εφίδρωση, υπερλειτουργία των αισθήσεων, ανορεξία, αϋπνία ακόμα και εξάρτηση από ουσίες. Συναισθηματικά το θύμα διακατέχεται από ποικίλα αισθήματα τα οποία βιώνει διαδοχικά κατά τη διάρκεια της κρίσης. Τέτοια συναισθήματα είναι: ο τρόμος, η αγωνία, η ταραχή, η μοναξιά, η άρνηση, η ντροπή, οι ενοχές και η σύγχυση. Και στον κοινωνικό τομέα παρατηρούνται αλλαγές. Το θύμα απομονώνεται στον εαυτό του και χάνει την διάθεση του για επικοινωνία και συνύπαρξη με άλλους. Αποφεύγει την παρεύρεση σε πολυσύχναστα μέρη και χάνει το ενδιαφέρον του για πράγματα και καταστάσεις που μέχρι πριν απολάμβανε. Έτσι αδιαφορεί για τη δουλειά του, την οικογένειά του και παρουσιάζει ακόμα και σεξουαλική δυσλειτουργία.

Ο τρόπος με τον οποίο κάθε άνθρωπος βιώνει και αντιμετωπίζει την εμπειρία της θυματοποίησής του είναι μοναδικός και προσωπικός. Εξαρτάται από την προσωπικότητά του, το κοινωνικό του περιβάλλον, τις συνθήκες της θυματοποίησης και από τις προηγούμενες του εμπειρίες σε ανάλογες καταστάσεις. Παρ' όλα αυτά έχει διαπιστωθεί πως η αντίδραση κρίσης μετά από τραυματικό γεγονός παρουσιάζει μία σταθερή δομή και ακολουθεί κάποια συγκεκριμένα στάδια από τα οποία διέρχονται τα περισσότερα θύματα. Τα στάδια αυτά είναι τρία και αναφέρονται παρακάτω.

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

«ΦΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ»

Η πρώτη φάση χαρακτηρίζεται από τρεις βασικές έννοιες: σοκ, δυσπιστία, άρνηση. Η φάση αυτή ξεκινάει αμέσως μετά τη θυματοποίηση ή κάποιες ώρες ή και μέρες μετά. Μπορεί να διαρκέσει για λίγα δευτερόλεπτα, για μήνες ή πιο σπάνια για χρόνια. Κατά τη διάρκεια της φάσης αυτής το θύμα προσπαθεί να καταλάβει αυτό που του συνέβη και να το αποδεχτεί. Ωστόσο βρίσκεται σε μεγάλη σύγχυση με αποτέλεσμα να παρουσιάζει δυσλειτουργία σε όλους τους τομείς του και να μη μπορεί να αντιδράσει. Νιώθει ακόμα αποπροσανατολισμένο και τρομαγμένο καθώς συνειδητοποιεί ότι μέσα σε λίγα μόνο δευτερόλεπτα η μέχρι τότε φυσιολογική ζωή του έχει μετατραπεί σε έναν εφιάλτη. Στη φάση αυτή το θύμα παρουσιάζει οργανικά συμπτώματα εφίδρωσης, ταχυπαλμίας, σοκ και υπερδιέγερσης.

Παρακάτω ακολουθεί ένα μικρό απόσπασμα από κάποιο βιβλίο το οποίο περιγράφει τη χαρακτηριστική αντίδραση μίας μητέρας τη στιγμή που πληροφορείται το θάνατο του γιου της.

«Ο γιος σας δολοφονήθηκε χθες βράδυ. Τα χέρια και τα πόδια της Dorothy μούδιασαν. Τα λόγια χτύπησαν το πρόσωπό της σαν τούβλο. Δε μπορούσε να κινηθεί. Το κάθισμά της έγινε σαν πέτρα και δεν ήταν πια άνετο. Στεκόταν εκεί έξω με την απίστευτη σκέψη πως ο γιος της ο Sheldon δεν ήταν πια ζωντανός»(from the book *What Murder Leaves Behind* D. Magee, 1983, Dodd, Mead & Co:NY).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ

«ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΝΗΣΗΣ»

Στη δεύτερη φάση της κρίσης το θύμα προσπαθεί να ξεπεράσει το πρόβλημά του, να διαχειριστεί τα αισθήματα του θυμού, της λύπης και της ενοχής και να ξαναβρεί τις

ισορροπίες του. Η διαδικασία αυτή πετυχαίνεται μέσα από δύο διαφορετικές καταστάσεις τις οποίες το θύμα βιώνει αλληλοδιαδοχικά.

α) Στη φάση της προσαρμογής το θύμα εκφράζει τα συναισθήματά και τις σκέψεις του για το δυσάρεστο γεγονός, προσπαθώντας να το συνειδητοποιήσει και να το αποδεχτεί. Τα αισθήματα που επικρατούν σε αυτήν τη φάση είναι ο φόβος, η ντροπή, ο θυμός, οι ενοχές και η διάθεση για εκδίκηση. Το θύμα φέρνει στο μυαλό του τις μνήμες από το γεγονός, τις αναλύει προσεχτικά και με αυτόν τον τρόπο καταφέρνει τελικά να τις εκφράσει και να τις διαχειριστεί. Οι μνήμες και τα συναισθήματα από τη θυματοποίηση εκφράζονται υποσυνείδητα και μέσα από τα όνειρα του θύματος. «*Το επαναληπτικό βίωμα του γεγονότος επιτρέπει στα θύματα να ελέγξουν το τραύμα τους*» (Bard & Sangrey 1986, p. 43).

β) Στη φάση της άρνησης ή της οπισθοχώρησης το θύμα αποφεύγει συνειδητά ή ασυνείδητα να διαχειριστεί τα συναισθήματά του. Έμμεσα το θύμα αρνείται να αντιμετωπίσει τα συναισθήματά του με το να γίνεται υπερδραστήριο και να ασχολείται με ποικίλες δραστηριότητες οι οποίες τον “προστατεύουν” από τις δυσάρεστες μνήμες του τραύματος. Έτσι γίνεται πολυάσχολος και καταναλώνει όλη την ενέργεια και την σκέψη σε ασχολίες που του αποσπών την προσοχή από το γεγονός. Μπορεί ωστόσο το θύμα να περνά και μία περίοδο άμεσης άρνησης κατά την οποία συνειδητά δε θέλει να σκέφτεται αυτό που του συνέβη νιώθοντας μόνο, αβοήθητο και αποδιοργανωμένο. Ανάμεσα στις δύο αυτές φάσεις της άρνησης το άτομο αρχίζει να συνειδητοποιεί τα συναισθήματά του, χτίζοντας τη βάση για τη μετέπειτα επίλυση του προβλήματος.

ΣΤΑΔΙΟ ΤΡΙΤΟ

«ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΛΥΣΗΣ»

Στη φάση της επίλυσης ή αναδιοργάνωσης το θύμα ξεπερνά το στάδιο του θυμού και της άρνησης δημιουργώντας νέες ισορροπίες βασισμένος στα καινούρια δεδομένα. Ισορροπεί συναισθηματικά, ψυχικά και προχωρά στην τελική επίλυση του προβλήματος στηριζόμενος στο κοινωνικό του περιβάλλον και στις ήδη υπάρχουσες δεξιότητές του.

Η αντίδραση κρίσης που προέρχεται από τραυματική εμπειρία δεν έχει ούτε σταθερή διάρκεια, ούτε καθορισμένο βαθμό έντασης. Βέβαια όσο πιο δυσάρεστο και σοβαρό είναι το γεγονός, τόσο πιο δυσάρεστη και παρατεταμένη είναι και η αντίδραση του θύματος. Η κρίση μετά από τη θυματοποίηση αποτελεί τη φυσιολογική και αναμενόμενη αντίδραση σε ένα μη φυσιολογικό γεγονός. Όλοι οι άνθρωποι που αντιμετωπίζουν ένα δυσάρεστο, ξαφνικό γεγονός μπορεί να αντιδράσουν με μία τέτοια

κρίση. Το φυσιολογικό και το ζητούμενο σε αυτή την περίπτωση είναι να προσπαθήσουν να την αποδεχτούν, να τη διαχειριστούν και να την ξεπεράσουν, θέτοντας νέους κανόνες και κάνοντας μία νέα αρχή. Όταν τα θύματα δεν καταφέρουν να ξεπεράσουν επιτυχώς την κρίση αυτή και να προχωρήσουν, τότε ακολουθεί μία άλλη πιο δυσάρεστη και πιο μακροπρόθεσμη, η οποία επιφυλάσσει ακόμα πιο έντονες συνέπειες γι' αυτά. Η κρίση αυτή είναι γνωστή με το όνομα: “διαταραχή μετά από ψυχοτραυματικό στρες” και αναλύεται εκτενώς στην επόμενη ενότητα.

3.2.3.2 ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΤΡΑΥΜΑ – ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΨΥΧΟΤΡΑΥΜΑΤΙΚΟ ΣΤΡΕΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ

Το μακροπρόθεσμο τραύμα σημαίνει τις χρόνιες και δυσάρεστες συνέπειες του τραυματικού γεγονότος στο άτομο. Η **διαταραχή μετά από ψυχοτραυματικό στρες** (Post traumatic stress disorder) ή πιο σύντομα **ΔΜΨΣ** είναι η πιο συνηθισμένη μορφή μακροπρόθεσμου ψυχολογικού τραύματος. Σε αντίθεση με την αντίδραση κρίσης, (η οποία εμφανίζεται συνήθως αμέσως μετά από το γεγονός και έχει μικρή διάρκεια) εμφανίζεται ως μία καθυστερημένη, παρατεταμένη αντίδραση απέναντι σε ένα στρεσογόνο-τραυματικό γεγονός.

Η ΔΜΨΣ μπορεί να προκληθεί από οποιοδήποτε είδος τραυματικού γεγονότος όπως φυσικές καταστροφές, πόλεμο, ομηρία, βασανιστήρια και άλλα. Έχει όμως αποδεχτεί ότι η εγκληματική θυματοποίηση είναι περισσότερο παθογενής από οποιαδήποτε άλλη τραυματική εμπειρία.

Υπάρχουν επίσημα στοιχεία έρευνας τα οποία αποδεικνύουν ότι η ΔΜΨΣ είναι μία πολύ συχνή αντίδραση των θυμάτων απέναντι στη θυματοποίηση από εγκληματική πράξη (Kilpatrick, Saunders et al., 1987). Σύμφωνα με την έρευνα αυτή:

§ Τα ποσοστά της ΔΜΨΣ είναι πολύ υψηλότερα για τα άτομα που έχουν θυματοποιηθεί από κάποιο βίαιο έγκλημα παρά για τα άτομα που έχουν θυματοποιηθεί από οποιοδήποτε άλλο τραυματικό γεγονός. Ο Resnick et al.(1993) υποστηρίζει πως η επίδραση της ΔΜΨΣ είναι πολύ μεγαλύτερη για τα άτομα που θυματοποιήθηκαν από βίαιο έγκλημα (28,5%) από ότι για τα άτομα που θυματοποιήθηκαν από κάποιο άλλο τραυματικό γεγονός(9,4%).

§ Ο Resnick et al.(1993) υποστηρίζει πως τα άτομα, των οποίων η εγκληματική πράξη κατέληξε σε σωματικό τραυματισμό ή τους προκάλεσε αίσθημα επικείμενου θανάτου και σοβαρού τραυματισμού, έχουν περισσότερες πιθανότητες να αναπτύξουν ΔΜΨΣ (45,2) από ότι τα άτομα των οποίων η εγκληματική πράξη δεν περιείχε σοβαρή απειλή για τη ζωή τους.

§ Τα ποσοστά ΔΜΨΣ φαίνεται να είναι μεγαλύτερα για τα άτομα που καταγγέλλουν το έγκλημα στις αρχές, από ότι για αυτά που δεν το αναφέρουν. Αυτό συμβαίνει επειδή τα εγκλήματα που αναφέρονται στις αρχές είναι συνήθως σημαντικότερα και προκαλούν στα θύματα σοβαρότερες συνέπειες (Kilpatrick et al., Resnick 1991).

Η Εθνική Μελέτη Γυναικών”(1992) ερεύνησε τα θύματα βιασμού και ανακάλυψε πως το 31% των γυναικών που είχαν υποστεί βιασμό παρουσίασαν ΔΜΨΣ (NCVC & Crime Victim’s Research & Treatment Center 1992). Μία άλλη έρευνα (Kilpatrick, Amick & Resnick, 1990) απέδειξε πως ένα στα τέσσερα άτομα εμφάνισα συμπτώματα ΔΜΨΣ μετά από το θάνατο αγαπημένου τους προσώπου, οφειλόμενο σε κάποιο έγκλημα.

Το βασικό αιτιολογικό γεγονός που οδηγεί σε ΔΜΨΣ είναι η ίδια η τραυματική εμπειρία, αλλά υπάρχουν και κάποιοι άλλοι παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην εμφάνιση και στην εξέλιξη της διαταραχής όπως είναι: η ηλικία του ατόμου (τα παιδιά π.χ είναι πιο ευάλωτα, ανεπαρκή ή κακά κοινωνικά στηρίγματα, το ιστορικό προϋπάρχουσας ψυχικής διαταραχής, το οικογενειακό ιστορικό, οι εμπειρίες της παιδικής ηλικίας, η προσωπικότητα του ατόμου και κυρίως η βαρύτητα και η διάρκεια του τραυματικού γεγονότος καθώς επίσης και η εγγύτητα του ατόμου προς αυτό (Μάνος, 1997, σ. 288).

Η διαταραχή μετά από μετατραυματικό στρες μπορεί να εμφανιστεί σε οποιαδήποτε ηλικία, ακόμα και στην παιδική. Τα συμπτώματά της εμφανίζονται συνήθως μέσα στους τρεις πρώτους μήνες από τη στιγμή που θα συμβεί το τραυματικό γεγονός, αλλά μπορεί να υπάρξει καθυστέρηση μηνών ή και χρόνων. Η διάρκεια των συμπτωμάτων δεν είναι καθορισμένη και εξαρτάται κάθε φορά από τις εκάστοτε περιστάσεις. Ωστόσο έχει διαπιστωθεί ότι στο μισό των περιπτώσεων υπάρχει πλήρης ανάρρωση μέσα σε τρεις μήνες. Υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις στις οποίες η ανάρρωση διαρκεί για μήνες ή για χρόνια. Θετικά προγνωστικά στοιχεία για μια γρήγορη και πλήρη ανάρρωση είναι: η ταχεία έναρξη των συμπτωμάτων, η καλή προνοσηρή λειτουργικότητα, τα

επαρκή οικογενειακά –κοινωνικά στηρίγματα και η απουσία ψυχικής – οργανικής παθολογίας.

Σύμφωνα με τον Μάνο (1997, σ.285), η διαταραχή μετά από μετατραυματικό στρες αναπτύσσεται σε άτομα που τους έχει συμβεί ένα ακραίο, τραυματικό γεγονός. Τραυματικό γεγονός σημαίνει το να βιώσει κανείς, το να γίνει μάρτυρας ή να έρθει αντιμέτωπος με πραγματικό ή επαπειλούμενο θάνατο, με σοβαρό τραυματισμό ή με απειλή της σωματικής ακεραιότητας της δικής του ή των άλλων. Τα τρία βασικά χαρακτηριστικά της ΔΜΨΣ είναι η α) επαναβίωση του τραύματος μέσα από όνειρα ή επαναλαμβανόμενες αναμνήσεις του συμβάντος β) συναισθηματικό μούδιασμα και αίσθηση απομάκρυνσης από τους άλλους γ) συμπτώματα διέγερσης του αυτόνομου νευρικού συστήματος.

Σύμφωνα με τον Μάνο (1997, σ. 285), για να υπάρξει διάγνωση της διαταραχής πρέπει το άτομο να έχει εκτεθεί σε ένα τραυματικό γεγονός κατά το οποίο:

- § Να βίωσε, να ήταν μάρτυρας ή να ήρθε αντιμέτωπος με ένα γεγονός ή γεγονότα τα οποία συνεπάγονταν πραγματικό ή επαπειλούμενο θάνατο, σοβαρό τραυματισμό ή απειλή της σωματικής ακεραιότητας του εαυτού του ή των άλλων
- § Η αντίδραση του ατόμου να περιείχε έντονο φόβο, αίσθηση αδυναμίας ή τρόμο.

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ

Τα συμπτώματα της ΔΜΨΣ χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες

A. Συμπτώματα αναβίωσης του τραύματος τα οποία συμπεριλαμβάνουν:

- § Επαναλαμβανόμενες, ενοχλητικές αναμνήσεις, όπως εικόνες ή σκέψεις για το τραύμα
- § Αίσθηση πως το άτομο αναβιώνει το γεγονός
- § Επαναλαμβανόμενα, ενοχλητικά όνειρα και εφιάλτες
- § Αναστάτωση που προέρχεται από τη μνήμη του γεγονότος
- § Έντονη ψυχολογική ενόχληση και αντιδραστικότητα του ατόμου, όταν βρίσκεται εκτεθειμένο σε μέρη που του θυμίζουν το τραυματικό γεγονός.

B. Συμπτώματα αποφυγής του τραύματος και μούδιασμα γενικής απαντικότητας τα οποία συμπεριλαμβάνουν:

- § Προσπάθειες αποφυγής σκέψεων και αναμνήσεων που σχετίζονται με το τραύμα
- § Αποφυγή δραστηριοτήτων, τόπων ή ανθρώπων που του ξυπνούν αναμνήσεις του τραύματος
- § Αδυναμία ανάμνησης σημαντικών πλευρών του τραυματικού γεγονότος
- § Αίσθημα απομάκρυνσης-αποξένωσης από τους άλλους
- § Αδυναμία ή αποφυγή βιώματος έντονων συναισθημάτων όπως είναι η αγάπη
- § Αίσθημα σωματικού μουδιάσματος
- § Έλλειψη ενδιαφέροντος για δραστηριότητες
- § Αίσθηση βράχυνσης του μέλλοντος (αίσθηση πως δεν θα προχωρήσει στη ζωή του και πως δεν θα κάνει καριέρα ή οικογένεια)

Γ. Συμπτώματα αυξημένης διεγερσιμότητας τα οποία συμπεριλαμβάνουν:

- § Δυσκολία του ατόμου να κοιμηθεί ή να παραμείνει ξύπνιος
- § Ευερεθιστότητα ή εκρήξεις θυμού
- § Αυξημένη αντίδραση ξαφνιάσματος
- § Αίσθηση τρεμούλας ή εφίδρωσης
- § Δυσκολία στη συγκέντρωση
- § Υπερεπαγρύπνιση

Η αδυναμία πρόβλεψης και ελέγχου του τραυματικού γεγονότος είναι οι βασικές αιτίες για την εμφάνιση και την ανάπτυξη της ΔΜΨΣ. Τα άτομα αναγκάζονται να έρθουν αντιμέτωπα με μία απρόσμενη και δυσάρεστη εμπειρία την οποία αδυνατούν συχνά να χειριστούν. Το κύριο χαρακτηριστικό των ανθρώπων με ΔΜΨΣ είναι η εμμονή τους στο τραύμα, το οποίο αναβιώνουν μέσα από σκέψεις, αισθήματα και εικόνες. Στοιχεία που συλλέχθηκαν ανά την περασμένη δεκαετία αποδεικνύουν πως η ενοχλητική αναβίωση του τραύματος είναι αυτή που ευθύνεται για την περίεργη συμπεριφορά του ατόμου και την ανάπτυξη της διαταραχής, παρά τι ίδιο το τραυματικό γεγονός (Mc Farlane, 1988). Από τη στιγμή που οι άνθρωποι παρουσιάζουν ενοχλητικά συμπτώματα αναβίωσης, οργανώνουν τη ζωή τους θέτοντας ως βασικό στόχο την αποφυγή αυτών των συμπτωμάτων. Η αποφυγή αυτή μπορεί να εκφραστεί με πολλούς τρόπους όπως για παράδειγμα με την κοινωνική απομόνωση, την κατάθλιψη ακόμα και με τη χρήση ναρκωτικών ουσιών ή αλκοόλ.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Υπάρχουν τρεις βασικές αρχές στη διαδικασία θεραπείας της ΔΜΨΣ.

1. Ο συμβιβασμός με την έντονη και δυσάρεστη εμπειρία
2. Η πειθαρχία και ο έλεγχος πάνω στις ψυχολογικές –σωματικές αντιδράσεις κρίσεων

3. Η επαναπόκτηση των κοινωνικών σχέσεων και των ατομικών ικανοτήτων

Σκοπός της θεραπείας είναι να αποδεσμεύσει το άτομο από το παρελθόν του, να το επαναφέρει στο εδώ και τώρα και να το εξοπλίσει με θάρρος και αγωνιστικότητα, ώστε να ξαναποκτήσει τη θέση που του αξίζει μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

Οι βασικοί τρόποι θεραπείας της ΔΜΨΣ είναι τέσσερις:

1. Η φαρμακοθεραπεία, η οποία περιλαμβάνει τη λήψη αντικαταθλιπτικών φαρμάκων. Τα φάρμακα αυτά μειώνουν τις δυσάρεστες αναμνήσεις, τις αναδρομές (flashbacks) και τους εφιάλτες και ηρεμούν τον ασθενή. Αν υπάρχουν επιπλέον ψυχωτικά στοιχεία, τότε χορηγούνται και αντιψυχωτικά.
2. Η συμπεριφοριστική θεραπεία, η οποία απευθύνεται κυρίως σε ασθενείς που αντιμετωπίζουν με άγχος και φόβο το τραυματικό γεγονός. Στη θεραπεία χρησιμοποιούνται διάφορες τεχνικές χαλάρωσης και γνωστικές τεχνικές οι οποίες μειώνουν το άγχος.
3. Η ψυχοδυναμική θεραπεία, η οποία στο πρώτο στάδιο εφαρμόζεται αμέσως μετά το γεγονός με σκοπό να μειώσει το στρες και να αποτρέψει χρόνιες συνέπειες του τραύματος. Σε δεύτερο στάδιο εφαρμόζεται στις περιπτώσεις χρόνιας ΔΜΨΣ με σκοπό να βοηθήσει το άτομο να εκτιμήσει και να αφομοιώσει το τραύμα του, ώστε να μπορέσει να ξαναβρεί τους φυσιολογικούς ρυθμούς στη ζωή του. Στη ψυχοδυναμική θεραπεία χρησιμοποιείται συχνά και η μέθοδος της ύπνωσης.
4. Η ομαδική και οικογενειακή ψυχοθεραπεία, η οποία είναι ιδανική για άτομα που είχαν κοινές τραυματικές εμπειρίες και βιώματα.(αιχμάλωτοι πολέμου, επιζώντες μεγάλων ατυχημάτων ή φυσικών καταστροφών κτλ).

Η διαταραχή μετά από μετατραυματικό στρες δεν παρουσιάζεται σε οποιοδήποτε άτομο θυματοποιηθεί από εγκληματική πράξη. Αν το θύμα προσπαθήσει έγκαιρα να αντιμετωπίσει το τραύμα, τότε το πιθανότερο είναι ότι θα το ξεπεράσει μέσα σε κάποιο μικρό σχετικά διάστημα και με τις ελαφρότερες δυνατές παρενέργειες. Αν όμως το άτομο δεν μπορέσει να χειριστεί άμεσα την τραυματική του εμπειρία και αφήσει τον

χρόνο να περάσει χωρίς να κάνει καμία προσπάθεια να την ξεπεράσει, τότε και κάτω από τις ανάλογες συνθήκες είναι πολύ πιθανό να παρουσιάσει τελικά ΔΜΨΣ. Σύμφωνα με τον Zilberg, Weiss και Horowitz(1982), «η διαδικασία της αντίδρασης απέναντι σε ένα στρεσογόνο γεγονός είναι μία φυσιολογική αντίδραση, η οποία γίνεται παθολογική όταν παρατείνεται, όταν μπλοκάρεται και όταν οι ιδιότητές της ξεπερνούν το επίπεδο του μέτρου».

3.3 ΑΛΛΕΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΡΑΥΜΑΤΟΣ

Η αντίδραση κρίσης και η διαταραχή μετά από τραυματικό στρες είναι οι κύριες ψυχολογικές επιπτώσεις που μπορεί να προκαλέσει το τραύμα, και ειδικότερα η εγκληματική θυματοποίηση. Εκτός όμως από τις δύο αυτές κύριες συνέπειες, οι οποίες ακολουθούν πάντοτε μια σταθερή δομή εμφανίζοντας μία συγκεκριμένη σειρά συμπτωμάτων, υπάρχει κι ένας μεγάλος αριθμός άλλων, ποικίλων συνεπειών που προκαλείται από τη θυματοποίηση.

Πολλά από τα άτομα που έχουν θυματοποιηθεί εμφανίζουν σημάδια κατάθλιψης, καθώς επίσης και παρατεταμένα συμπτώματα φόβου, άγχους και πανικού. Πολύ συχνά αντιμετωπίζουν σωματικά –οργανικά προβλήματα υγείας ως αποτέλεσμα των έντονων και μακροχρόνιων συμπτωμάτων διέγερσης, κόπωσης και άγχους που τους προκάλεσε η θυματοποίηση. Πολλές φορές μάλιστα αποφεύγουν την ιατρική περίθαλψη των προβλημάτων αυτών, επειδή η ενασχόληση μαζί τους επαναφέρει στη μνήμη τους τη δυσάρεστη εμπειρία του τραύματος. Στον συναισθηματικό τομέα, τα άτομα κατακλύζονται από αισθήματα απογοήτευσης, απόγνωσης και θυμού. Αισθάνονται απογοητευμένα και κατηγορούν τους εαυτούς τους γι αυτό που τους συνέβη. Νιώθουν πως ποτέ ξανά δεν πρόκειται να ζήσουν ευτυχισμένα και πως η υπόλοιπη ζωή τους δεν έχει πια αξία. Όλες αυτές οι σκέψεις προκαλούν απόγνωση στα θύματα, τα οποία χάνουν τελικά την υπομονή τους και την πίστη τους στη ζωή.

Οι παραπάνω αρνητικές συνέπειες έχουν ως αποτέλεσμα την πρόκληση κάποιων άλλων, δευτερογενών, παρενεργειών στα άτομα, οι οποίες εκτείνονται στον προσωπικό αλλά και στον κοινωνικό τομέα.

Αρχικά τα άτομα νιώθουν να χάνουν την ταυτότητά τους. Η εικόνα που μέχρι τώρα είχαν για τον εαυτό τους αναιρείται και χάνεται. Άνθρωποι, που πριν τη θυματοποίησή τους πίστευαν πως είναι δυνατοί, τώρα νιώθουν ανήμποροι, αδύναμοι και διερωτώνται

αν η εικόνα που μέχρι τώρα είχαν για τους εαυτού τους, ανταποκρίνονταν τελικά στην πραγματικότητα. Η κατάσταση αυτή προκαλεί στα άτομα αίσθηση χαμηλής αυτοεκτίμησης, η οποία συνοδεύεται από αισθήματα ντροπής, ανικανότητας, αδυναμίας και παραίτησης.

Πολλά άτομα μετά τη θυματοποίησή τους αντιμετωπίζουν δυσκολίες και προβλήματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, καθότι η συναναστροφή τους με τους ανθρώπους γίνεται ολοένα και δυσκολότερη. Συμβαίνει πολύ συχνά να χάνουν την εμπιστοσύνη τους απέναντι στους άλλους, με αποτέλεσμα να κλείνονται στον εαυτό τους και να απομονώνονται από τους γύρω τους. Ακόμα απορροφώνται τόσο πολύ από τα δικά τους προβλήματα, ώστε να παγιδεύονται σε αυτά και να χάνουν την επαφή με τους άλλους ανθρώπους και με την πραγματικότητα.

Προβλήματα μπορούν να δημιουργηθούν και στον επαγγελματικό τομέα. Τα θύματα χάνουν τη διάθεσή τους για εργασία και δημιουργικότητα. Η γενική αντίληψη που επικρατεί στη ζωή τους είναι ο μηδενισμός και η απαξίωση. Χάνουν λοιπόν τα κίνητρά τους και γίνονται δυσκίνητα και μαλθακά. Τέλος το αίσθημα θυμού και οργής που τα διακατέχει μετά τη θυματοποίηση γίνεται ανασταλτικός παράγοντας σχέσεων και συνεργασίας μέσα στον εργασιακό χώρο.

Ακόμα δεν πρέπει να ξεχάσουμε τις αλλαγές που συμβαίνουν μέσα στον οικογενειακό χώρο του θύματος. Η οικογένεια είναι ένας κλειστός κοινωνικός κύκλος, ο οποίος διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες λειτουργίας και συμπεριφοράς μεταξύ των μελών της. Οι κανόνες λειτουργίας καθώς επίσης και το είδος των σχέσεων που επικρατούν μέσα σε αυτή καθορίζουν και τον τρόπο με τον οποίο αυτή αντιδρά απέναντι στο πρόβλημα. Η θυματοποίηση ενός ή περισσοτέρων μελών της οικογένειας επιφέρει τεράστιες αλλαγές στην ομαλή λειτουργία της. Τα μέλη της δοκιμάζονται σκληρά και καλούνται να αντιμετωπίσουν την κρίση που δημιουργήθηκε. Οι αντιδράσεις τους ποικίλουν και διαφοροποιούνται ανάλογα με τις περιστάσεις.

Κοινές αντιδράσεις ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας αποτελούν ο θυμός, η ντροπή, η σύγχυση και η υπερπροστατευτικότητα. Κάποιες φορές η οικογένεια νιώθει θυμό και διακατέχεται από έντονο αίσθημα αδικίας για ό,τι συνέβη στο μέλος της και προσπαθεί να το παρηγορήσει και να το προστατέψει. Αντίθετα κάποιες άλλες φορές αντιδρά με αισθήματα ντροπής και ενοχής απέναντι σε αυτό και στην εγκληματική πράξη, όπως συχνά συμβαίνει στις περιπτώσεις βιασμού. Ακόμα πολλές είναι οι φορές κατά τις οποίες η οικογένεια προσπαθεί να ξεπεράσει το πρόβλημα με το να αποφεύγει να συζητά και να αναφέρεται σε αυτό, καθώς οι συζητήσεις και οι αναμνήσεις γύρω

από το τραυματικό γεγονός ξυπνούν σε όλους δυσάρεστα αισθήματα. Τέλος ένας πολύ συχνός τρόπος αντίδρασης απέναντι στο θύμα και στο πρόβλημα είναι η υπερπροστατευτικότητα την οποία υιοθετούν τα μέλη της οικογένειας στην προσπάθειά τους να βοηθήσουν και να στηρίξουν το θύμα.

Το ψυχολογικό τραύμα δημιουργεί δεκάδες μακροπρόθεσμα προβλήματα στο θύμα, είτε αυτά φαίνονται άμεσα, όπως για παράδειγμα η ΔΜΨΣ, είτε είναι δευτερογενή, όπως αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω. Τα προβλήματα αυτά εκδηλώνονται αρχικά στον καθαρά προσωπικό τομέα, αλλά επεκτείνονται αργότερα στον οικογενειακό και ευρύτερα κοινωνικά τομέα. Συνεπώς οι ψυχολογικές συνέπειες του τραύματος δεν γίνονται πάντα αμέσως αντιληπτές και δεν επηρεάζουν μόνο τον ψυχικό ή συναισθηματικό τομέα του ατόμου. Αντίθετα φαίνεται ότι έχουν προεκτάσεις σε όλους τους τομείς του και γι' αυτόν τον λόγο είναι και οι πιο σοβαρές κι επικίνδυνες.

3.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Οι οικονομικές επιπτώσεις, που επιφέρει η θυματοποίηση στα άτομα και στις περιουσίες τους, αποτελούν μία πολύ βασική πλευρά του εγκλήματος και των συνεπειών του. Οι επιπτώσεις αυτές μπορεί να είναι ελαφριές ή βαριές, ανάλογα με τις περιστάσεις. Το σίγουρο είναι ότι αποτελούν μία αναπόφευκτη παρενέργεια του εγκλήματος, η οποία συχνά φτάνει να ανατρέψει καθοριστικά τη ζωή των ατόμων.

Οι πιο άμεσες και συνήθως μεγαλύτερες οικονομικές απώλειες προκαλούνται από εγκλήματα, τα οποία στοχεύουν εξαρχής στην κατάσχεση ή στην καταστροφή της περιουσίας. Τέτοιου είδους εγκλήματα είναι: οι διαρρήξεις σπιτιών ή καταστημάτων, οι ληστείες χρηματικών ποσών, οι κλοπές αντικειμένων, η οικονομική εξαπάτηση και άλλα.

Οικονομικές επιπτώσεις δεν προκύπτουν μόνο ως αποτέλεσμα των παραπάνω εγκληματικών πράξεων, αλλά μπορούν αντίστοιχα να προκληθούν από όλα τα είδη της εγκληματικής θυματοποίησης, ακόμα και από αυτά που δεν στοχεύουν στον οικονομικό τομέα.

Μία έρευνα που διενεργήθηκε το έτος '93- '94 από το "Βικτωριανό Κοινοτικό Συμβούλιο Κατά της Βίας" ή ΒΚΣΚΒ αποκάλυψε πως το 50% των θυμάτων του εγκλήματος ανέφερε οικονομική απώλεια μετά από το γεγονός. Τη μεγαλύτερη απώλεια υφίστανται τα θύματα απόπειρας δολοφονιών και διαρρήξεων. Περίπου το μισό από τα

θύματα κακοποίησης επίθεσης και ληστείας δήλωσαν οικονομική απώλεια, ενώ τα θύματα βιασμού δεν ανέφεραν καμία (ΒΚΣΚΒ, 1994, p. 53).

Οικονομική απώλεια ή επιβάρυνση προκύπτει από:

- § Τα έξοδα για τη διόρθωση ή την ανακατασκευή του σπιτιού
- § Τα έξοδα για τη φρούρηση ή την ασφάλεια του σπιτιού
- § Τα ιατρικά έξοδα
- § Τα έξοδα που απαιτεί το σύστημα δικαιοσύνης, όπως η πληρωμή δικηγόρου
- § Τα έξοδα για ψυχοθεραπεία ή οποιαδήποτε επαγγελματική υποστήριξη
- § Την αποχή από την επαγγελματική δραστηριότητα
- § Τα έξοδα κηδείας και ταφής

Μακροπρόθεσμα οι επιπτώσεις της εγκληματικής θυματοποίησης επηρεάζουν αρνητικά τα άτομα και προκαλούν σοβαρά προβλήματα στις ζωές τους. Ο επαγγελματικός τομέας είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς της ζωής των ατόμων, ο οποίος υφίσταται άμεσα ή έμμεσα τις μακροχρόνιες και δυσάρεστες οικονομικές συνέπειες του εγκλήματος. Πολλές φορές τα άτομα μετά τη θυματοποίησή τους αδυνατούν να ξαναγυρίσουν στη δουλειά τους είτε εξ' αιτίας των προβλημάτων υγείας τους, είτε εξ' αιτίας άλλων προσωπικών λόγων. Η κατάσταση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τη μακρά απουσία τους από τη δουλειά τους και ορισμένες φορές την οριστική αποκοπή τους από αυτήν. Σε άλλες περιπτώσεις παρατηρείται μείωση της απόδοσης του εργαζομένου θύματος, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε υποβάθμιση της θέσης του, σε μείωση του μισθού ακόμα και στην απόλυσή του. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η θυματοποίηση συνέβη ή συνεχίζει να συμβαίνει μέσα στον εργασιακό χώρο οι παραπάνω συνέπειες γίνονται ακόμα πιο οδυνηρές για το άτομο.

Θύμα ένοπλης ληστείας στο χώρο της δουλειάς του αναφέρει χαρακτηριστικά:

« Το χειρότερο χτύπημα ήρθε όταν με απέλυσαν από το club. Σα να μην έφταναν όλα τα άλλα ήρθε και αυτό! Η δουλειά μου με κρατούσε σε επαφή με τον κόσμο και τη φυσιολογική ζωή. Αλλά το σημαντικότερο είναι ότι το club δεν ήταν απλώς μία δουλειά για μένα. Μου άρεσε πολύ να δουλεύω εκεί. Αγαπούσα τον κόσμο του, το αντικείμενο της δουλειάς μου και την ατμόσφαιρά του. Ξαφνικά όλα αυτά χάθηκαν»(Guiliano, 1998, p. 96).

Οι οικονομικές συνέπειες δημιουργούν σοβαρό αντίκτυπο και στην οικογενειακή ζωή του θύματος, καθώς επίσης και στις κοινωνικές του σχέσεις. Ένα σημαντικό οικονομικό πρόβλημα μέσα στην οικογένεια καθορίζει άμεσα την ομαλή λειτουργία της

και τον τρόπο ζωής των μελών της. Οι αρνητικές συνέπειες μπορούν να επηρεάσουν ακόμα και τη συζυγική ή γονεϊκή σχέση προκαλώντας ποικίλα προβλήματα, όπως για παράδειγμα, έλλειψη εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας ανάμεσα στα άτομα.

Τέλος η κοινωνική ζωή του θύματος αλλάζει σημαντικά, όταν έρχεται αντιμέτωπο με σοβαρές οικονομικές δυσκολίες. Αυτό μπορεί να συμβεί, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις στις οποίες το άτομο δεν έχει πια τη οικονομική δυνατότητα για διασκέδαση και ψυχαγωγία, με αποτέλεσμα να ξεκόβει από τους φίλους και τις παρέες του και να απομονώνεται στον εαυτό του. Ενδέχεται ακόμα να νιώθει τόσο άσχημα με την κακή του οικονομική του κατάσταση, ώστε να αποφεύγει συνειδητά οποιαδήποτε κοινωνική επαφή που θα τον έκανε να νιώσει μειονεκτικά.

Άνθρωποι με χαμηλότερα εισοδήματα αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες στο να ξεπεράσουν τα προβλήματα που τους προκάλεσε η θυματοποίηση. Σύμφωνα με τον Newburn (1993), άτομα που βρίσκονται σε μία σχετικά καλή οικονομική κατάσταση ξεπερνούν συνήθως γρηγορότερα τις αρνητικές συνέπειες της θυματοποίησης, καθώς έχουν τη δυνατότητα να διορθώσουν τα σπίτια τους, να τα φρουρήσουν και να τα κάνουν ασφαλή, να αναβαθμίσουν την κοινωνική τους ζωή, ακόμα και να μετακομίσουν. Αντίθετα, άτομα με χαμηλότερα εισοδήματα δεν έχουν τη δυνατότητα να φύγουν από μία περιοχή ή να αλλάξουν τρόπο ζωής, με συνέπεια να παραμένουν στις ίδιες επικίνδυνες συνθήκες που τους προκαλούν ανασφάλεια και φόβο. Και άλλες παρόμοιες έρευνες έχουν δείξει πως οι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο και το χρόνο μέσα στον οποίο το θύμα ξεπερνά τη θυματοποίησή του. Ο Davis, Lurigio και Taylor (1996) απέδειξαν πως τα θύματα από χαμηλότερες κοινωνικο-οικονομικές ομάδες τραυματίζονται περισσότερο από τις συνέπειες του εγκλήματος.

3.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύθηκαν λεπτομερειακά οι επιπτώσεις που προκαλεί η εγκληματική θυματοποίηση στις ζωές των θυμάτων. Οι επιπτώσεις αυτές αφορούν τον τομέα της υγείας των ατόμων καθώς επίσης και τον συναισθηματικό - ψυχικό αλλά και

τον οικονομικό τομέα. Αναφέρθηκαν ακόμα οι δευτερογενείς συνέπειες του τραύματος και οι κοινωνικές τους προεκτάσεις.

Ο τρόπος με τον οποίο το κάθε άτομο αντιδρά και αντιμετωπίζει τη θυματοποίησή του και τις επιπτώσεις της είναι μία καθαρά προσωπική διαδικασία και επιλογή. Οι αντιδράσεις των θυμάτων μπορεί να είναι ήπιες και θετικές, μπορεί όμως να φτάσουν μέχρι την εξάρτηση από ουσίες ή και την αυτοκτονία. Αυτό δε μπορεί να το γνωρίζει κανείς εκ των προτέρων. Το μόνο σίγουρο είναι πως τα θύματα δεν πρόκειται να ξεχάσουν ποτέ ολοκληρωτικά την τραυματική τους εμπειρία. Η άποψή τους για τη ζωή και τον κόσμο δεν θα είναι ποτέ η ίδια, καθώς η θυματοποίηση επιδρά καθοριστικά στην προσωπικότητα και στην ιδιοσυγκρασία τους. Ωστόσο, αν το ίδιο το θύμα αντιμετωπίσει έγκαιρα το πρόβλημά του και καταφέρει να το διαχειριστεί σωστά, τότε η επώδυνη αυτή εμπειρία γίνεται αιτία αλλαγής και θετικής εξέλιξης για το ίδιο. Ο Bard και Sangrey (1986) αναφέρουν πως μετά τη θυματοποίηση δύο πράγματα μπορεί να συμβούν: ή τα θύματα θα γίνουν δυνατότερα από ότι ήταν πριν το έγκλημα ή οι εμπειρίες τους κατά τη διάρκεια της κρίσης θα επιφέρουν περισσότερες διαταραχές και μακροχρόνιες αρνητικές συνέπειες (Bard & Sangrey, 1986, p. 48).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται σε ένα πολύ σημαντικό και επίκαιρο θέμα, το οποίο αφορά τη δημιουργία και την εξέλιξη του σύγχρονου θυματαγωγικού κινήματος. Το κίνημα αυτό υπέρ των θυμάτων του εγκλήματος δεν είναι μία καινούρια επινόηση. Αντίθετα η γένεσή του προσδιορίζεται χρονικά στις τελευταίες δεκαετίες του περασμένου αιώνα και πιο συγκεκριμένα της δεκαετίας του '70. Όπως γίνεται φανερό στις παρακάτω ενότητες της μελέτης, το θυματαγωγικό κίνημα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ανθρωπιστικά, κοινωνικά και πολιτικά κινήματα των τελευταίων χρόνων.

Στην πρώτη ενότητα του κεφαλαίου μελετάται η γένεση του κινήματος. Αναφέρονται δηλαδή αναλυτικά όλοι εκείνοι οι λόγοι που κατέστησαν αναγκαία τη δημιουργία του αλλά και όλοι οι παράγοντες που επηρέασαν και καθόρισαν τη μετέπειτα εξέλιξή του. Στη δεύτερη ενότητα αναλύεται η σύγχρονη θυματαγωγική πολιτική. Ο όρος “θυματαγωγία” χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τον Ολλανδό εγκληματολόγο Jan JM van Dijk, ο οποίος όρισε τη θυματαγωγία ως τη νέα, κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα, τάση για την αναζήτηση τρόπων παροχής βοήθειας στα θύματα (Δ. Σπινέλλης, 1989, σ. 42). Στο πλαίσιο της θυματαγωγικής κίνησης έχουν συζητηθεί και προταθεί διάφορες διαδικασίες και μέθοδοι για την ικανοποίηση των αναγκών των θυμάτων. Σύμφωνα με τον Δ. Σπινέλλη (1989, σ. 46) οι κυριότερες από αυτές είναι:

- § Η παροχή διαφόρων υπηρεσιών υποστήριξης στα θύματα μέσα από **ένα δίκτυο κρατικών υπηρεσιών**
- § Προσπάθειες εξώδικης διευθέτησης των διαφορών μεταξύ του θύματος και του δράστη, όπως είναι η **διαδικασία της διαμεσολάβησης ή της συνδιαλλαγής**

- § Η παροχή δικαστικής προστασίας και η δημιουργία **νομοθετικού πλαισίου** για την προστασία του θύματος κατά τις ποινικές διαδικασίες
- § Η καταβολή **αποζημίωσης** στο θύμα από το ίδιο τα κράτος

4.1 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Το προηγούμενο κεφάλαιο απέδειξε ξεκάθαρα ότι το τραυματικό και δυσάρεστο γεγονός της θυματοποίησης από εγκληματική πράξη αναγκάζει συνήθως τα θύματα να έρθουν αντιμέτωπα με σοβαρά προβλήματα, τα οποία προκύπτουν είτε ως αποτέλεσμα των πρωτογενών είτε των δευτερογενών συνεπειών της θυματοποίησης. Το φαινόμενο αυτό είχε αρχίσει να γίνεται πια αισθητό και αποδεκτό από όλους στα μέσα της δεκαετίας του '50 και οδήγησε αργά και σταθερά στη γένεση και στην εξέλιξη ενός εθελοντικού κινήματος υπέρ των θυμάτων. Η θυματαγωγική κίνηση γεννήθηκε στις τελευταίες δεκαετίες του περασμένου αιώνα και αποσκοπούσε στην κοινωνική, πολιτική και νομική αλλαγή της θέσης του θύματος μέσα στην κοινωνία. Το κίνημα με τα χρόνια άλλαξε, εξελίχθηκε, ενισχύθηκε και συνεχίζει μέχρι σήμερα, πιο δυνατό από ποτέ, να αποτελεί βασικό στόχο και μέσο άσκησης της παγκόσμιας θυματαγωγικής πολιτικής.

Αφορμή για τη γένεση του κινήματος αυτού αποτέλεσαν οι ίδιες οι ανάγκες των θυμάτων που γεννιόντουσαν μετά την εγκληματική πράξη. Οι δυσάρεστες συνέπειες της θυματοποίησης, είτε αυτές προέκυπταν α) άμεσα (σωματικές, ψυχολογικές κ.τ.λ), είτε β) έμμεσα, ως αποτέλεσμα της εμπλοκής του θύματος στο σύστημα δικαιοσύνης, καθώς επίσης και η αναποτελεσματική αντιμετώπισή τους, αποτέλεσαν τη βασική αιτία και αφορμή για την οργάνωση.

Οι ανάγκες των θυμάτων μετά τη θυματοποίηση μπορεί να είναι σωματικές ή ιατρικές, όπως για παράδειγμα η ανάγκη για παροχή πρώτων βοηθειών στον τόπο του εγκλήματος ή η επείγουσα μεταφορά του ασθενούς στο νοσοκομείο. Μπορεί όμως να είναι και ψυχολογικές. Τα άτομα μετά το πέρας της εγκληματικής πράξης έχουν την ανάγκη να νιώσουν ασφάλεια και σιγουριά. Θέλουν να ξέρουν ότι δεν διατρέχουν κανέναν κίνδυνο και ότι βρίσκονται σε "καλά χέρια". Έχουν ακόμα την ανάγκη να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να μοιραστούν τη δυσάρεστη εμπειρία τους με κάποιον άνθρωπο, ο οποίος θα έχει τη διάθεση να τους ακούσει, χωρίς να τους

κατακρίνει και να τους επιρρίπτει ευθύνες. Τέλος τα θύματα θέλουν να γνωρίζουν τι θα συμβεί μετά το πέρας της θυματοποίησης και τι θα αντιμετωπίσουν κατά τη διάρκεια των νομικών διαδικασιών. Θέλουν να ξέρουν ποιος είναι ο ρόλος τους στο σύστημα δικαιοσύνης και ποια τα δικαιώματά τους. Η συμμετοχή στο σύστημα δικαιοσύνης είναι μία πολύ ψυχοφθόρα διαδικασία, η οποία προκαλεί στα θύματα στρες και άγχος.

Το κίνημα των θυμάτων γνώρισε μεγάλη επιτυχία σε πολλές χώρες καθώς κατάφερε να στρέψει την προσοχή του στην άσχημη κατάσταση που βίωναν τα θύματα στις σύγχρονες, βιομηχανικές χώρες. Ευαισθητοποίησε ακόμη τον κόσμο, τους πολιτικούς και τους υπεύθυνους του συστήματος δικαιοσύνης γύρω από τις τραυματικές και μακροχρόνιες συνέπειες που υφίστανται τα θύματα μετά τη θυματοποίησή τους. Τόνισε μάλιστα τις βαριές συνέπειες που προκαλούν ορισμένα είδη εγκλήματος στα θύματα όπως ο βιασμός και η παιδική κακοποίηση, και κατάφερε να αλλάξει την στάση και τον ρόλο τους στην κοινωνία. Τέλος η επίδραση του κινήματος είναι φανερή και στον τρόπο λειτουργίας του συστήματος δικαιοσύνης με κορυφαίο κατόρθωμα τη θέσπιση των δικαιωμάτων για τα θύματα του εγκλήματος από τον Ο.Η.Ε αλλά και από άλλες μεμονωμένες χώρες. Το κίνημα των θυμάτων κατάφερε να αυξήσει σημαντικά τη συμμετοχή των θυμάτων στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και ώθησε πολλούς να πιστέψουν ότι ένα νέο παγκόσμιο σύστημα δικαιοσύνης θα γεννηθεί, στο οποίο τα θύματα θα αποτελούν τον επόμενο “παράγοντα”, μετά τον εγκληματία και την πολιτεία (Skogan, et al., 1997, p. 209).

4.1.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΑΝ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

4.1.1.1 Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Ο κλάδος της θυματολογίας αποτελεί τη βασική αιτία και τον σημαντικότερο παράγοντα για τη δημιουργία και την ανάπτυξη του κοινωνικού κινήματος υπέρ των θυμάτων. Η ανάπτυξη του κλάδου της θυματολογίας ήταν αυτή που επανέφερε την έννοια του “ξεχασμένου” θύματος στην επιστημονική-πολιτική κοινότητα και κατέστησε σαφή την ανάγκη για μία νέα και επιστημονικότερη προσέγγιση του εγκλήματος και της θυματοποίησης.

Μέχρι τότε το θύμα αποτελούσε το αδιάφορο κομμάτι του εγκλήματος, το οποίο φαίνεται πως δεν έπαιζε κανέναν απολύτως ρόλο στην κοινωνική ζωή των ανθρώπων,

αλλά ούτε και στο σύστημα δικαιοσύνης τους. Αντίθετα ο κατηγορούμενος ήταν αυτός που μονοπωλούσε το ενδιαφέρον του συστήματος και της κοινωνίας, και ο οποίος προσπαθούσε με κάθε τρόπο να αποδείξει την αθωότητά του και να αποφύγει την τιμωρία. Παράλληλα το κράτος συνήθιζε να υπερασπίζεται τη θέση του θύματος στο δικαστήριο, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει καμία θέση για το ίδιο το θύμα μέσα στο νομικό σύστημα.

Η γένεση του επιστημονικού κλάδου της θυματολογίας ήταν αυτή που με ριζοσπαστικό τρόπο κατάφερε να βγάλει το θύμα από το περιθώριο και να το επαναφέρει στο κοινωνικό προσκήνιο. Η επιστημονική μελέτη της θυματολογίας ξεκινά στα τέλη της δεκαετίας του `40. Ο όρος θυματολογία χρησιμοποιήθηκε επίσημα για πρώτη φορά το 1949 από τον Αμερικανό ψυχίατρο Frederick Wertham στο βιβλίο του “Το θέαμα της βίας” (σ. 259). Στο βιβλίο αυτό ο συγγραφέας τόνισε την ανάγκη για τη γένεση μιας νέας επιστήμης με το όνομα “θυματολογία”.

Ο Wertham, αναφέρει:

«Το δολοφονημένο θύμα είναι το ξεχασμένο πρόσωπο... κανένας δε μπορεί να κατανοήσει την ψυχολογία του δράστη, αν δεν κατανοήσει πρώτα τον κοινωνικό ρόλο του θύματος. Αυτό που χρειαζόμαστε είναι η επιστήμη της θυματολογίας» (p.259).

Η πρώτη επιστημονική προσέγγιση του θέματος ξεκινά από τον Γερμανό εγκληματολόγο Von Hentig ο οποίος το 1941 εκδίδει ένα άρθρο με τίτλο: “Παρατηρήσεις γύρω από την αλληλεπίδραση μεταξύ του δράστη και του θύματος” Αργότερα το 1948 ο Hentig εκδίδει ένα βιβλίο με τίτλο: «Ο εγκληματίας και το θύμα του” στο οποίο για πρώτη φορά γίνεται λόγος για την ακούσια ή εκούσια συμμετοχή του θύματος στην πρόκληση της εγκληματικής πράξης. Παράλληλα και ο Ισραηλινός νομικός Mendelsohn ενστερνίστηκε τις απόψεις του Hentig και προσπάθησε να κατηγοριοποιήσει τα θύματα σε ομάδες βάσει του επιπέδου της ενοχής τους και της συμμετοχής τους στο έγκλημα, ξεκινώντας από τα “απόλυτα αθώα θύματα” ως την κατηγορία των “απόλυτα ενόχων”. Ο Mendelsohn ήταν αυτός που χρησιμοποίησε πρώτος τον όρο θυματολογία σε συνέδριο στη Γαλλία το 1947. Τα παραδείγματα των πρωτοπόρων της θυματολογίας ή καλύτερα των «των πατέρων της θυματολογίας» (Robertson, 1994) ακολούθησαν και άλλοι επιστήμονες όπως ο S. Schafer, ο Nagel, ο Amir οι οποίοι επιδόθηκαν με πάθος στη μελέτη του εγκλήματος και τη θέση του θύματος μέσα σε αυτό.²

---

² Στην Ελλάδα ο πρώτος που ασχολήθηκε με τη θυματολογία είναι ο Ε.Π. Ανδριανάκης, Θυματολογία, Αθήνα, 1972

Ανεξάρτητα από τις μικρές ή μεγάλες ομοιότητες και διαφορές που επικρατούσαν ανάμεσα στις απόψεις των επιστημόνων, το συμπέρασμα που έβγαινε από όλα αυτά ήταν ένα και κοινό για όλους. Η ανάγκη για κοινωνική και νομική υποστήριξη των θυμάτων είχε γίνει πια φανερή και αποδεκτή από όλους. Σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '50 η θυματολογία ενίσχυε το θεωρητικό της υπόβαθρο καθώς επίσης και το όραμα της για την παροχή υποστήριξης, βοήθειας και δικαιοσύνης στα θύματα του εγκλήματος.

4.1.1.2 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ

Η γένεση και η εξέλιξη του θυματογωγικού κινήματος δέχτηκε βαθιές και καθοριστικές επιρροές από τα διάφορα ανθρωπιστικά και κοινωνικά ρεύματα της εποχής. Η ιδεολογία και η πολιτική δράση των κινήματων αυτών εμπλούτισαν το θεωρητικό υπόβαθρο της θυματογωγικής κίνησης και αποτέλεσαν σημαντική αφορμή για την εξέλιξή της. Τέσσερα είναι τα βασικά ανθρωπιστικά κινήματα τα οποία συνεισέφεραν στη δημιουργία του κινήματος υπέρ των θυμάτων και στη μετέπειτα ανάπτυξή του:

- § Το κίνημα των πολιτικών δικαιωμάτων (1936-1972)
- § Το αντιπολεμικό κίνημα (1967-1972)
- § Το φεμινιστικό κίνημα (1970 –μέχρι σήμερα)
- § Το κίνημα του “νόμου” και της “τάξης” (1968- μέχρι σήμερα)

Το κίνημα των πολιτικών δικαιωμάτων με πρωτοστάτη τον Martin Luther King αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα πολιτικά και κοινωνικά ρεύματα, το οποίο έδρασε και αναπτύχθηκε από τα τέλη της δεκαετίας του '30 μέχρι και το 1972. Το κίνημα αυτό υπερασπίστηκε τα δικαιώματα των πολιτών των Η.Π.Α διεκδικώντας πολιτική ισότητα σύμφωνα με τις αρχές του Αμερικανικού συντάγματος. Η φιλειρηνική αυτή κίνηση έδωσε την ευκαιρία στις αδύναμες και περιθωριοποιημένες κοινωνικά ομάδες να αποκτήσουν εξουσία μέσα από κυβερνητικές ή ιδιωτικές πηγές και να διεκδικήσουν ίσα δικαιώματα και μεταχείριση από την πολιτεία.

Το αντιπολεμικό κίνημα εναντιώθηκε απέναντι στην τάση και την προτίμηση της Αμερικής να χρησιμοποιεί τη βία, ως τρόπο άσκησης πολιτικής και εξέφρασε την καχυποψία του σχετικά με το ρόλο της κυβερνητικής εξουσίας. Το αντιπολεμικό κίνημα υπεράσπισε το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου για συμμετοχή στην εξουσία και στις κοινές πολιτικές αποφάσεις. Υποστήριξε ότι ακόμα και ένας απλός πολίτης έχει λόγο

και ύπαρξη σε μία δημοκρατική χώρα και με αυτόν τον τρόπο ώθησε τον κόσμο να αναλάβει τις ευθύνες του και να ασχοληθεί ενεργά με την πολιτική.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι το φεμινιστικό κίνημα προσέφερε πάρα πολλά στην ανάπτυξη του κινήματος υπέρ των θυμάτων. Σύμφωνα με τον W. Skogan, et al., (1997, p. 196) «ο φεμινισμός απέδειξε πως η σεξουαλική κακοποίηση, η οικογενειακή βία και η ελλιπής αντιμετώπιση των εγκλημάτων αυτών από το ποινικό σύστημα δικαιοσύνης, είναι η ισχυρή απόδειξη της χαμηλής θέσης της γυναίκας μέσα στην κοινωνία και της λιγοστής της δύναμης και επιρροής». Έτσι οι γυναίκες ξεσηκώθηκαν, δραστηριοποιήθηκαν και διεκδίκησαν ίσα δικαιώματα και ίση μεταχείριση από την πολιτεία και το κοινωνικό σύνολο. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν που οι πρώτες υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων αφορούσαν θύματα βιασμού και κακοποίησης.

Το κίνημα του “νόμου” και της “τάξης” Υποστήριξε πως θύματα και εγκληματίες πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα μέσα στο ποινικό σύστημα δικαιοσύνης. Ακόμα εξέφρασε την άποψη πως κάθε πολίτης έχει καθήκον να προστατεύσει τον εαυτό του και πως η δικαιοσύνη θα έπρεπε να επιβάλλεται χωρίς την κυβερνητική βοήθεια και χωρίς οικονομική υποστήριξη (Karmen, 1990, p.35). Σύμφωνα με την ιδεολογία του κινήματος αυτού, οι εγκληματίες θα έπρεπε να τιμωρούνται περισσότερο, τα πιθανά θύματα να είναι πολύ προσεχτικά και τα θύματα που ήδη θυματοποιήθηκαν να μπορούν να είναι αυτάρκη.

4.1.1.3 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι έρευνες θυματοποίησης αποτέλεσαν βασικό εργαλείο στην προσπάθεια ουσιαστικής κατανόησης του φαινομένου του εγκλήματος.

Η χρησιμότητά τους αποδείχθηκε καθοριστική για τον εμπλουτισμό του θεωρητικού πεδίου της θυματολογίας, παρέχοντάς χρήσιμες πληροφορίες και υλικό γύρω από τις άγνωστες και αθέατες πλευρές του εγκλήματος (σκοτεινός αριθμός του εγκλήματος)³. Οι έρευνες αυτές δεν αποσκοπούσαν αποκλειστικά στην ποσοτική καταγραφή του εγκλήματος, αλλά αντίθετα προσέφεραν πολλά στην ποιοτική ανάλυσή του.

Η ανάπτυξη και η διεξαγωγή των ερευνών αυτών ξεκίνησε στις δυτικές χώρες στα μέσα της δεκαετίας του 1960. Η πρώτη έρευνα μάλιστα διενεργήθηκε στις Η.Π.Α το

---

³ Με τον όρο “σκοτεινός αριθμός του εγκλήματος” εννοείται στη εγκληματολογία ο αριθμός των εγκλημάτων που είναι αφανής. Αυτό σημαίνει είτε εγκλήματα που δεν καταγγέλλθηκαν στις αρχές είτε εγκλήματα που δεν διαλευκάνθηκαν. (Κ. Δ. Σπινέλλη, 1985, σ. 29).

1966 (Walklate 1989, p. 13). Από κει και πέρα ακολούθησε μία σειρά παρόμοιων ερευνών με πρωταρχικό σκοπό την ανακάλυψη των πραγματικών διαστάσεων του εγκλήματος και της θυματοποίησης. Τέτοιου είδους έρευνες είχαν αναλάβει και είχαν αποπερατώσει πολλοί φορείς, όπως πανεπιστήμια, αστυνομικές αρχές, ινστιτούτα εγκληματολογίας, οργανισμοί προστασίας θυμάτων, αλλά και άλλοι επίσημοι ή μη, εθνικοί ιδιωτικοί κερδοσκοπικοί ή εθελοντικοί οργανισμοί. Αναφέρονται επιλεκτικά: “η Εθνική Έρευνα Εγκληματικής Θυματοποίησης ή ΕΕΕΘ” για τις ΗΠΑ, , “η Βρετανική Έρευνα Εγκλήματος” για την Αγγλία, “ η Υπηρεσία Στατιστικών του Υπουργείου Δικαιοσύνης” ή ΥΣΥΔ για τις ΗΠΑ και το « Διαπεριφερειακό Ινστιτούτο Έρευνας θεμάτων Εγκληματικότητας και Δικαιοσύνης των Ηνωμένων Εθνών» ή (UNICRI).

Συγκεκριμένα οι έρευνες θυματοποίησης:

- 1) Μέτρησαν και κατέγραψαν την πραγματική έκταση του εγκλήματος.
- 2) Ανακάλυψαν και κατέγραψαν τις πραγματικές ανάγκες των θυμάτων του εγκλήματος.
- 3) Προσέφεραν χρήσιμες πληροφορίες για την οργάνωση των πρώτων υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων.
- 4) Εκτίμησαν και αξιολόγησαν το επίπεδο λειτουργίας των υπηρεσιών που ήδη υπήρχαν.

Οι έρευνες έδωσαν στους επιστήμονες ένα μεγάλο αριθμό στοιχείων και πληροφοριών με τη βοήθεια των οποίων κατάφεραν να αναλύσουν και να μελετήσουν τις διάφορες μορφές και τάσεις της θυματοποίησης. Χάρη σε αυτές εξετάστηκαν θέματα τα οποία μέχρι τότε παρέμεναν άγνωστα στην επιστημονική κοινότητα, αλλά και στο ευρύτερο κόσμο. Τέτοια θέματα είναι: η μέτρηση του σκοτεινού αριθμού του εγκλήματος, η ικανοποίηση των πολιτών από τον τρόπο λειτουργίας των αρχών και του συστήματος δικαιοσύνης, οι δυσάρεστες συνέπειες του εγκλήματος, οι λόγοι για τους οποίους τα θύματα δε καταγγέλλουν τη θυματοποίησή τους στην αστυνομία, η ανάγκη για παροχή βοήθειας στα θύματα και άλλα.

Η ταχεία εξάπλωση και η ευρεία εφαρμογή τους ενίσχυσε θεωρητικά και επιστημονικά το θυματογωγικό κίνημα, το οποίο προσανατολίστηκε τελικά πάνω στα πραγματικά προβλήματα και στις ουσιαστικές ανάγκες των θυμάτων του εγκλήματος. Οι έρευνες έφεραν στο κοινωνικό προσκήνιο τις αληθινές και τρομακτικές διαστάσεις του εγκλήματος και κατάφεραν να αφυπνίσουν τα εφησυχασμένα θύματα, έτσι ώστε να οργανωθούν και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους.

4.2 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΥΜΑΤΑΓΩΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

4.2.1 ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΚΤΥΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

4.2.1.1 Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Η οργάνωση και η λειτουργία του σύγχρονου συστήματος υπηρεσιών παροχής υποστήριξης για τα θύματα στηρίζεται πάνω σε πέντε βασικές αρχές ή κατευθύνσεις, οι οποίες αποτελούν κατά κάποιον τρόπο και τη φιλοσοφία του συστήματος. Οι αρχές αυτές είναι:

1. Η ενδυνάμωση των πελατών

Οι επαγγελματίες που εργάζονται στις συγκεκριμένες υπηρεσίες πιστεύουν στη δύναμη και τη θέληση των πελατών τους και προσπαθούν να ενδυναμώσουν την προσωπικότητά τους. Συνεργάζονται με τα θύματα και στοχεύουν στην αύξηση της αυτοεκτίμησης και της αυτοπεποίθησής τους

2. Η εμπιστοσύνη και ο σεβασμός των θυμάτων

Οι εργαζόμενοι των υπηρεσιών, αναγνωρίζοντας τις ανάγκες των θυμάτων, αντιμετωπίζουν τα θύματα με ειλικρίνεια, τιμιότητα και συμπόνια, δημιουργώντας μαζί τους μία ισότιμη σχέση χωρίς να εκμεταλλεύονται την εξουσία και τη δύναμη της θέσης τους.

3. Ο σεβασμός της μοναδικότητας και της διαφορετικότητας των πελατών.

Οι υπηρεσίες αντιμετωπίζουν την κάθε περίπτωση με ξεχωριστό και μοναδικό τρόπο, λαμβάνοντας κάθε φορά υπόψη τους το φύλο, την ηλικία, τις πολιτισμικές αξίες καθώς επίσης και την κοινωνική θέση των θυμάτων.

4. Η υπευθυνότητα

Οι ειδικευμένοι επαγγελματίες των υπηρεσιών θεωρούν τους θύτες υπεύθυνους για τα αδικήματα που διαπράττουν αλλά και για τον αντίκτυπο που αυτά δημιουργούν στα θύματα. Ρόλος τους είναι να πείσουν το θύμα για την υπαιτιότητα του δράστη και να απενοχοποιήσουν το ίδιο από τυχόν τύψεις ή ευθύνες.

5. Η κοινωνική ευθύνη

Το προσωπικό που εργάζεται στις υπηρεσίες πρέπει να είναι φορείς κοινωνικής αλλαγής. Έχουν ακόμα χρέος να βελτιώσουν την κοινωνική θέση του θύματος και να

πάρουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία του και την προάσπιση των συμφερόντων του.

Το σημερινό δίκτυο υπηρεσιών βασίστηκε και οργανώθηκε σύμφωνα με τις παραπάνω αρχές και προσδοκά:

- § Ουσιαστική παροχή υπηρεσιών σε όλα τα θύματα των βίαιων εγκλημάτων
- § Εξυπηρέτηση των θυμάτων από τις κοινοτικές – τοπικές υπηρεσίες
- § Εκπαίδευση των επαγγελματιών και ενημέρωση των πολιτών της κοινότητας σχετικά με τα θύματα του εγκλήματος και τις ανάγκες τους
- § Υπεράσπιση των θυμάτων κατά τη διάρκεια των διαδικασιών του συστήματος δικαιοσύνης

Όλες οι υπηρεσίες και τα προγράμματα που λειτουργούν σήμερα ανά τον κόσμο βασίζονται εν γένει στις παραπάνω αρχές και στοχεύουν στις ίδιες επιδιώξεις. Ωστόσο κάθε τοπική υπηρεσία είναι οργανωμένη με διαφορετικό τρόπο και παρέχει στα θύματα διαφορετικές υπηρεσίες, ανάλογα με τις ανάγκες τους.

4.2.1.2 Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Τα προγράμματα υποστήριξης παρέχουν στα θύματα μία ποικιλία υπηρεσιών, ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες και περιστάσεις.

Το 1997 το υπουργείο δικαιοσύνης των Η.Π.Α σε ένα περιεκτικό σύγγραμμα με τίτλο: « Νέες κατευθύνσεις στο πεδίο των δικαιωμάτων των θυμάτων και των υπηρεσιών του 21ου πρώτου αιώνα» διαχώρισε τις υπηρεσίες για τα θύματα σε πέντε βασικές κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές περιλαμβάνουν:

1. Υπηρεσίες άμεσης βοήθειας

Τέτοιες υπηρεσίες είναι για παράδειγμα: η άμεση παρέμβαση στην κρίση, η 24ωρη τηλεφωνική γραμμή SOS, η άμεση ενημέρωση των θυμάτων σχετικά με τα δικαιώματά τους, η επείγουσα μεταφορά των θυμάτων σε ειδικούς ξενώνες, καταφύγια και νοσοκομεία, η βραχυπρόθεσμη συμβουλευτική, η ενημέρωση για ενδεχόμενη οικονομική αποζημίωση, η φροντίδα των παιδιών και άλλες.

2. Υπηρεσίες κατά τη διάρκεια της ανακριτικής έρευνας

Τέτοιες υπηρεσίες είναι για παράδειγμα: η άμεση ειδοποίηση των θυμάτων για την σύλληψη υπόπτων, η βασική ενημέρωση των θυμάτων για τις διαδικασίες του νομικού συστήματος, προστασία των θυμάτων σε περιπτώσεις εκφοβισμού και

εκβιασμού από τους δράστες, ειδοποίηση για την απελευθέρωση του δράστη πριν τη διεξαγωγή της δίκης και άλλες.

3. Υπηρεσίες κατά τη διάρκεια της καταγγελίας

Τέτοιες υπηρεσίες είναι για παράδειγμα: η αναλυτική ενημέρωση γύρω από τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος δικαιοσύνης, η εξασφάλιση ασφαλούς παραμονής του θύματος στο δικαστήριο, η διαρκής επικοινωνία του συνηγόρου με το θύμα και άλλες, πληροφορίες για το δικαίωμα αποζημίωσης και αποκατάστασης της περιουσίας, η φροντίδα των παιδιών κατά τη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών και άλλες.

4. Υπηρεσίες κατά τη διάρκεια εκδίκασης του δράστη

Κατά τη διάρκεια εκδίκασης του δράστη, το θύμα έχει το δικαίωμα να συντάξει μία έκθεση (“έκθεση αντίκτυπου”) στην οποία καταθέτει και περιγράφει αναλυτικά τον αντίκτυπο που είχε η εγκληματική πράξη για το ίδιο. Μάλιστα η κατάθεση αυτή μπορεί να βιντεοσκοπηθεί και να παρουσιαστεί στο δικαστήριο, στις περιπτώσεις που το θύμα αδυνατεί να παραβρεθεί στη δίκη. Με αυτόν τον τρόπο το θύμα έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στις νομικές διαδικασίες και να επηρεάσει προς όφελος του το αποτέλεσμα της δίκης.

5. Υπηρεσίες μετά το κλείσιμο της υπόθεσης

Οι υπηρεσίες αυτές συμπεριλαμβάνουν: ειδοποίηση του θύματος για την τελική δικαστική απόφαση, είσπραξη της αποζημίωσης που δικαιούται, ειδοποίηση του θύματος για τη δραπέτευση του δράστη από τη φυλακή κ.τ.λ.

Ο “ Εθνικός Οργανισμός Υποστήριξης θυμάτων”(NOVA) σε συνεργασία με το (OVC) ή “Γραφείο των Θυμάτων του Εγκλήματος” (Lurigio, et al., 1997, p.199) προτείνουν ένα νέο μοντέλο παροχής υπηρεσιών στα θύματα, το οποίο συμπεριλαμβάνει τις παρακάτω οκτώ, βασικές υπηρεσίες:

- 1) Παρέμβαση στην κρίση
- 2) Συμβουλευτική και υπεράσπιση στο δικαστήριο
- 3) Υποστήριξη κατά τη διάρκεια της ανακριτικής έρευνας
- 4) Υποστήριξη κατά τη διάρκεια της καταγγελίας (μήνυσης)
- 5) Υποστήριξη μετά το κλείσιμο της υπόθεσης
- 6) Πρόληψη του εγκλήματος
- 7) Επιμόρφωση- εκπαίδευση για τον κόσμο
- 8) Επιμόρφωση των ειδικών επαγγελματιών που σχετίζονται με τον τομέα

Οι παρεχόμενες αυτές υπηρεσίες αποτελούν σήμερα τη κύρια κατεύθυνση και το βασικό σκελετό οργάνωσης και λειτουργίας των περισσότερων προγραμμάτων

υποστήριξης των θυμάτων. Παρακάτω περιγράφονται αναλυτικά οι σημαντικότερες από αυτές.

ΑΜΕΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Μία από τις πιο βασικές ανάγκες που παρουσιάζουν τα θύματα μετά από την εγκληματική πράξη, είναι η ανάγκη για συναισθηματική και ψυχολογική υποστήριξη. Τα θύματα, τραυματισμένα από το έγκλημα, αναζητούν άμεση και ουσιαστική υποστήριξη, ώστε να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους και να διατηρήσουν ταυτόχρονα την ψυχική τους ισορροπία. Η παρέμβαση στην κρίση σύμφωνα με τον Maudsley και Butcher (1976) είναι μία τεχνική που εφαρμόζεται συνήθως σε άτομα τα οποία βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης και έντονου στρες παρά σε άτομα τα οποία αντιμετωπίζουν χρόνια ψυχολογικά προβλήματα. Κατά τη διάρκεια της κρίσης το άτομο χάνει την ισορροπία του, παρουσιάζει συμπτώματα φόβου και πανικού, με αποτέλεσμα να γίνεται ανίκανο να χειριστεί την οποιαδήποτε κατάσταση. « Τα άτομα σε κατάσταση κρίσης παρουσιάζουν αδυναμία διαχείρισης των συναισθημάτων τους, καθώς επίσης αποδιοργανωτικές σκέψεις, άγχος και κούραση»(Andrews 1990).

Η μεσολάβηση στην κρίση είναι μία προσπάθεια ή μία διαδικασία που στοχεύει α)στη μείωση της έντασης της κρίσης και β) στην ενδυνάμωση της αυτοκυριαρχίας του θύματος κατά τη διάρκεια της κρίσης. Έτσι θα λέγαμε πως η παρέμβαση αυτή εκπληρώνει δύο βασικούς στόχους. Ο πρώτος είναι η άμεση ανακούφιση του θύματος από τα δυσάρεστα συναισθήματα και η μείωση της έντασής τους. Οι ειδικοί ακούνε προσεχτικά τα λόγια του θύματος και προσπαθούν να του περάσουν το μήνυμα της αποδοχής και της συμπαράστασης. Δεύτερος στόχος είναι η επίλυση του προβλήματος από το ίδιο το θύμα. Η διαδικασία επιτυγχάνεται μέσα από την ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης του θύματος, της αυτοκυριαρχίας του και της τόνωσης προσωπικότητας του γενικά.

Έχει διαπιστωθεί ότι η μεσολάβηση στα πρώτα στάδια του δυσάρεστου συμβάντος, μπορεί να εμποδίσει ή να μειώσει σε μεγάλο βαθμό τα συμπτώματα της κρίσης. Η επαλήθευση της διαπίστωσης αυτής στην πράξη προϋποθέτει την επαγγελματική κατάρτιση όσων εργάζονται σε υπηρεσίες επειγόντων περιστατικών και σε υπηρεσίες που έχουν άμεση επαφή με θύματα, με τις τεχνικές παρέμβασης στην κρίση.

Τρεις είναι οι βασικές τεχνικές παρέμβασης, τις οποίες χρησιμοποιούν οι επαγγελματίες για την υποστήριξη των θυμάτων μετά από κάποιο τραυματικό γεγονός.

1. Ασφάλεια και προστασία

Το πρώτο μέλημα του μεσολαβητή πρέπει πάντα να είναι η φυσική ασφάλεια του θύματος. Ο μεσολαβητής πρέπει πρώτα να βεβαιωθεί ότι το θύμα είναι ασφαλές και δεν αντιμετωπίζει κανέναν κίνδυνο, ο οποίος θα έβλαπτε τη σωματική του ακεραιότητα. Επίσης, εκτός από την σωματική ασφάλεια, πρέπει να επιτευχθεί και συναισθηματική ασφάλεια του ατόμου. Ο επαγγελματίας της υπηρεσίας θα πρέπει να δημιουργήσει στο θύμα αίσθημα προστασίας κάνοντάς το να νιώσει εμπιστοσύνη και σιγουριά για τις υπηρεσίες που του προσφέρει.

2.Εξιστόρηση του συμβάντος και θεώρηση

Η δεύτερη τεχνική παρέμβασης αφορά τη διαδικασία εξιστόρησης της ιστορίας του θύματος. Το θύμα διηγείται προσεχτικά την ιστορία του στον επαγγελματία, ο οποίος με τη σειρά του προσπαθεί να κατανοήσει την κατάσταση και να εκτιμήσει τη σοβαρότητά της. Μάλιστα προτρέπει το θύμα να επαναλάβει πολλές φορές την ιστορία, έτσι ώστε να είναι σίγουρος ότι τη γνωρίζει καλά και με κάθε λεπτομέρεια. Τέλος ο όρος θεώρηση σημαίνει τη διαδικασία μέσα από την οποία ο μεσολαβητής ξεκαθαρίζει στο θύμα ότι οι αντιδράσεις του απέναντι σε αυτό το μακάβριο και δυσάρεστο γεγονός υπήρξαν φυσιολογικές. Κατά τη διάρκεια της θεώρησης απαιτείται από τον ειδικό πολύ προσεχτική διαχείριση του λεξιλογίου του. Η θεώρηση πρέπει να είναι πολύ συγκεκριμένη ως προς το περιεχόμενό της.

3. Πρόβλεψη και προετοιμασία

Μία από τις πιο συνηθισμένες αντιδράσεις του θύματος μετά τη θυματοποίησή του είναι η ανάγκη για πληροφόρηση. Το θύμα θέλει να γνωρίζει τα πάντα σχετικά με τη θυματοποίησή του και με τα προβλήματα ή τις νέες καταστάσεις που αυτή θα του επιφέρει. Έτσι ο μεσολαβητής καλείται να δώσει άμεσες και ακριβείς απαντήσεις γύρω από τα ερωτήματα που απασχολούν το άτομο, όπως το αν χρειάζεται να μετακομίσει, αν έχει αρκετά χρήματα για να αντιμετωπίσει τις ανάγκες του, αν χρειάζεται νομική υποστήριξη, αν θα χρειαστεί να κάνει ορισμένες εξετάσεις και άλλα. Τέλος ο μεσολαβητής πληροφορεί το θύμα για πιθανές συναισθηματικές αντιδράσεις που μπορεί να αντιμετωπίσει στο διάστημα μετά τη θυματοποίηση.

Η πρώτη ομάδα αντιμετώπισης κρίσης οργανώθηκε το 1986 από τον “Εθνικό Οργανισμό Υποστήριξης Θυμάτων” με αφορμή τους μαζικούς φόνους που διαπράχθηκαν από τον Patrick Sherrill στο ταχυδρομείο της Οκλαχόμα (Davis , et al.,

et al., 1997). Η επιτυχημένη αυτή απόπειρα είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση πολλών νέων οργανώσεων σε πολλές χώρες του κόσμου, οι οποίες προσέφεραν υπηρεσίες ψυχολογικής παρέμβασης στα θύματα του εγκλήματος. Σήμερα η παρέμβαση στην κρίση αποτελεί βασικό κομμάτι των προγραμμάτων υποστήριξης για τα θύματα και παρέχεται μέσα από διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες, οι οποίες έρχονται σε άμεση επαφή με τα θύματα. Αυτές οι υπηρεσίες μπορεί να λειτουργούν αυτόνομα και να αφορούν αποκλειστικά την παροχή βοήθειας στα θύματα, μπορεί όμως να στεγάζονται στα αστυνομικά τμήματα, στα δικαστήρια ή στα νοσοκομεία.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ

Η συμβουλευτική είναι μία από τις πιο διαδεδομένες και σημαντικές υπηρεσίες που προσφέρονται στα θύματα του εγκλήματος, προκειμένου αυτά να αντιμετωπίσουν πιο αποτελεσματικά και θετικά τη δυσάρεστη εμπειρία της θυματοποίησής τους. Σε αντίθεση με τη διαδικασία της παρέμβασης στην κρίση, η συμβουλευτική παρέχεται μετά το πέρας της κρίσης και διαρκεί περισσότερο από την άμεση παρέμβαση.

Πολλοί είναι οι λόγοι για τους οποίους κάποια άτομα μπορεί να χρειαστούν συμβουλευτική μετά από τη θυματοποίησή τους. Ο βασικότερος είναι η αδυναμία ή η δυσκολία που αντιμετωπίζουν ορισμένα άτομα στο να ξεπεράσουν το πρόβλημά τους σε ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο και να ξαναβρούν τις ισορροπίες τους. Η αδυναμία αυτή μπορεί να βρίσκεται μέσα στην ιδιοσυγκρασία του ίδιου του ατόμου ή να δημιουργείται από διάφορους επιπρόσθετους, εξωτερικούς παράγοντες. Ένας τέτοιος εξωτερικός παράγοντας μπορεί να είναι η αναγκαστική συμμετοχή του θύματος στο σύστημα δικαιοσύνης και η εμπλοκή του σε πολύπλοκες νομικές διαδικασίες, οι οποίες πιέζουν και φορτίζουν το άτομο, κάνοντάς το πιο ευάλωτο και αδύναμο. Ακόμα εξωτερικό γεγονός μπορεί να θεωρηθεί μία απρόσμενη, αρνητική εμπειρία που μπορεί να βιώσει το άτομο σε κάποια περίοδο της ζωής του και η οποία να του επαναφέρει στη μνήμη τη περασμένη δυσάρεστη εμπειρία του. Σε αυτήν την περίπτωση το άτομο συνειδητοποιεί ότι δεν έχει ξεπεράσει πραγματικά το πρόβλημά του και αναζητά υποστήριξη από ειδικούς.

Τα προγράμματα συμβουλευτικής αποσκοπούν σε ποικίλους και διαφορετικούς στόχους. Ορισμένα από αυτά στοχεύουν στην αλλαγή συγκεκριμένων κοινωνιο-οικονομικών καταστάσεων, ενώ κάποια άλλα στην ενδυνάμωση της προσωπικότητας του θύματος. Τέλος, σύμφωνα με τους Gondolf, (1990) και Resick, (1992) υπάρχουν και

προγράμματα που στρέφουν την προσοχή τους στη θεραπεία συγκεκριμένων συμπτωμάτων που προκαλούνται από συγκεκριμένες αιτίες, όπως είναι η ΔΜΨΣ που παρατηρείται πολύ συχνά στις περιπτώσεις κακοποιημένων γυναικών (Davis , et al., et al., 1997, p. 74). Σύμφωνα με τον Rando (1993) « Απώτερος σκοπός της συμβουλευτικής πρέπει να είναι η ενδυνάμωση του θύματος και η απελευθέρωσή του από την παγίδα του τραύματος». (Lurigio, et al., 1997, p. 74).

Ο ρόλος του ειδικού κατά τη διάρκεια της συμβουλευτικής είναι καθαρά υποστηρικτικός. Σκοπός του είναι να βοηθήσει το θύμα να ξεπεράσει το πρόβλημά του, ώστε να μπορέσει να ξαναφτιάξει τη ζωή του. Μία από τις πιο σημαντικές προτεραιότητες του ειδικού είναι να βοηθήσει το θύμα να αποδεχτεί την αρνητική εμπειρία της θυματοποίησής του και να την κάνει κομμάτι της ζωής του. Έτσι με αυτόν τον τρόπο τα θύματα κατανοούν την εμπειρία τους βαθύτερα και καταφέρνουν να την διαχειριστούν.

Η συμβουλευτική μπορεί να απευθύνεται μεμονωμένα σε ένα άτομο, αλλά ακόμα και σε ζευγάρια ή σε οικογένεια. Αυτό εξαρτάται κάθε φορά από τη φύση του εγκλήματος, τις ανάγκες των θυμάτων, τις δεδομένες συγκυρίες και τον τρόπο λειτουργίας της κάθε υπηρεσίας. Ο επαγγελματίας της υπηρεσίας βέβαια θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι πολύ προσεχτικός και υπεύθυνος, αφού η συμβουλευτική με τα θύματα του εγκλήματος αποτελεί μία πολύ δύσκολη και απαιτητική διαδικασία. Ο Wesley (1997) υποστηρίζει ότι κάποια είδη συμβουλευτικής παρέμβασης μπορούν να προκαλέσουν περισσότερο κακό παρά καλό στο θύμα και πως αντί να του κλείσουν τις πληγές πιθανόν να του ανοίξουν περισσότερες (Lurigio, et al., 1997, p. 268).

ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ

Μία από τις σημαντικότερες υπηρεσίες που προσφέρονται στα θύματα του εγκλήματος είναι η υπηρεσία της υπεράσπισης κατά την οποία ειδικευμένοι επαγγελματίες των υπηρεσιών καλούνται να υπερασπιστούν τα δικαιώματα των θυμάτων και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους.

Υπάρχουν πολλά άτομα τα οποία αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες στην προσπάθειά τους να εκφράσουν και να διεκδικήσουν τα νόμιμα συμφέροντά τους καθώς επίσης και να εμπλακούν στο σύστημα δικαιοσύνης. Για παράδειγμα, υπάρχουν πολλά θύματα που, παρόλο που δικαιούνται αποζημίωση, ή άδεια εργασίας μετά τη θυματοποίησή τους, εντούτοις δεν το γνωρίζουν ή ακόμα και αν το γνωρίζουν δεν

ξέρουν πώς να τη διεκδικήσουν. Τα περισσότερα θύματα αντιμετωπίζουν τις παραπάνω διαδικασίες με δυσφορία και με έλλειψη αυτοπεποίθησης. Συνειδητοποιούν ότι, για να αποκτήσουν αυτά που δικαιούνται, πρέπει να παλέψουν με ένα ισχυρό σύστημα. Έτσι κουράζονται ψυχολογικά και παρατούν τις προσπάθειές τους.

Τις δύσκολες αυτές διαδικασίες αναλαμβάνει ο συνήγορος, ο οποίος ενθαρρύνει τα θύματα να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους, να καλύψουν τις ανάγκες και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που προκύπτουν από την εμπλοκή τους στο σύστημα δικαιοσύνης. Ο συνήγορος προσπαθεί να ενδυναμώσει την προσωπικότητα των θυμάτων και να παρακινήσει τα άτομα να ασχοληθούν με τα θέματα που τους απασχολούν. Όταν βέβαια αυτό είναι αδύνατο, τότε αναλαμβάνει να τα αντιπροσωπεύσει εξολοκλήρου ο ίδιος.

Πιο συγκεκριμένα οι συνήγοροι:

1. Πιέζουν και συνεργάζονται με τα κυβερνητικά στελέχη και τους πολιτικούς με σκοπό την προώθηση νομοθετικών διατάξεων, οι οποίες προασπίζουν τα δικαιώματα των θυμάτων.
2. Συμπάσχουν με τα θύματα και μοιράζονται τις αγωνίες τους.
3. Αποδέχονται και αναγνωρίζουν τη μοναδικότητα του κάθε θύματος.
4. Ενημερώνουν τα θύματα για τις νομικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν μετά τη θυματοποίησή τους.
5. Πληροφορούν τα θύματα για τις υπηρεσίες υποστήριξης που λειτουργούν στην πόλη τους ή στην κοινότητά τους.
6. Παρέχουν στα θύματα πρακτική βοήθεια κατά τη διάρκεια των νομικών διαδικασιών.
7. Υποστηρίζουν συναισθηματικά τα θύματα.

Τέλος ο συνήγορος ασχολείται με τα καθημερινά προβλήματα των θυμάτων και αναλαμβάνει να ταχτοποιήσει τις καθημερινές εκκρεμότητές τους, που τα ίδια αδυνατούν να φέρουν σε πέρας. Ο ρόλος της υπεράσπισης παρέχει κάτι παραπάνω από μία συναισθηματική κάλυψη. Αυτού του είδους η συναισθηματική κάλυψη, αναφέρουν τα θύματα, ότι δεν είναι πάντα αρκετή και μάλιστα σε συνθήκες όπου εκκρεμούν άλλα πρακτικά θέματα καθημερινής σημασίας. Όσο καλοπροαίρετη κι αν ακούγεται η φράση: “είσαι ασφαλής τώρα”, δεν σημαίνει τίποτα σε ένα θύμα που αναγκάζεται να ζει σε ένα διαμέρισμα στο οποίο λίγο καιρό πριν έπεσε θύμα βιασμού. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο συνήγορος καλείται να βοηθήσει το θύμα να βρει ένα νέο σπίτι, να αλλάξει τις κλειδαριές και να το βοηθήσει να ξαναφτιάξει τη ζωή του.

ΥΛΙΚΗ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ

Η αποζημίωση του θύματος για την υλική ή ηθική βλάβη που του προκάλεσε κάποιο έγκλημα, αποτελεί εδώ και πολλά χρόνια μείζον κοινωνικό και πολιτικό θέμα. Η παροχή αποζημίωσης είναι ένα από τα πιο σημαντικά κεκτημένα δικαιώματα των θυμάτων. Μπορεί να δοθεί στο θύμα είτε από τον ίδιο το δράστη είτε από το κράτος.

Η αποζημίωση του θύματος από τον ίδιο τον δράστη αποτέλεσε από πολύ παλιά αντικείμενο συζητήσεων σε διεθνή συνέδρια. Ο Ferri (1882) την χαρακτήρισε ως ένα σημαντικό επανορθωτικό μέτρο για τον εγκληματία (Αλεξιάδης, 1989, σ. 473) και ακόμα και σήμερα θεωρείται ως μία εναλλακτική μορφή ποινής για τους δράστες που διέπραξαν μικρά αδικήματα. Ωστόσο έχει αποδεχτεί ότι τα αποτελέσματά της δεν είναι πολύ θετικά, αφού το άτομο που φτάνει στο σημείο να διαπράξει έγκλημα πολλές φορές δεν έχει περιουσιακά στοιχεία, με αποτέλεσμα να αδυνατεί να πληρώσει την αποζημίωση. Την κατάσταση αυτή δυσχεραίνει και ο εγκλεισμός του ατόμου στη φυλακή, ο οποίος δεν του αφήνει κανένα περιθώριο για να εργαστεί.

Έτσι στη δεκαετία του '50 η Margerey Fry ξεκίνησε να δημιουργήσει ένα νέο ρεύμα που αφορούσε τη θέσπιση της κρατικής ευθύνης για τη χορήγηση υλικής αποζημίωσης στα θύματα του εγκλήματος. Το 1963 η Ιταλική Θετική Σχολή πρότεινε επίσημα την ιδέα της κρατικής αποζημίωσης των θυμάτων η οποία έκτοτε υλοποιήθηκε μέσα από αρκετές νομοθεσίες, κυρίως για τα θύματα των εγκλημάτων βίας (Αλεξιάδης 1989, σελ. 373). Το πρώτο πρόγραμμα παροχής κρατικής αποζημίωσης λειτούργησε στην Αγγλία, στην Ουαλία και στην Σκωτία το 1964 (Lurigio, et al.,1997, p. 217) και το 1965 ακολούθησε και η Καλιφόρνια των Η.Π.Α..

Τα κρατικά προγράμματα αποζημίωσης λειτουργούν εδώ και δεκαετίες σε πολλές χώρες του κόσμου, προσφέροντας στα θύματα σημαντικότερη βοήθεια. Μόνο για το έτος 1996 τα προγράμματα παροχής αποζημίωση που λειτουργούσαν στις Η.Π.Α. προσέφεραν περίπου 240 εκατομμύρια δολάρια σε 110 χιλιάδες θύματα, ενώ το ποσό αποζημίωσης που αντιστοιχεί σε κάθε θύμα στις Η.Π.Α ανέρχεται περίπου στις 2000 δολάρια (OVC 1997). Τα ποσά που δίνονται ως αποζημίωση ποικίλουν ανάλογα με την περίπτωση και συνήθως εξαρτώνται από το μέγεθος της βλάβης που προκλήθηκε στο θύμα και από τον συναισθηματικό αντίκτυπο που η εγκληματική πράξη είχε για το ίδιο. Ωστόσο το θύμα δε δικαιούται υλική αποζημίωση στις περιπτώσεις οικονομικής απώλειας από κάποιο έγκλημα όπως είναι η ληστεία ή η διάρρηξη. Για να λάβει κάποιο

άτομο την αποζημίωση σήμερα, πρέπει καταρχάς να καταγγείλει το έγκλημα στις αρχές και να μηνύσει τον δράστη. Όλες οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων έχουν καθήκον να ενημερώνουν τα θύματα για την αποζημίωση που μπορεί να δικαιούνται και να τα βοηθούν έτσι ώστε να τη διεκδικήσουν με όλα τα νόμιμα μέσα.

4.2.1.3 ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Ένας μεγάλος αριθμός ειδικευμένων επαγγελματιών δουλεύει στα προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων και προσφέρει σε αυτά τις πολύτιμες υπηρεσίες του. Το προσωπικό των υπηρεσιών αποτελείται από διάφορους επαγγελματίες ποικίλων επιστημονικών κλάδων, οι οποίοι έχουν εκπαιδευτεί πάνω στον τομέα των θυμάτων του εγκλήματος. Επαγγελματίες που συνήθως εργάζονται στις υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων είναι: γιατροί (πολύ συχνά παιδίατροι), νοσοκόμες, ψυχολόγοι, ψυχίατροι. Κοινωνικοί λειτουργοί και δικηγόροι, ακόμα και άνθρωποι των μέσων ενημέρωσης. Επίσης πολύ σημαντικό τμήμα του επαγγελματικού προσωπικού αποτελούν οι εθελοντές, οι οποίοι εργάζονται οικειοθελώς και προσφέρουν στα θύματα τη δική τους σημαντική βοήθεια. Τέλος, ειδική εκπαίδευση πάνω στο θέμα επικοινωνίας και προσέγγισης των θυμάτων, κατέχει και το προσωπικό κάποιων κρατικών υπηρεσιών, όπως η αστυνομία και τα δικαστήρια.

Σύμφωνα με τον “Εθνικό Οργανισμό Υποστήριξης θυμάτων”(NOVA) οι επαγγελματίες των υπηρεσιών μπορούν να προσφέρουν τα παρακάτω:

1. Άμεση παρέμβαση και παροχή βοήθειας στα θύματα
2. Σταθεροποίηση της κατάστασής τους
3. Κινητοποίηση των δυνατοτήτων τους
4. Υπηρεσίες μετά τη σύλληψη του δράστη
5. Υπηρεσίες στο προδικαστικό στάδιο
6. Υπηρεσίες κατά την κύρια δίκη
7. Υπηρεσίες πριν το κλείσιμο της υπόθεσης
8. Υπηρεσίες μετά το κλείσιμο της υπόθεσης

Το 1985 το “Τραφείο για τα Θύματα του Εγκλήματος”(OVC) σε συνεργασία με τον “Εθνικό Οργανισμό Υποστήριξης Θυμάτων” (NOVA) και το υπουργείο δικαιοσύνης των Η.Π.Α θέσπισαν μία σειρά από συστάσεις, οι οποίες περιγράφουν και οριοθετούν το ρόλο και τις αρμοδιότητες των επαγγελματιών που εργάζονται στα προγράμματα

υποστήριξης των θυμάτων του εγκλήματος.⁴ Παρακάτω παρατίθενται κάποια συγκεκριμένα αποσπάσματα σχετικά με το ρόλο των επαγγελματιών μέσα στις συγκεκριμένες υπηρεσίες.

- § Οι “Επαγγελματίες Υποστήριξης των Θυμάτων” ή ΕΥΘ πρέπει να ενθαρρύνουν τα θύματα να συμμετέχουν και να εμπλέκονται στην ανάπτυξη και εφαρμογή όλων των προγραμμάτων και υπηρεσιών οι οποίες παρέχουν κοινωνική αφύπνιση, εκπαίδευση και πρόληψη της εγκληματικότητας (απόσπασμα #1).
- § Οι ΕΥΘ πρέπει να θεσπίσουν και να ακολουθούν κοινούς κανόνες αντιμετώπισης όλων των θυμάτων του εγκλήματος, λαμβάνοντας υπόψη τους και κάποιες πολύ ιδιαίτερες ομάδες θυμάτων, όπως τα παιδιά, τους κακοποιημένους υπερήλικες και τα θύματα οικογενειακής και σεξουαλικής κακοποίησης (απόσπασμα #2).
- § Οι ΕΥΘ πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους και να έρχονται σε επαφή με επαγγελματίες άλλων παρόμοιων και συγγενικών ειδικοτήτων και με τους ιθύνοντες της κοινότητας, έτσι ώστε να εξασφαλίσουν ένα αποτελεσματικό και προσβάσιμο δίκτυο υπηρεσιών στα θύματα του εγκλήματος (απόσπασμα #4).
- § Οι ΕΥΘ πρέπει να έχουν μία βασική εκπαίδευση πάνω στο θέμα των υπηρεσιών υποστήριξης και των δικαιωμάτων των θυμάτων. Πρέπει ακόμα η εκπαίδευση αυτή να συνεχίζεται για όσο διάστημα δουλεύουν με τα θύματα (απόσπασμα #6).

Οι επαγγελματίες των προγραμμάτων υποστήριξης πρέπει να προσφέρουν συνεχή παροχή υπηρεσιών στα θύματα του εγκλήματος. Μάλιστα πρέπει να φροντίζουν να ανοίγουν πάντοτε καινούριους δρόμους στον τρόπο παροχής των υπηρεσιών αυτών, ώστε να είναι βέβαιο ότι όλο και μεγαλύτερος αριθμός ανθρώπων θα μπορεί να εξυπηρετείται από τις υπηρεσίες. Οι επαγγελματίες βοηθούν τα θύματα προσφέροντας σε αυτά τις ειδικές τους γνώσεις και ικανότητες. Ακόμα καθήκον τους είναι να προστατεύουν την ιδιωτική ζωή των θυμάτων και να συνεργάζονται μαζί τους τηρώντας απόλυτη μυστικότητα και εχεμύθεια

---

⁴ Οι 68 αυτές συστάσεις εμπεριέχονται στον επίσημο κρατικό οδηγό-βιβλίο που εξέδωσε το OVC, το NOVA και το Υπουργείο δικαιοσύνης των Η.Π.Α τον Αύγουστο του 1998. Ο οδηγός προτείνει νέους τρόπους και κατευθύνσεις στο θέμα της προσέγγισης και αντιμετώπισης των θυμάτων του εγκλήματος. Τα συγκεκριμένα αποσπάσματα που αναφέρονται στη μελέτη είναι παρμένα από την ενότητα του οδηγού: victims' services community. www.ojp.usdoj.gov/ovc/new/directions/bulletins

4.2.1.4 Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Τα τελευταία είκοσι χρόνια παρατηρείται μία πραγματικά μεγάλη αύξηση και εξάπλωση των υπηρεσιών υποστήριξης των θυμάτων σε πολλές χώρες ανά τον κόσμο. Σε ορισμένες από αυτές η ανάπτυξη των υπηρεσιών είναι πολύ ανεπτυγμένη, σε άλλες αναπτύσσεται σημαντικά, ενώ σε κάποιες βρίσκεται ακόμα πολύ πίσω. Έτσι οι Η.Π.Α., ο Καναδάς και η Αγγλία συγκαταλέγονται στις χώρες εκείνες, στις οποίες το σύστημα παροχής υπηρεσιών για τα θύματα είναι εξαιρετικά ανεπτυγμένο και υπερέχει ξεκάθαρα από τα συστήματα οποιασδήποτε άλλης χώρας.

Ο Davis, et al., και ο Henley, (1990, p. 157) υπολόγισαν πως ο αριθμός των προγραμμάτων υποστήριξης των θυμάτων που λειτουργούσαν την περίοδο εκείνη στις Η.Π.Α ήταν περίπου 5.000 ενώ πριν είκοσι χρόνια ο αντίστοιχος αριθμός ισοδυναμούσε με το μηδέν (Skogan, et al., 1997, p. 261). Σε όλα πια τα εισαγγελικά γραφεία, των αστικών κέντρων και των προαστίων των Η.Π.Α, λειτουργούν ειδικές μονάδες υποστήριξης των θυμάτων. Τα προγράμματα του “Εθνικού Οργανισμού Υποστήριξης Θυμάτων” που λειτουργούν σήμερα σε όλες τις πολιτείες των Η.Π.Α υπολογίζεται ότι φτάνουν τις 10.000 (Υπουργείο Δικαιοσύνης των Η.Π.Α 1997). Αντίστοιχα στη Βρετανία η πρώτη ανεξάρτητη υπηρεσία υποστήριξης των θυμάτων λειτούργησε για πρώτη φορά το 1973. Μέχρι το 1994 ιδρύθηκαν άλλες 350 υπηρεσίες οι οποίες αντιμετώπισαν συνολικά πάνω από 600.000 περιπτώσεις. Τέλος ο “Εθνικός Οργανισμός Υποστήριξης θυμάτων” αριθμεί πάνω από 10.000 υπηρεσίες σε όλον τον κόσμο (Skogan, et al., 1997, p. 201).

Πολύ αξιόλογη ανάπτυξη στον τομέα αυτό παρατηρείται επίσης στην Αυστραλία, στην Σκοτία ακόμα και στην Ιαπωνία. Βέβαια υπάρχουν και χώρες που ακόμα και σήμερα δεν έχουν κατορθώσει να προστατέψουν τα θύματα και να κατοχυρώσουν τα δικαιώματά τους, όπως για παράδειγμα χώρες της Αφρικής και της Ν. Αμερικής. Ωστόσο ένα πολύ μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού θυμάτων σήμερα εξυπηρετείται από αυτές τις υπηρεσίες και απολαμβάνει τις παροχές που δικαιούται.

Τα προγράμματα παροχής υπηρεσιών στα θύματα συνεχώς εξαπλώνονται, ισχυροποιούνται και αυξάνουν την πολιτική τους επιρροή. Το ερώτημα που γεννιέται είναι, αν το κομμάτι εκείνο της θυματολογίας, που ονομάζεται “υπηρεσίες παροχής

υποστήριξης στα θύματα του εγκλήματος ” φτάσει τελικά να αποτελέσει ξεχωριστό και αυτόνομο κλάδο στην επιστημονική και πολιτική κοινότητα.

Στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ακόμα ένα ανάλογο οργανωμένο κρατικό δίκτυο υπηρεσιών για τα θύματα. Μοναδική ίσως εξαίρεση αποτελεί το “Γραφείο Ισότητας” που ιδρύθηκε από την Διεύθυνση κοινωνικής μέριμνας και Υγείας του Δήμου Αθηναίων. Μεταξύ των άλλων το Γραφείο Ισότητας συντηρεί συμβουλευτικό σταθμό για οικογενειακά θέματα και παρέχει κοινωνική και ψυχολογική υποστήριξη από ειδικούς επιστήμονες. Ακόμα διαθέτει και ξενώνα κακοποιημένων γυναικών από το 1993, ο οποίος παρέχει άμεση βοήθεια στα θύματα, προσφέροντάς του τον κατάλληλο χώρο αλλά και ψυχολογική και κοινωνική στήριξη (Σαριδάκη, 2000). Στον ξενώνα αυτόν μπορούν να φιλοξενοούνται οι κακοποιημένες γυναίκες μαζί με τα παιδιά τους. Ακόμα στη Αθήνα λειτουργεί τηλεφωνική γραμμή “SOS εδώ και δεκατρία χρόνια. Εθελοντές ειδικευμένοι σε θέματα κακοποίησης, ασχολούνται με τη γραμμή “SOS 175 αλλά και με την τηλεφωνική γραμμή “SOS από γυναίκες σε γυναίκες”. Η γραμμή “SOS από γυναίκες σε γυναίκες” μάλιστα απασχολεί ένα σύνολο από γυναίκες ειδικούς (ψυχολόγους, δικηγόρους, γυναικολόγους) που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους εθελοντικά (Σαριδάκη, 2000). Τέλος λειτουργεί στην Αθήνα και το Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων.⁵

Επίσης στην Θεσσαλονίκη λειτουργεί από τον Ιανουάριο του 1997 συμβουλευτικός σταθμός για κακοποιημένες γυναίκες υπό την επίβλεψη της Υπηρεσίας Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Θεσσαλονίκης. Το κέντρο παρέχει στις γυναίκες ψυχολογική στήριξη, νομική στήριξη και πληροφορίες σχετικά με άλλες κοινωνικές υπηρεσίες στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν. Ακόμα στη Θεσσαλονίκη λειτουργεί το “Κέντρο Κοινωνικής Υποστήριξης Γυναικών” στα πλαίσια του Μακεδονικού Ινστιτούτου και προσφέρει υπηρεσίες υποστήριξης σε γυναίκες που είναι θύματα κακοποίησης ή βιασμού. Στο κέντρο αυτό λειτουργεί ακόμα τηλεφωνική γραμμή “SOS.

Τέλος λειτουργούν και κάποιες υπηρεσίες προστασίας του παιδιού, όπως είναι για παράδειγμα το “Σώστε τα παιδιά” και “το Χαμόγελο του παιδιού”, τα οποία υποστηρίζουν και φιλοξενούν κακοποιημένα παιδιά και διαθέτουν τηλεφωνική γραμμή

---

⁵ Οι πληροφορίες σχετικά με το Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων (Λυκαβητού) δόθηκαν από την κ. Μάντη, υπάλληλο του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας στη διεύθυνση κοινωνικής αντίληψης και συγκεκριμένα στο τμήμα εθελοντισμού και πιστοποίησης φορέων.

“SOS. Η κρατική πρόνοια για τα κακοποιημένα παιδιά περιορίζεται σε κάποια προγράμματα του Π.Ι.Κ.Π.Α και σε κάποιες παιδουπόλεις του Ε.Ο.Π.. Ακόμα κακοποιημένα παιδιά δέχεται το κέντρο βρεφών ΜΗΤΕΡΑ καθώς επίσης και όλα τα φιλανθρωπικά και εκκλησιαστικά ιδρύματα.⁶

4.2.2 Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗ

Η διαμεσολάβηση ή αλλιώς η συνδιαλλαγή (mediation) μεταξύ του θύματος και του δράστη αποτελεί μία νέα, αποτελεσματική, εξώδικη μέθοδο απονομής δικαιοσύνης, η οποία, σε αντίθεση με τις κοινές ποινικές διαδικασίες, αποσκοπεί στην ικανοποίηση των αναγκών του θύματος που δημιουργούνται μετά τη θυματοποίηση του και στην αποκατάσταση των βλαβών που αυτή προκαλεί. Σύμφωνα με την άποψη της Ψαρούδα-Μπενάκη,⁷ (1989, σ. 17), η οποία παρατίθεται στο βιβλίο της Ε.Ε.Π.Δ(1989)⁸, η διαδικασία της συνδιαλλαγής επιτυγχάνεται μέσω ενός αμοιβαίου συμβιβασμού των αναγκών και των συμφερόντων μεταξύ του θύματος και του δράστη.

Ακόμα και σήμερα το παγκόσμιο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης είναι σταθερά προσανατολισμένο προς το δράστη του εγκλήματος, με αποκλειστικές επιδιώξεις την τιμωρία του και την μετέπειτα επανένταξή του στην κοινωνία. Η λειτουργία του συστήματος στηρίζεται στην απονομή δικαιοσύνης μέσα από τη διεξαγωγή δικών σε πολιτικά ή ποινικά δικαστήρια, που έχουν απώτερο σκοπό την τιμωρία του εγκληματία και την αποκατάσταση ή την αποζημίωση του θύματος (τιμωρητική δικαιοσύνη). Σύμφωνα με τον Αλεξιάδη (1996), ο τρόπος αυτός απονομής δικαιοσύνης δημιουργεί πολλά επιπρόσθετα προβλήματα στο σύστημα και στους εμπλεκόμενους σε αυτό και αναφέρει συγκεκριμένα: « *Ο υπερβολικός φόρτος των δικαστηρίων καταλήγει σε βραδύτητα και καθυστέρηση κατά την εκδίκαση των υποθέσεων και σε ταλαιπωρία των προσώπων που με οποιαδήποτε ιδιότητα αναμειγνύονται σε αυτήν, ενώ ο εργασιακός φόρτος των δικαστών τους πιέζει χρονικά και βιολογικά με κίνδυνο την έκδοση αποφάσεων που δε θα αποδίδουν το δίκαιο*»(Αρτινοπούλου – Μαγγανάς, 1996, σ. 196). Επίσης γίνεται φανερό ότι το θύμα ταλαιπωρείται σημαντικά από αυτές τις διαδικασίες

⁶ Οι πληροφορίες σχετικά με τους κρατικούς φορείς πρόνοιας για τα κακοποιημένα παιδιά δόθηκαν από την κα. Σκάρα, υπάλληλο του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας στο τμήμα οικογενειακής προστασίας.

⁷ Η Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη είναι καθηγήτρια της νομικής σχολής του πανεπιστημίου Αθηνών και πρώην υπουργός δικαιοσύνης.

⁸ Η Ε.Ε.Π.Δ σημαίνει :Ελληνική εταιρία Ποινικού Δικαίου.

και παραμένει ουσιαστικά ο “χαμένος” της υπόθεσης, ακόμα και στην περίπτωση που δικαιώνεται στο δικαστήριο, αφού η διαδικασία της υποχρεωτικής συμμετοχής του στις ποινικές - δικαστικές διαδικασίες μπορεί να του προκαλέσει σοβαρά προβλήματα και δυσάρεστα συναισθήματα σχετικά με το γεγονός της θυματοποίησής του.

Γι αυτόν τον λόγο τα τελευταία χρόνια γίνεται μία προσπάθεια βελτίωσης του δικονομικού συστήματος με βασικό στόχο την απονομή δικαιοσύνης μέσω ενός συστήματος, προσανατολισμένου προς το πρόσωπο του θύματος (αποκαταστατική δικαιοσύνη). Η καινοτόμος αυτή ιδέα προϋποθέτει και αποσκοπεί σε μία προσωπική συνδιαλλαγή μεταξύ του θύματος και του παραβάτη, η οποία θα σωφρονίζει τον δράστη, αποζημιώνοντας ταυτόχρονα το θύμα και μειώνοντας παράλληλα τις συγκρούσεις και την ένταση των ποινικών διαδικασιών. Η έννοια της συνδιαλλαγής περιλαμβάνει τις διαδικασίες της μεσολάβησης και της διαιτησίας και έχει ως αποτέλεσμα την αποζημίωση, την αποκατάσταση ή και τη συμφιλίωση του θύματος με τον δράστη. Στο βιβλίο των Αρτινοπούλου-Μαγγάνου (1996, σ. 203) ο Αλεξιάδης αναφέρει ότι η διαδικασία της συνδιαλλαγής αφορά κυρίως, εγκλήματα εξ’ αμελείας, οικονομικά εγκλήματα, εγκλήματα τα οποία δεν εκδικάζονται χωρίς την έγκλιση του θύματος και εγκλήματα μικρής βαρύτητας σύμφωνα στα οποία η πολιτεία ανταλλάσσει την ποινική της αξίωση με οικονομικά ωφελήματα.⁹

Η ιδέα αυτή της συνδιαλλαγής αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης σε διάφορα Ευρωπαϊκά και διεθνή συνέδρια. Αρχικά προτάθηκε στην Ευρωπαϊκή σύσταση Νο R 85 για τη “Θέση του θύματος στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου και της ποινικής διαδικασίας” και κατόπιν στη σύσταση Νο R 86 για “Τα μέτρα για τη Πρόληψη και τη Μείωση του Υπερβολικού Φόρτου των Δικαστηρίων”. Ακόμα την ιδέα αυτή υιοθέτησε και ο Ο.Η.Ε με τη “Διακήρυξη των Βασικών Αρχών Δικαιοσύνης για τα Θύματα Εγκλημάτων και Κατάχρησης Εξουσίας” το 1985.

Η διαδικασία της μεσολάβησης εφαρμόζεται και στο Ελληνικό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Όπως αναφέρει η Α. Ψαρούδα-Μπενάκη (1989, σ. 25) συχνά το ποινικό δικαστήριο, κυρίως σε περιπτώσεις οικονομικών εγκλημάτων, άλλα και όταν διαβλέπει αλληλεξάρτηση στη συμπεριφορά του δράστη και θύματος ασκεί εμφανή διαμεσολαβητικό ρόλο, υποδεικνύοντας μάλιστα ευθέως την συνδιαλλαγή. Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο όπως χαρακτηριστικά τονίζει της διακοπής ή της αναβολής της

---

⁹ Κατά την χαρακτηριστική έκφραση του N. Christie Conflicts as property, The British j. crimin.vol 17, 1997, τα κράτη ή οι κυβερνήσεις θα πρέπει «να πάνον να κλέβουν τις χρηματικές ποινές και αντ’ αυτού να αφήνουν το φτωχό θύμα να δέχεται αυτά τα χρήματα» (B. Αρτινοπούλου-Α. Μαγγανός, 1996, σ. 203)

δίκης προκειμένου δράστης και θύμα να τα “βρουν”. Ο διαμεσολαβητικός αυτός ρόλος του Ελληνικού δικαστηρίου, όσο συχνά και εύκολα αν χρησιμοποιείται στην πράξη, στερείται αντίστοιχης θεωρητικής και ποινικής δικαιολόγησης, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει με τις χώρες της Ευρώπης.

Σύμφωνα με τον Αλεξιάδη (1996, σ 199) τρία είναι τα κυριότερα πλεονεκτήματα που προσφέρει η συνδιαλλαγή θύματος-δράστη, σχετικά με την λειτουργία του μηχανισμού απονομής της ποινικής δικαιοσύνης

1. Επιτυγχάνεται η ελάφρυνση του φόρτου των δικαστηρίων και των δικαστών, με αποτέλεσμα την επιτάχυνση και τη βελτίωση απονομής δικαιοσύνης

2. Αν πραγματοποιηθεί σε ένα μεταγενέστερο στάδιο, επιτυγχάνει την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης των κρατουμένων, συμβάλλοντας έτσι στην βελτίωση λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος

3. Εξασφαλίζει στα θύματα του εγκλήματος μία ικανοποιητική αποκατάσταση της βλάβης που υπέστησαν από το έγκλημα, χωρίς τις ταλαιπωρίες που συνήθως προκαλούν οι ποινικές διαδικασίες απονομής δικαιοσύνης.

Ακόμα η διαδικασία της συνδιαλλαγής προσφέρει μία σειρά από άλλα πλεονεκτήματα όπως είναι: η αποφυγή στιγματισμού του δράστη, η ουσιαστικότερη συμφιλίωση του θύματος και του δράστη, η συνειδητοποίηση από την πλευρά του δράστη της αντικοινωνικής του συμπεριφοράς, ο αποτελεσματικότερος σωφρονισμός του δράστη και άλλα.

Τέλος στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί, ότι παρόλη τη θετική αντιμετώπιση που γνωρίζει γενικά η ιδέα της συνδιαλλαγής, εντούτοις έχουν διατυπωθεί και κάποιες σοβαρές επιφυλάξεις και αντιρρήσεις εναντίον της. Οι επιφυλάξεις αυτές υποστηρίζουν πως η διαδικασία της μεσολάβησης μεταξύ του θύματος και του δράστη δεν εμπίπτει στα πλαίσια του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης και ότι η “εξώδικη” αυτή συνδιαλλαγή μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα δικαιώματα του κατηγορημένου ή του θύματος. Τέλος μπορεί να οδηγήσει σε οικονομικό εκβιασμό του κατηγορούμενου από το θύμα με την απειλή της ποινικής δίωξης.

4.2.3 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Η θέσπιση των δικαιωμάτων των θυμάτων καθώς επίσης και η κατοχύρωση της νομικής τους θέσης στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης αποτέλεσαν και αποτελούν ακόμα, πολύ σημαντικό κομμάτι της παγκόσμιας θυματαγωγικής πολιτικής. Η θέσπιση νόμων και διατάξεων που καθορίζουν τον ρόλο του θύματος στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης είναι το απαραίτητο και αποφασιστικό βήμα για την εξασφάλιση και την παροχή μιας ουσιαστικής και ολοκληρωμένης νομική προστασίας στα θύματα του εγκλήματος.

Μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα τα δικαιώματα των θυμάτων στο σύστημα δικαιοσύνης ήταν σχεδόν ανύπαρκτα.

και η θέση τους μέσα σε αυτό δυσμενής και δευτερεύουσα. Τα τελευταία χρόνια όμως είναι αυτά τα οποία ουσιαστικά άλλαξαν το ρόλο και τη θέση του θύματος μέσα στο ποινικό σύστημα. Σε πολλές χώρες του κόσμου έχουν εισαχθεί νέοι θεσμοί και διατάξεις οι οποίες επαναπροσδιορίζουν την έννοια και το ρόλο του θύματος μέσα στην ποινική διαδικασία με σκοπό την καλύτερευση της θέσης του σε αυτήν και μια πιο δίκαιη και ανθρώπινη μεταχείρισή του από το ποινικό σύστημα.

Οι πρώτες νομοθετικές αλλαγές και καινοτομίες υπέρ των θυμάτων ξεκίνησαν τη δεκαετία του '50. «*Ηταν το ξεκίνημα της ύπαρξης του κράτους πρόνοιας που παρακίνησε την Margery Fry, μία Αγγλίδα ειρηνοδίκη, να υποβάλει τις ιδέες της γύρω από το θέμα της “ αποζημίωσης των θυμάτων”*» (Mawby & Walklate 1994, p. 71).

Το 1951 η Margerey Fry πρώτη υποστήριξε την ιδέα για παροχή αποζημίωσης στα θύμα του εγκλήματος, με το επιχείρημα ότι θα μείωνε τις αρνητικές συνέπειες του εγκλήματος και θα σωφρόνιζε τους δράστες. Η προσπάθεια αυτή δε γνώρισε άμεσα μεγάλη επιτυχία, αλλά πολύ γρήγορα η ιδέα της αποζημίωσης στα θύματα του εγκλήματος εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο (Doerner & Lab 1995, p. 16).

Πολλές είναι οι χώρες που συμπεριέλαβαν στην ποινική τους νομοθεσία την αρχή της αποζημίωσης για τα θύματα του εγκλήματος. Η πρώτη προσπάθεια έγινε από τη Ν. Ζηλανδία το 1963 και συνεχίστηκε από την Αγγλία το 1964. Αργότερα το 1965 ακολούθησε η Καλιφόρνια των Η.Π.Α και ένα χρόνο μετά η Ν. Υόρκη (Doerner & Lab 1995, p. 16).

Τα επόμενα χρόνια έμελλε να είναι ακόμα πιο καθοριστικά για τη θέση των θυμάτων στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και την αντιμετώπισή τους από αυτό. Στις

δεκαετίες του '70 και του '80 η προσέγγιση του προβλήματος των θυμάτων πέρασε το θεωρητικό και προπαρασκευαστικό στάδιο και έγινε πιο ουσιαστική και χειροπιαστή.

Στις δεκαετίες αυτές η λειτουργία του συστήματος δικαιοσύνης δέχθηκε ανοιχτή και μεγάλη αμφισβήτηση από τον κόσμο και τα κινήματα. Πολλές νομοθετικές διατάξεις επανεξετάστηκαν και κρίθηκαν άδικες, καθώς εξυπηρετούσαν τα δικαιώματα των δραστών χωρίς ταυτόχρονα να λαμβάνουν υπόψη τους τη θέση των θυμάτων. Ταυτόχρονα ιδρύθηκαν πολλοί νέοι οργανισμοί θυματολογίας και λειτούργησαν πολλά παρόμοια ιδρύματα. Μερικά από αυτά είναι το Ίδρυμα Θυματολογίας στο Τόκιο που ιδρύθηκε το 1973 και η Παγκόσμια Εταιρία Θυματολογίας που ιδρύθηκε στη Γερμανία το 1979.

Η μεγάλη όμως αλλαγή συντελέστηκε όταν το 1985 ο Ο.Η.Ε θέσπισε νομοθετικά τις “Βασικές Αρχές Δικαιοσύνης για τα Θύματα του Εγκλήματος και της Κατάχρησης Εξουσίας”.

Οι αρχές αυτές συμπεριλαμβάνουν:

- § Συμμετοχή των θυμάτων στις νομικές διαδικασίες και δίκαιη μεταχείριση από το σύστημα δικαιοσύνης
- § Υλική-ηθική Αποκατάσταση
- § Παροχή αποζημίωσης
- § Παροχή βοήθειας(υλικής, ιατρικής, ψυχολογικής, κοινωνικής)

Η θέσπιση των αρχών αυτών αποτέλεσε μεγάλη παγκόσμια επιτυχία στον τομέα της δικαιοσύνης προκαλώντας μακροχρόνια, μελλοντική επιρροή σε πολλά κράτη του κόσμου. Αποτέλεσε μάλιστα αφορμή για τη σύνταξη πολλών άλλων παρόμοιων διατάξεων και την ίδρυση πολλών νέων προγραμμάτων βοήθειας των θυμάτων. Η Αγγλία και η Γαλλία ήταν από τις πρώτες χώρες που επηρεάστηκαν άμεσα. Έτσι το 1974 ιδρύεται στην Αγγλία και στην Ουαλία η “Εθνική Ένωση Υπεράσπισης Θυμάτων”, ενώ η Γαλλία αναπτύσσει ένα εθνικό δίκτυο υπηρεσιών υποστήριξης των θυμάτων.

Στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, όπως και στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες(Γαλλία, Ιταλία κ.τ.λ), η προστασία του θύματος πηγάζει από τη νομική του θέση του και ρόλο στο ποινικό σύστημα δικαιοσύνης. Το θύμα από ένα έγκλημα μπορεί να συμμετέχει στην ποινική δίκη με την ιδιότητα και τα δικαιώματα του διαδίκου (άρθρο 72 ΚΠΔ) μόνο αν έχει προσλάβει και την ιδιότητα του πολιτικού ενάγοντα. Όλες οι υποχρεώσεις και τα

δικαιώματά του θύματος μέσα στην ποινική διαδικασία πηγάζουν από αυτήν του την ιδιότητα.

Κάθε νομικό ή φυσικό πρόσωπο έχει το δικαίωμα να γίνει πολιτικός ενάγων, με την προϋπόθεση ότι έχει υποστεί βλάβες εξαιτίας κάποιας εγκληματικής πράξης. Κάθε άτομο μπορεί να παραστεί στο δικαστήριο ως πολιτικός ενάγων, από τη στιγμή που διεκδικεί χρηματική αποζημίωση (άρθρο 63 επ Κ.Π.Δ). Ως πολιτικός ενάγων το θύμα έχει τα ίδια δικαιώματα με τον κατηγορούμενο. Όσο αφορά το προδικαστικό στάδιο το θύμα έχει το δικαίωμα να γνωρίζει τη δικογραφία, να είναι παρών με το δικό του συνήγορο, έχει το δικαίωμα της ακρόασης και της έφεσης εναντίον των αποφάσεων του δικαστηρίου. Κατά τη διάρκεια της κύριας δίκης ο πολιτικός ενάγων μπορεί ανάμεσα στα άλλα να επιλέξει τους μάρτυρες, να τους υποβάλλει ερωτήσεις και να σχολιάσει τη μαρτυρία τους.

Άλλα δικαιώματα του θύματος που πηγάζουν από τον ρόλο του πολιτικού ενάγοντα είναι:

Καταγγελία του εγκλήματος

Τα θύματα έχουν το δικαίωμα να καταγγείλουν το έγκλημα είτε στην αστυνομία είτε στις εισαγγελικές αρχές. Τα θύματα απευθύνονται συνήθως στην αστυνομία για να καταγγείλουν ένα πρόσφατο έγκλημα ή ένα έγκλημα για την διερεύνηση του οποίου απαιτείται η συμβολή της αστυνομίας, όπως για παράδειγμα μία διάρρηξη. Ωστόσο αν το έγκλημα έχει συμβεί παλιότερα και είναι πολύ πολύπλοκο, όπως για παράδειγμα η κατάχρηση ή η οικονομική εξαπάτηση, τότε τα θύματα απευθύνονται κατευθείαν στις εισαγγελικές αρχές¹⁰. Έχει υπολογιστεί ότι το 50 με 70% όλων των υποθέσεων καταγγέλλονται κατευθείαν στον εισαγγελέα.¹¹

Το δικαίωμα της έγκλισης

Η έγκλιση είναι το δικαίωμα του θύματος για δικαστική προστασία, όταν αυτή δεν του παρέχεται άμεσα από το νόμο. Με την έγκλιση το θύμα ζητά να εκδικαστεί η

¹⁰ Η πληροφορία είναι παρμένη από τον κ. Νικολούδη, εισαγγελέα στο δικαστήριο, 3 Μαρτίου 1998, www.victimology.nl/onlpub/brienengogen/hb-ch10 Greece.pdf

¹¹ Η πληροφορία είναι παρμένη από τον κ. Νάτσινα, δικηγόρο, Αθήνα 9 Μαρτίου 1998, www.victimology.nl/onlpub/brienengogen/hb-ch10 Greece.pdf

υπόθεσή του, όταν η δίωξη του συγκεκριμένου εγκλήματος δεν είναι αυτεπάγγελτη. Η έγκλιση προβλέπεται σε δύο κατηγορίες εγκλημάτων. Η πρώτη περιλαμβάνει εγκλήματα, τα οποία θεωρούνται ποινικώς ασήμαντα και για αυτόν τον λόγο δεν εκδικάζονται αυτεπάγγελα από το δικαστήριο. Τέτοια εγκλήματα είναι για παράδειγμα κλοπές μεταξύ συγγενών ή μικροαπάτες. Η δεύτερη περιλαμβάνει εγκλήματα στα οποία η δημοσιότητα της δίκης μπορεί να προκαλέσει μεγαλύτερο κακό στο θύμα, παρά στον κατηγορούμενο, όπως μπορεί να συμβεί με τα σεξουαλικά εγκλήματα (άρθρο 330 Κ.Π.Δ). Σε αυτήν τη περίπτωση το θύμα έχει το δικαίωμα να υποβάλλει έγκλιση και να αποφασίσει αν θα κινηθεί η ποινική διαδικασία.

Το δικαίωμα του θύματος ως μάρτυρα

Αν το θύμα δε θέλει να συμμετέχει στη δίκη με το ρόλο του πολιτικού ενάγοντα, είναι αναγκασμένο να προσέλθει στο δικαστήριο ως μάρτυρας. Το θύμα καταθέτει στο δικαστήριο στοιχεία σχετικά με το έγκλημα, όπως π.χ στοιχεία για την εξακρίβωση της ταυτότητας του δράστη ή για τη διαλεύκανση των συνθηκών τέλεσης του εγκλήματος (Αλεξιάδης, 1989, σ. 368) και δίνει πληροφορίες στους δικαστές για τις συνέπειες του εγκλήματος. Η διαδικασία αυτή πρέπει να είναι άμεση και προφορική. Το θύμα μπορεί να υποδείξει στο δικαστήριο τους δικούς του τεχνικούς συμβούλους, οι οποίοι λειτουργού ως συνήγοροι του θύματος, δίνοντας τη δική τους ερμηνεία ή εξήγηση σχετικά με εξειδικευμένα τεχνικά ή επιστημονικά θέματα. Τέλος το θύμα μπορεί να έχει μαζί του κάποιον δικηγόρο, έτσι ώστε να τον πληροφορεί για την ποινική διαδικασία και τα δικαιώματά του κατά τη διάρκεια αυτής.

Το δικαίωμα στην πληροφόρηση

Με την έννοια της πληροφόρησης εννοείται η γνώμη των θύματος για το συνολικό διαδικαστικό υλικό, δηλαδή για κάθε στοιχείο της δικαστικής υπόθεσης.

Οι αστυνομικές, δικαστικές και εισαγγελικές αρχές της χώρας έχουν καθήκον να ενημερώνουν το θύμα για τα δικαιώματά του και για την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας. Καθήκον της αστυνομίας είναι να συμβουλεύει τα θύματα σχετικά με την νομική υποστήριξη που μπορούν να έχουν. Ακόμα η αστυνομία είναι υποχρεωμένη να συντάξει μία έκθεση η οποία να παρέχει ακριβή στοιχεία σχετικά με και τις σωματικές

ή οικονομικές βλάβες που υπέστη το θύμα ως αποτέλεσμα της εγκληματικής πράξης. Οι εισαγγελείς πληροφορούν το θύμα για το αποτέλεσμα της προδικαστικής έρευνας καθώς επίσης και για το αν το αίτημα τους συγκεντρώνει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να αποτελέσει το αντικείμενο της κύριας δίκης. Ακόμα ο εισαγγελέας ενημερώνει τα θύματα σχετικά με τον τόπο και τον χρόνο διεξαγωγής της δίκης.

Το δικαίωμα της αποζημίωσης

Η αρχή της αποζημίωσης των θυμάτων για την υλική ή ηθική βλάβη που υπέστησαν από την εγκληματική πράξη, αποτελεί σήμερα ένα από τα βασικότερα, κεκτημένα δικαιώματα τους. Υπάρχουν δύο βασικοί τρόποι για τη χορήγηση αποζημίωσης στο θύμα. Ο πρώτος είναι μέσω του δράστη και ο δεύτερος μέσω του κράτους.

α) Η αποζημίωση του θύματος από τον ίδιο τον δράστη είναι ίσως ο πιο συχνός τρόπος αποζημίωσης των θυμάτων. Ο δράστης υποχρεούται από το νόμο(διατάξεις περί αδικοπραξιών του αστικού κώδικα: άρθρο 919επ.. Α.Κ. και δικονομικές διατάξεις του Κ.Π.Δ περί πολιτικής αγωγής άρθρο 63) να αποζημιώσει το θύμα για οποιαδήποτε απώλεια ή βλάβη του προκάλεσε εξαιτίας της εγκληματικής πράξης.

β) Η αποζημίωση του θύματος από το κράτος αποτελεί τη σημαντικότερη ένδειξη για το παγκόσμιο ενδιαφέρον των σύγχρονων κοινωνιών απέναντι στα θύματα του εγκλήματος. Σύμφωνα με τον Αλεξιάδη (1989,σ. 475) η αρχή της κρατικής αποζημίωσης στηρίχθηκε αρχικά στην άποψη που υποστηρίζει πως το κράτος κατέχει σημαντικές ευθύνες για τη θυματοποίηση που υφίστανται τα θύματα-πολίτες μέσα στη χώρα τους. Έτσι αφού η πολιτεία δεν είναι ικανή να προστατέψει το θύμα οφείλει τουλάχιστον να καταβάλλει αποζημίωση για την υλική ή ηθική βλάβη που υπέστη. Ακόμα από τη στιγμή που το κράτος δαπανά τεράστια ποσά για τη μεταχείριση των εγκληματιών, είναι άδικο να μη διαθέτει χρηματικά ποσά για την ανακούφιση των θυμάτων. Τέλος το κράτος είναι υποχρεωμένο να στηρίζει τα δικαιώματα των θυμάτων του εγκλήματος και να τους παραχωρεί αποζημίωση όπως ακριβώς πράττει με άλλες πιο οργανωμένες ομάδες θυμάτων(π.χ ανάπηρους και θύματα εργατικών ατυχημάτων). Έτσι λοιπόν η κρατική αποζημίωση δίνεται σε περιπτώσεις εγκλημάτων βίας κατά προσώπου αλλά και σε εγκλήματα κατά της περιουσίας και κατάχρησης δύναμης. Το ύψος της αποζημίωση εξαρτάται από τις περιστάσεις της κάθε περίπτωσης. Οποσδήποτε όμως πρέπει να καλύπτει τα νοσηλευτικά έξοδα και τους μισθούς που έχασε το θύμα εξαιτίας της θυματοποίησης. Σε περίπτωση θανάτου του θύματος την

αποζημίωση λαμβάνουν τα πρόσωπα που εξαρτώνται από αυτόν. Τέλος το κράτος οφείλει να συμπαραστέκεται στα θύματα, στηρίζοντάς τα ηθικά, ψυχολογικά και κοινωνικά.

Ακόμα όμως και μετά από αυτές τις συλλογικές και σημαντικές προσπάθειες που έγιναν για την κατοχύρωση της νομικής προστασίας του θύματος, το ίδιο παραμένει σε πολλές περιπτώσεις απροστάτευτο και αμέτοχο μέσα στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Η άποψη αυτή επαληθεύεται άμεσα όταν κανείς διαπιστώσει την πληθώρα των νομοθετημάτων και των συνταγματικών κειμένων που ορίζουν τη θέση του κατηγορούμενου στην ποινική δίκη σε αντίθεση με αυτήν του θύματος. Ο καθηγητής Ν. Ανδρουλάκης σε ομιλία του στο β' πανελλήνιο συνέδριο της Ε.Ε.Π.Δ αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Είναι αλήθεια αξιοσημείωτο ότι από τότε που δημιουργήθηκε σε παγκόσμια κλίμακα, υπό τη σημερινή του μορφή, το ποινικό σύστημα πήρε κατά βάση το σχήμα μιας δυαδικής σχέσης ανάμεσα στο κράτος από τη μια μεριά και τον κατηγορούμενο-δράστη από την άλλη. Το θύμα, εκείνος που, στα περισσότερα εγκλήματα, υπέστη το κακό από την εγκληματική πράξη, που αποτελεί την αφορμή και, υποτίθεται τον λόγο για την επιβολή του κακού της ποινής, παρέμεινε και παραμένει σε ολόκληρους δικαιοδικούς κύκλους έξω από την παραπάνω δυαδική σχέση ή τοποθετήθηκε στο περιθώριό της, περίπου σαν ένας παρείσακτος που την διαταράσσει»* (Ανδρουλάκης, 1989, σ. 7).

4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το τέταρτο κεφάλαιο της μελέτης αυτής αναφέρθηκε αναλυτικά στο σύγχρονο θυματογωγικό κίνημα, καλύπτοντας όλες του τις διαστάσεις (κοινωνικές-επιστημονικές-πολιτικές). Το θυματογωγικό κίνημα έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες αποσκοπώντας στην δίκαιη και ανθρώπινη μεταχείριση των θυμάτων από την κοινωνία καθώς επίσης και στην ικανοποίηση των αναγκών των θυμάτων που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της θυματοποίησης. Δεν υπάρχει κανείς που να μην παραδέχεται την τεράστια συμβολή του στην καλύτερευση της θέσης των θυμάτων στην κοινωνία και στην προάσπιση των συμφερόντων τους. Το κίνημα υπέρ των θυμάτων ξεκίνησε ως ένα εθελοντικό κοινωνικό κίνημα, το οποίο όμως στην πορεία οργανώθηκε, εξελίχθηκε και κατάφερε να αποτελεί σήμερα τη βάση της σύγχρονη παγκόσμιας θυματογωγικής

πολιτικής. Η θυματογωγική κίνηση γνωρίζει σημαντική επιτυχία σε χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής, σε αντίθεση με την Ελλάδα, όπου απουσιάζει μία συστηματική, πολιτική προσπάθεια για την πρόληψη του εγκλήματος και της θυματοποίησης.

Ωστόσο, δεν είναι λίγοι εκείνοι που ισχυρίζονται ότι το θυματογωγικό κίνημα κατάφερε τελικά να υποβαθμίσει το ρόλο και τη θέση του θύματος στο κοινωνικό και ποινικό σύστημα. Ο Hudson, (1981) αναφέρει χαρακτηριστικά : *«Όσο οι επαγγελματίες και οι ειδικοί (δικαστές, εισαγγελείς, δικηγόροι κτλ) αναλαμβάνουν έναν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο μέσα στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, τόσο ο ρόλος των θυμάτων γίνεται δευτερεύων και τα ίδια τα θύματα αντιμετωπίζονται ως άσχετοι»* (Davis , et al., 1997, 259). Το κράτος προκειμένου να προστατεύσει τα θύματα και να υπερασπίσει τα δικαιώματά τους, αναλαμβάνει την υποχρέωση να τα αντιπροσωπεύσει απέναντι στην κοινωνία και στο σύστημα δικαιοσύνης. Συνεπώς η εγκληματική πράξη δεν αντιμετωπίζεται πια σαν μια προσβολή απέναντι στο θύμα, αλλά σα μια προσβολή απέναντι στην ίδια την πολιτεία. Έτσι πολλοί υποστηρίζουν ότι το έγκλημα είναι μία υπόθεση που δεν αφορά πια δύο πρόσωπα, (θύμα-δράστη) αλλά αφορά αποκλειστικά τον δράστη και την κοινωνία.

Ανεξάρτητα από τις αμφιβολίες και τους φόβους που εκφράζονται κατά καιρούς σχετικά με το θέμα, δεν υπάρχει κανείς που να μην παραδέχεται τελικά την τεράστια συμβολή του κινήματος στην αναβάθμιση της θέσης των θυμάτων μέσα στο κοινωνικό-πολιτικό και ποινικό σύστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παραπάνω μελέτη αποτελεί ουσιαστικά μία σημαντική προσπάθεια μελέτης και κατανόησης του κοινωνικού εκείνου θέματος που ονομάζεται: θύματα του εγκλήματος. Μέσα από αυτή την εργασία αναδείχθηκε και αναλύθηκε το άγνωστο για πολλούς κοινωνικό ζήτημα των θυμάτων του εγκλήματος. Με την συμβολή τόσο της Ελληνικής βιβλιογραφίας όσο και της ξένης και κυρίως της βιβλιογραφίας του διαδικτύου έγινε μία συντονισμένη προσπάθεια για την ολοκληρωτική ανάλυση και παρουσίαση του θέματος, με απώτερο σκοπό την κάλυψη και την επίτευξη όλων των στόχων που είχαν τεθεί από την αρχή.

Τελειώνοντας τη συγγραφή της εργασίας αυτής μπορεί πια κανείς να καταθέσει με βεβαιότητα κάποια σημαντικά συμπεράσματα που προκύπτουν από το περιεχόμενο της μελέτης:

- § Η θυματολογία είναι ο σύγχρονος επιστημονικός κλάδος (μετρά μόλις μισό αιώνα ζωής), ο οποίος μελετά το θύμα, τη θυματοποίηση και τις παραμέτρους που προκύπτουν από αυτήν.
- § Η θυματοποίηση από εγκληματική πράξη δεν είναι μία μονοδιάστατη και απλή έννοια, για αυτό και είναι δύσκολο να οριστεί με ακρίβεια. Η θυματοποίηση εξαρτάται και επηρεάζεται από ποικίλους και διαφορετικούς παράγοντες. Αναφέρονται ενδεικτικά:
  1. Ατομικοί παράγοντες (η προσωπικότητα του κάθε ατόμου)
  2. Δημογραφικοί παράγοντες (τόπος διαμονής, κοινωνική τάξη, κτλ)
  3. Χαρακτηριστικά ατόμων (ηλικία, φύλο, φυλή, οικογενειακή κατάσταση, κτλ)
  4. Προσωπικές επιλογές και καθημερινός τρόπος ζωής του ατόμου (με ποιους συναναστρέφεται, πού εργάζεται, τί είδους συνήθειες έχει, κτλ).
- § Η αιτία ή το αποτέλεσμα της θυματοποίησης δεν καθορίζονται και δεν διαφαίνονται ποτέ από την αρχή. Πολλοί είναι οι παράγοντες που

επιηρεάζουν και καθορίζουν τη φύση, την ένταση, τη διάρκεια και το αποτέλεσμα της. Αναφέρονται συνοπτικά:

1. Η σχέση του θύματος με τον δράστη (αν γνωρίζονται, αν έχουν σχέσεις και τί είδους σχέσεις κτλ)
2. Οι δυναμικές της θυματοποίησης (η παρέμβαση του θύματος στην πρόκληση της θυματοποίησής του, η αντίδρασή του απέναντι στον δράστη)

§ Οι επιπτώσεις που προκαλεί η θυματοποίηση διαφέρουν ως προς το είδος και την ένταση. Μπορεί να έχουν οργανικό αντίκτυπο, ψυχικό, οικονομικό, συναισθηματικό, κοινωνικό ή και όλα αυτά μαζί. Επίσης μπορούν να διαφέρουν ως προς την ένταση και να είναι από ανεπαίσθητες ή ελαφριές μέχρι καταστροφικές ή και θανατηφόρες.

§ Ο τρόπος με τον οποίο κάθε άτομο βιώνει τη θυματοποίησή του είναι διαφορετικός. Εξαρτάται πάντοτε από τον χαρακτήρα του ατόμου, τις ικανότητές του, τις προηγούμενες εμπειρίες του, το οικογενειακό-φιλικό του περιβάλλον, αλλά και από άλλες πολλές παραμέτρους.

§ Το θυματογωγικό κίνημα αναπτύχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες και αποτελεί την απάντηση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα θύματα. Σύμφωνα με τον ορισμό του Ολλανδού εγκληματολόγου Van Dijk θυματογωγία είναι η σύγχρονη, κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα, τάση για την αναζήτηση τρόπων υποστήριξης και βοήθειας των θυμάτων. Στη μελέτη αυτή παρουσιάστηκαν τέσσερις βασικοί τρόποι ή μέθοδοι θυματογωγικής πολιτικής. Αναφέρονται συνοπτικά:

1. Η παροχή υπηρεσιών μέσα από κρατικές υπηρεσίες.
2. Η προσπάθεια για εξώδικη διευθέτηση των υποθέσεων μεταξύ του θύματος και του δράστη δηλαδή η διαδικασία της μεσολάβησης ή συνδιαλλαγής. Η διαδικασία αυτή δίνει στο θύμα τη δυνατότητα να αποφύγει την εμπλοκή του στο ποινικό σύστημα, ενώ ταυτόχρονα ωφελεί και τον δράστη.
3. Η θέσπιση ενός νομικού πλαισίου το οποίο θα οριοθετεί και προσδιορίζει το ρόλο του θύματος στο ποινικό σύστημα, προστατεύοντας τα δικαιώματά του και διευκολύνοντάς το κατά την ποινική διαδικασία.
4. Η παροχή αποζημίωσης στο θύμα από το ίδιο τα κράτος.

- § Η παροχή βοήθειας στα θύματα μέσα από κρατικές υπηρεσίες αποτελεί τον πιο άμεσο και αποτελεσματικό τρόπο υποστήριξης των θυμάτων. Οι υπηρεσίες αυτές είναι καλά οργανωμένες και το προσωπικό που εργάζεται σε αυτές (είτε είναι εθελοντές είτε όχι) είναι ειδικευμένο πάνω στις ανάγκες και τα προβλήματα των θυμάτων.
- § Η λειτουργία των υπηρεσιών υποστήριξης για τα θύματα του εγκλήματος είναι αρκετά διαδεδομένη στο εξωτερικό και κυρίως στις δυτικές χώρες όπως για παράδειγμα στην Αγγλία, στην Σκοτία, στις Η.Π.Α , στην Αυστραλία. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει οργανωμένο δίκτυο παροχής υπηρεσιών στα θύματα του εγκλήματος, εκτός από κάποιες υπηρεσίες για κακοποιημένες γυναίκες ή παιδιά.
- § Το θύμα υφίσταται δευτερογενή θυματοποίηση κατά τη διάρκεια της ποινικής και δικαστικής διαδικασίας. Η διαμεσολάβηση μεταξύ του θύματος και του εγκληματία είναι ένα είδος άτυπης συμφωνίας με την οποία και το θύμα και ο δράστης αποφεύγουν την ποινική δίκη. Η διαδικασία της μεσολάβησης είναι εφικτή σε ορισμένα είδη εγκλημάτων (κυρίως οικονομικά ή ελαφριά εγκλήματα) και ευνοεί σε ένα μεγάλο ποσοστό το ποινικό σύστημα δικαιοσύνης, αποφορτίζοντάς το από περιττές και ασήμαντες υποθέσεις.
- § Η θέσπιση ενός νομοθετικού πλαισίου για την προστασία και την υπεράσπιση των θυμάτων κατά τη διάρκεια της ποινικής και δικαστικής διαδικασίας αποτελεί έναν από τους ασφαλέστερους τρόπους παροχής υποστήριξης και βοήθειας στα θύματα. Η νομική-ποινική θέση του θύματος στο Ελληνικό σύστημα δικαιοσύνης είναι αρκετά αναγνωρισμένη και στηρίζεται στην ιδιότητα του ως πολιτικού ενάγοντα.

ΣΥΝΕΠΩΣ

- § Τα θύματα του εγκλήματος καταλαμβάνουν ένα μεγάλο και σημαντικό κομμάτι ανάμεσα στον σύγχρονο παγκόσμιο πληθυσμό. Πρόκειται για μία αξιοσέβαστη ομάδα ανθρώπων, την οποία η σύγχρονη, πολιτισμένη κοινωνία οφείλει να προσέξει και να φροντίσει.

§ Η γένεση του πολιτικού-κοινωνικού κινήματος υπέρ των θυμάτων αποτέλεσε έναν πολύ σημαντικό παράγοντα αλλαγής και αναγέννησης της παγκόσμιας κοινωνικής πολιτικής. Το θυματογωγικό κίνημα γεννήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες του περασμένου αιώνα στις δυτικές αναπτυγμένες χώρες και έμελλε να επηρεάσει βαθύτατα όχι μόνο την επιστημονική, πολιτική κοινότητα αλλά και ολόκληρη την ανθρωπότητα που έστρεψε τελικά το βλέμμα της στις ανάγκες και τα προβλήματα των θυμάτων του εγκλήματος. Σε χώρες του εξωτερικού, όπως στην Αγγλία ή την Αυστραλία ή και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες (Γερμανία και Γαλλία), το κίνημα αυτό εξαπλώνεται καθημερινά και γίνεται ανάγκη και προτεραιότητα των σύγχρονων κοινωνιών. Ωστόσο πολλά είναι τα κράτη στα οποία το κίνημα παραμένει άγνωστο ενώ για ορισμένες χώρες θεωρείται απλώς μία προκλητική πολυτέλεια.

§ Στην Ελλάδα το κίνημα υπέρ των θυμάτων και ο γνωρίζει μικρή επιτυχία αν λάβουμε υπόψη μας τα εξής:

1. Την έλλειψη ή σχεδόν την ανυπαρξία Ελληνικής βιβλιογραφίας σχετικά με τον τομέα της θυματολογίας και του θυματογωγικού κινήματος, σε αντίθεση με την ξενόγλωσση βιβλιογραφία που έχει να αναδείξει σημαντικά έργα και βιβλία.
2. Την έλλειψη κοινωνικών μέτρων για την προστασία και την υποστήριξη των θυμάτων του εγκλήματος. Οι κοινωνικές υπηρεσίες που λειτουργούν για τα θύματα είναι ελάχιστες, ενώ παρατηρείται ελλιπής πρόνοια και σε υπηρεσίες όπως η αστυνομία ή τα δικαστήρια που συναναστρέφονται καθημερινά με θύματα.
3. Την έλλειψη ειδικευμένου, επιστημονικού προσωπικού για την στελέχωση των υπηρεσιών. Η έλλειψη αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι μόνο τα τελευταία χρόνια ο τομέας της θυματολογίας διδάσκεται πια ως ξεχωριστό μάθημα στο πανεπιστήμιο. Είναι σαφές λοιπόν ότι δεν υπάρχει μεγάλο περιθώριο για σπουδές και επαγγελματική κατεύθυνση στον τομέα αυτό.
4. Την έλλειψη ενημέρωσης γύρω από το θέμα των θυμάτων του εγκλήματος. Ο πληθυσμός των θυμάτων παραμένει για την Ελληνική κοινωνία μία παραγνωρισμένη και αδιάφορη μειονότητα. Για την

κατάσταση αυτή ευθύνη έχουν και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα οποία δεν προβάλλουν εκπομπές με αντίστοιχα κοινωνικά θέματα.

§ Η μικρή απήχηση και αναγνώριση του θυματογωγικού κινήματος στην Ελλάδα οφείλεται στους παρακάτω λόγους:

1. Η Ελληνική πολιτεία αδυνατεί να αντιληφθεί το γεγονός της θυματοποίησης ως ένα γεγονός άμεσα συνδεδεμένο με το κοινωνικό φαινόμενο της εγκληματικότητας.
2. Η Ελληνική πολιτεία παρουσιάζει αδυναμία στην μέτρηση και στην τεκμηρίωση των κοινωνικών και ποσοτικών διαστάσεων του φαινομένου της εγκληματικότητας και της θυματοποίησης. Σχετικά με το θέμα αυτό έχει καταδειχθεί επανειλημμένα η ανεπάρκεια των Ελληνικών στατιστικών δεικτών κίνησης της εγκληματικότητας.
3. Οι μέθοδοι της αποκαταστικής δικαιοσύνης δεν εντάσσονται στο Ελληνικό ποινικό σύστημα δικαιοσύνης και συνεπώς είναι δύσκολο να εφαρμοστούν στην Ελληνική πραγματικότητα.
4. Τέλος η Ελλάδα δεν έχει ακόμα αντιμετωπίσει μία σημαντική και ανησυχητική έξαρση του φαινομένου της εγκληματικότητας.

Για την καλύτερη αντιμετώπιση του προβλήματος μπορούν να γίνουν τα παρακάτω:

1. Μεγαλύτερη προβολή του θέματος και περισσότερη ενημέρωση της κοινής γνώμης σχετικά με τα προβλήματα των θυμάτων του εγκλήματος.
2. Διδασκαλία της θυματολογίας, ως μάθημα, στο πανεπιστήμιο ή σε άλλες ειδικές σχολές
3. Διεξαγωγή ερευνών σχετικά με την έκταση του προβλήματος στην Ελλάδα
4. Εμπλουτισμός της Ελληνικής βιβλιογραφίας και διεξαγωγή συνεδρίων κατά τη διάρκεια των οποίων επιστήμονες, καθηγητές, νομικοί, δικαστικοί και άλλοι σχετικοί θα ανταλλάσσουν απόψεις γύρω από το ζήτημα των θυμάτων του εγκλήματος και θα αναζητούν εφικτούς τρόπους για την αντιμετώπισή του.
5. Οργάνωση και ίδρυση υπηρεσιών υποστήριξης για τα θύματα, οι οποίες άμεσα και χωρίς περιττές (γραφειοκρατικές) διαδικασίες θα παρέχουν την πολύτιμη βοήθειά τους στα θύματα.
6. Εκπαίδευση ειδικού προσωπικού πάνω στον τομέα εργασίας με τα θύματα του εγκλήματος και επιμόρφωση του ήδη εργαζόμενου προσωπικού σε υπηρεσίες οι οποίες έρχονται καθημερινά σε επαφή με θύματα. Τέτοιες

υπηρεσίες είναι: τα νοσοκομεία, τα δικαστήρια, τα αστυνομικά τμήματα και άλλες.

7. Προσπάθεια για μεγαλύτερη νομική προστασία των θυμάτων. Κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους, είτε αυτά προέρχονται από την Ελληνική νομοθεσία είτε από την ξένη (Ευρωπαϊκή ή του Ο.Η.Ε), και θέσπιση νέων νόμων και διατάξεων για ακόμα μεγαλύτερη προστασία.

Τέλος, όσο αφορά τη θέση και τη συμμετοχή του κοινωνικού λειτουργού στα προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων, αυτή προϋποθέτει:

- § Μεγαλύτερη εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών πάνω στο λεπτό και ευαίσθητο θέμα των θυμάτων του εγκλήματος.
- § Στενή συνεργασία με άλλους ειδικούς επιστήμονες, όπως με ψυχολόγους ή νομικούς, για την πιο ολοκληρωμένη παροχή προστασίας στα θύματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αλεξιάδης Στέργιος., (1989), *Εγκληματολογία*, Θεσ/νίκη εκδ. Σάκκουλα 3^η εκδ

Β. Αρτινοπούλου – Α. Μαγγανάς, (1996), *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Αθήνα, Νομικές εκδόσεις

Ελληνική Εταιρία Ποινικού Δικαίου, (1989), *Η θέση του θύματος στο ποινικό σύστημα και ο θεσμός της πολιτικής αγωγής*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα

Κουράκης Νέστωρ., (2000), *Αντεγκληματική πολιτική ΙΙΙ*, Αθήνα εκδ. Σάκκουλα

Μάνος Νίκος, (1997), *Βασικά στοιχεία κλινικής ψυχιατρικής*, Θεσ/νίκη, εκδ. University studio press, 2^η εκδ.

Σπινέλλης, Δ. Δ. (1990), *Βασικά στοιχεία ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας*, Αθήνα-Κομοτηνή εκδ. Σάκκουλα

Σπινέλλη, Κ.Δ. (1985), *Εγκληματολογία*, Αθήνα-Κομοτηνή εκδ. Σακκουλα

Τσουραμάνης Χ., Σαριδάκη Β, 2000, *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα*, Αθήνα εκδ. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Παναγόπουλος Α., Γιακος Δ., Κουτρολικος Ε, *Υπερλεξικό της Νεοελληνικής γλώσσας*, εκδ. Παγουλάτου

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

D. Black, M. Newman, J. Harris-Hendriks, G. Mezey, (1997), *Psychological trauma, a development approach*, Gaskel, London

Robert C. Davis , et al., Arthur J. Lurigio, et al., Wesley G. Skogan, et al., (1997), *Victims of crime*, London, Sage publications 2nd ed.

INERNET

Amir, (1971), *Social dimensions of crime and justice*,
www.oup.co.uk/doc/college/maguire/ch13doc

Andrews,(1990),*Chapter 11 crisis intervention*,
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch11cri.htm

Bard & Sangrey, (1986), *Victims' needs, victims' rights: policies and programmes victims of crime in Australia*, www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Cohen Larry, (1991), *Victimology: past, present and future*,
www.erudit.org/revue/crimino/2000/v33/nl/004720ar.html

Cohen, (1991), *Victimology: Past, present and future*,
www.erudit.org/revue/crimino/2000/v33/nl/004720ar.html

Cohen Larry & Felson Markus, (1979), *Cohen & Felson's routine activities*,
<http://home.attbi.com/~ddemelo/crime/routine.html>

Davis , et al., Lurigio, et al., Tylor, (1996), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programmes for victims of crime in Australia*,
www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Doerner & Lab, (1995), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programs for victims of crime in Australia*, www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

D. Magee, (1983), *Dodd, Mead & CO.,NY, "From the beses", what murder leaves behind*, www.trynova.org/victims/trauma.pdf

Esther Gillan,(1995), *About trauma*, www.sidran.org/whatisa trauma.html

Ezzat A. Fattah, (1993b), (1991), *Victimology: past, present and future*,
[www.erudit.org/revue/crimino/2000/v33/nl/004720 ar.html](http://www.erudit.org/revue/crimino/2000/v33/nl/004720ar.html)

Gelles & Straus, (1988), *Theoretical perspectives of victimology and critical research*,
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch03.html

Guglielmo Gulotta and Mauro Roboni, (1987) *La “vittima” in trattato di psicologia giudiziaria nel sistema penale*, p. 304,
www.ipcaworldwide.org/documents/paper_victims_perez.doc

Guiliano, (1998), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programmes for victims of crime in Australia*, www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Hanson et al., (1993), *Theoretical perspectives of victimology and critical research*,
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch03.htm

Hindelang M, Garofalo J, Gottfredson M, (1978), *Victimology: past, present and future*,
[www.erudit.org/revue/crimino/2000/v33/nl/004720 ar. Html](http://www.erudit.org/revue/crimino/2000/v33/nl/004720_ar.html)

Jannof Bullman, (1985), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programmes for victims of crime in Australia*, www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Karmen, (1990), p. 35 *History of the victims' movement in the USA*,
www.aabss.org/journal2000/f04Walker.jmm.html

Kilpatrick et al., (1992), *Theoretical perspectives of victimology and and critical research*, www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch03.html

Kilpatrick & Resnick, (1990),(1991) *Chapter 6 Mental health needs*,
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch10men.htm

Kilpatrick, Saunders, et al, (1987) *Chapter 6 Mental health needs*,
www.ojp.usdog.gov/ovc/assist/nvaa/ch10men.htm

Larry T. McRae, (1999), *The criminal/victim game: is resistance rational?*
www1.appstate.edu/~mcraelt/papers/game2.pdf

Lenore terr, (1992), *Too scared to cry*,

[www.vansodesign.com/recoveryCanada/sexual abusebook review /tooscaredto cry.htm](http://www.vansodesign.com/recoveryCanada/sexual%20abusebook%20review/tooscaredto%20cry.htm)

Lurigio, et al., (1987), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programmes for victims of crime in Australia*, www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Mawbay & Walklate, (1994), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programmes for victims of crime in Australia*, www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Mc Farlane, (1988), *Approaches to the treatment of PTSD*, [www.trauma – pages.com/vanderk.htm](http://www.trauma-pages.com/vanderk.htm)

Mudual and Butcher,(1976), *Chapter 11 crisis intervention*,
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch11cri.htm

Newburn, (1993), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programmes for victims of crime in Australia*,www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Reiss & Roth, (1993), *Theoretical perspectives of victimology and critical research*,
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch03.html

Resnick et al, (1993), *Chapter 6 Mental health needs*
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch10men.htm

Robertson, (1994), *Theoretical perspectives of victimology and critical research*,
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch03.htm

United Nations, (1985), Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power/34, U.N. GA G.A40 OR Sypp.(no 53) at 214, U.N. doc. A/40/53,(1985), www.Victimology.nl/onlpub/hb/node227.html

van Dijk,(1997), *Introducing victimology*, www.victimology.nl/onlpub/other/vandijk

Vandisk & Steinmetz, *Victimology: Past present and future*
www.erudit.org/revue/crimino/2000/v33/nl/004720ar.html

Walklate,(1989), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programs for victims of crime in Australia*,www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Wertham, (1949), *The vital role of victimology in the rehabilitation of offenders and their reintegration into society*, www.unafei.or.jp/pdf/56-07.pdf

Whitaker & Bastian, (1991), *Theoretical perspectives of victimology and critical research*, www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/ch03.html

Wolfgang, (1958), *Social dimensions of crime and justice*,
www.oup.co.uk/doc/college/maguire/ch13doc

Zilberg et al, (1982), *Victims' needs, victims' rights: Policies and programs for victims of crime in Australia*, www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

Άλλες ιστοσελίδες που χρησιμοποιήθηκαν

About IVW,www.Victimology.nl/about/2about.htm

Introducing victimology, www.victimology.nl/onlpub/other/vandijk.pdf

Criminal victimization,www.ojp.usdoj.gov/bjs/cvictgen.htm

The impact of victimization, www.crcvc.ca/downloads/victimization.pdf

Post traumatic disorder,www.ncvc.org/info34.htm

Coping and surviving violent and traumatic events, www.crisiscounseling.org

Trauma by David Baldwin, phd,www.trauma-pages.com/pamtra.htm

The basic crisis reaction: how our body and mind respond to traumatic stress,
www.uic.edu/orgs/convening/IC.htm

Crime victims suffer, www.paulalarue.com/article2.htm

Handouts for group crisis intervention, www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores

Post-traumatic stress disorder, www.victimology.nl/onlpub/hb/node6.html

Victimology: Past, present and future,
www.erudit.org/revue/crimino/2000/v33/nl/004720ar.html

About trauma, www.ncptsd.org/facts/teatment/fs_treatment.html

About trauma, www.ncptsd.org/facts/general/fs_effects.html

Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power,
www.victimology.nl/onlpub/hb/node227.html

Monitoring victim needs and victim programmes,
www.unicri.it/icvs/publications/pdf_files/understanding_files/15_monitoring%20victim.

Advocacy for victims of crime, www.crcvc.ca/downloads/advocacy.pdf

Victimology today recent theoretical and applied developments,
www.unafei.or.jp/pdf/56-06.pdf

Crime and victim surveys, www.aic.gov/publications/proceedings/27/vandijk.pdf

Code of ethics, specialized victim assistance programs,
www.vcn.bc.ca/bcasvacp/publications/74/code_of_ethics.doc

History and overview of the victims; movement,
www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/supp/b-ch2.htm

Victim assistance programs, www.concentric.net/~Vap1/victhist.htm

Chapter 2 history and overview of the victims' movement,

www.ojp.usdoj.gov/ovc/aaist/nvaa/supp/b-ch2.htm

Dionyssios Spinellis, Victims of crime and the criminal process,

www.mishpatim.mscc.huji.ac.il/ilr/ilr31_1m.htm

Crime victim compensation statistical overview,

www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa/supp/h-ch9.htm

New directions from the field: Victims' rights and services for the 21st century,

www.ojp.gov/ovc/new/directions/pdfxt/bulletins/bltn7.pdf

Victim assistance programs provide an array of services to crime victims,

www.naswnys.org/crime_victims/victim_assistance_programs_provi.htm

The vital role of victimology in the rehabilitation of offenders and their reintegration into society, www.unafei.or.jp/pdf/56-07.pdf

www.victimology.nl/onlpub/hb/node_1.htm

www.victimology.nl/onlpub/hb/node4.html

www.ncptsd.org/facts/general/fs_what_is_ptsd.html

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΑΠΟ ΤΟ INTERNET

FBI'S UCRA, (2000), www.ojp.usdoj.gov/bjs/cvict_v.htm

ΥΣΥΔ,(1992), www.ojp.usdoj.gov/assist/nvaa/ch03.htm

FBI'S UCRA,(1992), www.ojp.usdog.gov/assist/nvaa/ch03.htm

ΥΣΥΔ, (1991), www.ojp.usdoj.gov/assist/nvaa/ch03.htm

ΕΕΕΘ, (2001), www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/ascii/cv01.txt

ΕΕΕΘ, (1997), www.acvcc.state.al.us/asads/americancrime.htm

ΥΣΥΔ-Εθνικό Σύστημα Ιατρικής Παρακολούθησης,(1994)

www.acvcc.state.al.us/asads/americancrime.htm

Εθνική Μελέτη Γυναικών,(1992),www.ncvc.org/infolink/info34.htm

ΒΚΣΚΒ,(’93-’94), www.aic.gov.au/publications/rpp/19/index.html

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα 4:

Διακήρυξη των βασικών αρχών δικαιοσύνης για τα θύματα του εγκλήματος και της κατάχρησης εξουσίας. /34, παράγραφος Έγγραφο A/40/53 (1985), Ηνωμένα Έθνη

A. Θύματα του εγκλήματος

1. Η λέξη “θύματα” σημαίνει άτομα τα οποία είτε ατομικά είτε ομαδικά έχουν υποστεί βλάβη, η οποία συμπεριλαμβάνει σωματικό ή πνευματικό τραυματισμό, συναισθηματική οδύνη, οικονομική απώλεια ή καταπάτηση των βασικών τους δικαιωμάτων, λόγω πράξεων και παραλείψεων που παραβιάζουν τους ποινικούς νόμους τους ισχύοντες για τα μέλη-κράτη, συμπεριλαμβανομένων και των νόμων που καταδικάζουν την κατάχρηση εξουσίας.
2. Ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί θύμα, σύμφωνα με την διακήρυξη αυτή, ανεξάρτητα από το αν ο δράστης έχει αναγνωριστεί, συλληφθεί, διωχθεί ή καταδικαστεί και ανεξάρτητα από την οικογενειακή σχέση μεταξύ του δράστη και του θύματος. Ο όρος θύμα περιλαμβάνει ακόμα την άμεση οικογένεια του θύματος ή άτομα που εξαρτώνται από το άμεσο θύμα και άτομα που βλάφτηκαν καθώς μεσολάβησαν για να βοηθήσουν τα θύματα που βασανίζονται ή για να εμποδίσουν την θυματοποίησή τους.
3. Οι παραπάνω ορισμοί πρέπει να εφαρμόζονται από όλους, χωρίς καμία διάκριση αναφορικά με: τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, την ηλικία, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνικότητα, την πολιτική ή άλλου είδους γνώμη, τις πολιτισμικές θεωρίες ή συνήθειες, την περιουσία, την οικογενειακή κατάσταση, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή και την αναπηρία.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και δίκαιη μεταχείριση

Τα θύματα πρέπει να αντιμετωπίζονται με οίκτο και σεβασμό για την αξιοπρέπειά τους. Σύμφωνα με τον κρατικό νόμο έχουν το δικαίωμα πρόσβασης στους μηχανισμούς της δικαιοσύνης και το δικαίωμα αποκατάστασης των ζημιών που υπέστησαν από τη εγκληματική πράξη.

5. Οι δικαστικοί και διοικητικοί μηχανισμοί θα πρέπει να οργανώνονται και να ενισχύονται, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, με τέτοιο τρόπο, ώστε να διευκολύνουν τα θύματα να αποκτήσουν την επανόρθωση τους μέσα από επίσημες ή ανεπίσημες διαδικασίες, οι οποίες θα είναι ταχείες, δίκαιες, μη δαπανηρές και προσιτές. Τα θύματα θα πρέπει να πληροφορούνται για τα δικαιώματά τους σχετικά με τη δυνατότητα αποκατάστασής τους μέσα από τέτοιου είδους διαδικασίες.
6. Η ανταπόκριση των δικαστικών και διοικητικών διαδικασιών στις ανάγκες των θυμάτων θα πρέπει να διευκολύνεται από:
  - A) Την πληροφόρηση των θυμάτων σχετικά με το ρόλο και τη θέση τους στις διαδικασίες, τη χρονική διάρκεια και την εξέλιξη των διαδικασιών μέχρι και το κλείσιμο της υπόθεσης. Η πληροφόρηση αυτή πρέπει να δίνεται κυρίως στις περιπτώσεις σοβαρών εγκλημάτων αλλά και στις περιπτώσεις που τα θύματα ζητούν τέτοιες πληροφορίες.
  - B) Την δυνατότητα παρουσίασης των απόψεων των θυμάτων σε συγκεκριμένα στάδια της ποινικής-δικαστικής διαδικασίας που τους αφορούν, με την προϋπόθεση γι' αυτά να μη δείξουν προκατάληψη απέναντι στον κατηγορούμενο και να είναι συνεπείς με το κρατικό ποινικό σύστημα δικαιοσύνης.
  - Γ) Την παροχή κατάλληλης υποστήριξης στα θύματα κατά τη διάρκεια των νομικών διαδικασιών
  - Δ) Την λήψη μέτρων με σκοπό τη διευκόλυνση των θυμάτων, την προστασία της ιδιωτικής τους ζωής, και τέλος την εξασφάλιση της δικής τους ασφάλειας, των οικογενειών τους και των μαρτύρων για το ενδεχόμενο εκφοβισμού ή ανταπόδοση; Αντιποίνων.
  - E) Την αποφυγή περιττής καθυστέρησης στο κλείσιμο της υπόθεσης και την εφαρμογή διατάξεων και αποφάσεων που προστατεύουν τα θύματα
7. Την εφαρμογή ορισμένων ανεπίσημων διαδικασιών, οι οποίες θα διευκολύνουν τον συμβιβασμό μεταξύ του θύματος και του δράστη και θα αποκαθιστούν τα

θύματα. Τέτοιες διαδικασίες μπορούν να πραγματοποιούνται μέσω της διαμεσολάβησης, της διαιτησίας και μέσω ενός πελατοκεντρικού συστήματος δικαιοσύνης.

Αποκατάσταση-Επανόρθωση

8. Οι εγκληματίες-παραβάτες ή κάποιοι τρίτοι που ευθύνονται για αυτούς, θα πρέπει να αποζημιώνουν με δίκαιο τρόπο τα θύματα, τις οικογένειές τους ή τους προστατευόμενους τους. Η αποζημίωση αυτή θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει: την επιστροφή περιουσίας ή την πληρωμή για τις βλάβες και τις απώλειες που υπέστησαν ως αποτέλεσμα της θυματοποίησής τους και την παροχή υπηρεσιών καθώς επίσης και την αποκατάσταση των δικαιωμάτων τους.
9. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να επανεξετάσουν τις πρακτικές, τους κανονισμούς και τους νόμους τους, με σκοπό να καταστεί η αποζημίωση ως μία διαθέσιμη προαιρετική δυνατότητα καταδίκης εγκληματικών πράξεων, σε αντίθεση με τις κοινές ποινικές κυρώσεις.
10. Σε περιπτώσεις καταστροφής του περιβάλλοντος και εφόσον εφαρμοστεί η διαδικασία της αποζημίωσης, τότε αυτή θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει, όσο το δυνατόν, ουσιαστική αποκατάσταση του περιβάλλοντος, αποκατάσταση των κοινωνικών υπηρεσιών, πληρωμή των δαπανών για την επανίδρυση των υπηρεσιών. Όλα τα παραπάνω ισχύουν στην περίπτωση που η καταστροφή έχει ως αποτέλεσμα τη δυσλειτουργία της κοινότητας.
11. Όταν εκπρόσωποι του κρατικού φορέα ή άλλοι υπάλληλοι με επίσημη ή οιονεί επίσημη ιδιότητα παραβιάσουν κρατικούς ποινικούς νόμους, τότε τα θύματα θα πρέπει να αποζημιωθούν από το κράτος, επειδή αυτό είναι υπεύθυνο για τη θυματοποίηση τους. Όταν, στη διάρκεια της θητείας μιας κυβέρνησης, έχουν συμβεί είτε παραλείψεις είτε πράξεις που έχουν προκαλέσει θυματοποίηση, και η κυβέρνηση δεν είναι πια στην εξουσία, τότε η αποζημίωση πρέπει να δοθεί από την εκάστοτε κυβέρνηση που κατέχει την εξουσία εκείνη την περίοδο.

Χρηματική αποζημίωση

12. Όταν ο εγκληματίας δεν έχει τη δυνατότητα να αποζημιώσει πλήρως το θύμα, τότε το κράτος θα πρέπει να αποζημιώσει χρηματικά:
  - A) Θύματα που έχουν υποστεί σοβαρή σωματική βλάβη, ή εξασθένηση της οργανικής ή ψυχικής υγείας τους, εξαιτίας σοβαρών εγκληματικών πράξεων

B) Την οικογένεια και κυρίως τα προστατευόμενα άτομα αυτών που έχουν πεθάνει ή αυτών που έχουν αποκτήσει σωματική ή ψυχική αναπηρία, εξαιτίας της εγκληματικής πράξης.

13. Η καθιέρωση και η αύξηση των κρατικών πόρων για παροχή αποζημιώσεων θα πρέπει να ενθαρρύνεται συνεχώς. Όταν χρειάζεται, θα πρέπει να βρεθούν και άλλου είδους πόροι. Αυτό κυρίως ισχύει για τις περιπτώσεις στις οποίες το κράτος αδυνατεί να αποζημιώσει το θύμα για τη ζημιά που υπέστη.

Υποστήριξη

14. Τα θύματα θα πρέπει να λαμβάνουν την απαραίτητη υλική, ιατρική, ψυχολογική και κοινωνική στήριξη μέσω κυβερνητικών, εθελοντικών, κοινοτικών και άλλων τοπικών υπηρεσιών.

15. Τα θύματα θα πρέπει να πληροφορούνται για τις ιατρικές, κοινωνικές και άλλες σχετικές υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες προς αυτά και να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτές.

16. Το προσωπικό των αστυνομικών, δικαστικών, ιατρικών, κοινωνικών και άλλων σχετικών υπηρεσιών θα πρέπει να λαμβάνει ειδική εκπαίδευση, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί πάνω στις ανάγκες των θυμάτων και να μπορέσει να τα βοηθήσει γρήγορα και με τον σωστό τρόπο.

17. Κατά τη διαδικασία παροχής υπηρεσιών υποστήριξης στα θύματα, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στα άτομα με ειδικές ανάγκες, εξαιτίας της φύσης του τραυματισμού που υπέστησαν ή εξαιτίας των παραγόντων που αναφέρθηκαν στην παράγραφο 3.

B. Θύματα κατάχρησης εξουσίας

18. Η λέξη “θύματα” σημαίνει άτομα τα οποία είτε ατομικά είτε μαζικά έχουν υποστεί βλάβη, η οποία συμπεριλαμβάνει σωματικό ή πνευματικό τραυματισμό, συναισθηματική οδύνη, οικονομική απώλεια ή καταπάτηση των βασικών τους δικαιωμάτων, εξαιτίας πράξεων ή παραλείψεων, που δεν συνιστούν παράβαση των εθνικών ποινικών νόμων, αλλά των διεθνών αναγνωρισμένων νόμων για τα ανθρώπινα δικαιώματα

19. Τα κράτη θα πρέπει να σκεφτούν σοβαρά τη δυνατότητα συγχώνευσης στη νομοθεσία τους διατάξεων, οι οποίες καταδικάζουν την κατάχρηση εξουσίας και παρέχουν επανορθωτικά μέτρα στα θύματα κατάχρησης. Συγκεκριμένα αυτά τα

επανορθωτικά μέτρα θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν αποκατάσταση ή αποζημίωση και οπωσδήποτε υλική, ιατρική, ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη.

20. Τα κράτη θα πρέπει να σκεφτούν σοβαρά τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης πολύπλευρων, διεθνών συμβάσεων σχετικά με τα θύματα, όπως διευκρινίζεται και στην παράγραφο 18
21. Τα κράτη θα πρέπει περιοδικά να επανεξετάσουν την ήδη υπάρχουσα νομοθεσία και τις πρακτικές τους για να επιβεβαιώσουν την ετοιμότητά τους σε μία πιθανή αλλαγή καταστάσεων. Θα πρέπει ακόμα να θεσπίσουν και να εφαρμόσουν νόμους, οι οποίοι καταδικάζουν πράξεις που συνιστούν σημαντικές καταχρήσεις πολιτικής ή οικονομικής εξουσίας και να προωθήσουν πολιτικές και μηχανισμούς για την αποτροπή τέτοιων πράξεων. Τέλος θα πρέπει να είναι έτοιμοι να θεσπίσουν και να εφαρμόσουν επανορθωτικά μέτρα και δικαιώματα για τα θύματα τέτοιων πράξεων.